

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI

ÜLEMNÕUKOGU TEATAJA

22. detsember 1961

Nr. 50 (103)

2. aastakäik

SISUKORD

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu seadus NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse aluste kinnitamise kohta.

NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse alused.

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu seadus NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtumenetluse aluste kinnitamise kohta.

NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtumenetluse alused.

III

Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu seaduseelnõude komisjonides.

NSV Liidu parlamendigrupi komitees.

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIIDU SEADUS

**NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse aluste
kinnitamise kohta**

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu **otsustab:**

Paragrahv 1. Kinnitada NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse alused ning kehtestada need 1. maist 1962.

Paragrahv 2. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks määrata kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse aluste ellurakendamise kord ning viia NSV Liidu seadusandlus kooskõlla «Alustega».

Paragrahv 3. Teha liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse alustega.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees L. BREŽNEV
NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär M. GEORGADZE

Moskva, Kreml, 8. detsembril 1961.

NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadus- andluse alused

Nõukogude Liit, saavutanud sotsialismi täieliku ja lõpliku võidu, astus kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise perioodi.

Selle perioodi ülesanneteks on: kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine, mis tagab materiaalsete ja kultuuriliste väärtuste külluse ja ühiskonna ning kõigi tema kodanike vajaduste üha täielikuma rahuldamise; sotsialistlike ühiskondlike suhete järkjärguline muutumine kommunistlikeks; kodanike kasvatamine kõrge kommunistliku ideelisuse vaimus, töösse ja ühiskondlikusse majandusse kommunistliku suhtumise vaimus.

Kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodi majandus põhineb tootmisvahendite sotsialistlikul omandil riikliku (üldrahvaliku) ja kolhooslik-kooperatiivse omandi vormis. Kolhooslik-kooperatiivne omand läheneb oma iseloomult järk-järgult üldrahvalikule omandile, kuni tootmisvahendite ühtse üldrahvaliku kommunistliku omandi kujunemiseni.

Isiklik omand tuleneb sotsialistlikust omandist ja on üheks kodanike vajaduste rahuldamise vahendiks. Kommunismile lähenemise käigus rahldatakse kodanike isiklikke vajadusi üha suuremal määral ühiskondlike fondide arvel.

Kommunistlikus ülesehitustöös kasutatakse täielikult ära kaubalis-rahalsed suhted vastavalt uuele sisule, mis neil on sotsialistlikus plaanimajanduses, ja rakendatakse selliseid tähtsaid majanduse arendamise abinõusid nagu isemajandamine, raha, hind, omahind, kasum, kaubandus, krediit, finantsid. Kommunismi ehitamine tugineb kodanike, ettevõtete, kolhooside ja muude majanduslike organisatsioonide materiaalse huvitatuse printsiibile.

Nõukogude riik juhib plaanipäraselt NSV Liidu rahvamajanduse arengut vastavalt demokraatliku tsentralismi leninlikule printsiibile. Sellega on seotud ettevõtete ja muude majanduslike organisatsioonide operatiivse ja varalise iseseisvuse ning initsiatiivi edasine tugevdamine ja arendamine, nende õiguste laiendamine ühtse rahvamajandusplaani raamides.

Nõukogude tsiviilseadusandlus reguleerib varalisi suhteid, mis on tingitud kaubalis-rahalse vormi kasutamisest kommunistlikus ülesehitustöös, ja nendega seotud isiklikke mittevaralisi suhteid.

Nõukogude tsiviilseadusandlus on tähtis vahend seaduslikkuse edasise tugevdamisel varaliste suhete valdkonnas ja sotsialistlike organisatsioonide ning kodanike õiguste kaitsmisel.

Nõukogude tsiviilseadusandlus on kutsunud aktiivselt kaasa aitama kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamisele. Ta aitab kaasa sotsialistliku majandussüsteemi, sotsialistliku omandi tugevnemisele ja selle vormide arenemisele ühtseks kommunistlikuks omandiks, plaanilise ja lepingulise distsipliini ning isemajandamise tugevnemisele, hangete õigeaegsele ja vastavale täitmisele, toodangu kvaliteedi

pidevale tõstmisele, kapitaalehituse plaanide täitmisele ja kapitaal-
 mahutuste efektiivsuse tõstmisele, põllumajandussaaduste riikliku kokku-
 ostu teostamisele, nõukogude kaubanduse arendamisele, kodanike mate-
 riaalsete ja kultuuriliste huvide kaitsele ja nende huvide õigele koos-
 kõlastamisele kogu ühiskonna huvidega, loomingulise initsiatiivi arenda-
 misele teaduse ja tehnika, kirjanduse ja kunsti alal.

I OSA

ÜLDSÄTTED

§ 1. Nõukogude tsiviilseadusandluse ülesanded

Nõukogude tsiviilseadusandlus reguleerib varalisi ja nendega seotud isiklikke mittevaralisi suhteid kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomise ja kodanike materiaalsete ning vaimsete vajaduste üha täielikuma rahuldamise eesmärgil. Seaduses ettenähtud juhtudel reguleerib tsiviilseadusandlus samuti ka muid isiklikke mittevaralisi suhteid.

Nõukogude ühiskonnas on varaliste suhete aluseks sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omand tootmisriistadele ja -vahenditele. NSV Liidu majanduselu määratakse ja suunatakse riikliku rahvamajandusplaaniga.

§ 2. Nõukogude tsiviilseadusandlusega reguleeritavad suhted

Nõukogude tsiviilseadusandlusega reguleeritakse käesolevate «Aluste» §-s 1 mainitud suhteid:

riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide eneste vahel;

kodanike suhteid riiklike, kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonidega;

kodanike eneste vahel.

NSV Liidu seadusandlusega ettenähtud juhtudel võivad nõukogude tsiviilseadusandlusega reguleeritavate suhete osalisteks olla ka muud organisatsioonid.

NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandlust ei rakendata varaliste suhete kohta, mis põhinevad ühe poole administratiivsel alluvusel teisele poolele, samuti ka maksu- ja eelarveliste suhete kohta.

Perekonna-, töö- ja maasuhteid, samuti kolhoosides nende põhikirjast tulenevaid suhteid reguleeritakse vastavalt perekonna-, töö-, maa- ja kolhoosiseadusandlusele.

§ 3. NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandlus

Kooskõlas käesolevate «Alustega» reguleerivad liiduvabariikide tsiviilkoodeksid ja muud tsiviilseadusandluse aktid nii «Alustes» ettenähtud kui ka neis mitte ettenähtud varalisi ja isiklikke mittevaralisi suhteid.

Kooskõlas käesolevate «Alustega» reguleeritakse NSV Liidu tsiviilseadusandlusega sotsialistlike organisatsioonide vahelisi suhteid toodangu hangete ja kapitaalehituse alal, suhteid kolhoosides ja sovhoosides põllumajandussaaduste riikliku kokkuostu alal, raudtee-, mere-, jõe-, õhu-

ja torujuhtme-transpordiorganisatsioonide, sideorganisatsioonide ja krediitiasutuste suhteid klientuuriga ja eneste vahel, riikliku kindlustuse alaseid suhteid, seoses avastustega, leiutistega ja ratsionaliseerimisettepanekutega tekkivaid suhteid, samuti ka teisi suhteid, millede reguleerimine NSV Liidu Konstitutsiooniga ja käesolevate «Alustega» on antud NSV Liidu pädevusse. Nende suhete alal võidakse liiduvabariikide seadusandlusega lahendada küsimusi, mis on NSV Liidu seadusandlusega antud nende pädevusse.

Suhted väliskaubanduse alal määratakse kindlaks väliskaubandust reguleeriva NSV Liidu eriseadusandlusega ja NSV Liidu ja liiduvabariikide üldise tsiviilseadusandlusega.

§ 4. Tsiviilõiguste ja -kohustuste tekkimise alused

Tsiviilõigused ja -kohustused tekivad alustest, mis on ette nähtud NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses, samuti ka kodanike ja organisatsioonide tegudest, mis küll ei ole seaduses ette nähtud, kuid mis tsiviilseadusandluse üldiste aluste ja mõtte kohaselt loovad tsiviilõigusi ja -kohustusi.

Vastavalt sellele tekivad tsiviilõigused ja -kohustused:

- seaduses ettenähtud tehingutest, samuti ka tehingutest, mis ei ole küll seaduses ette nähtud, kuid ei ole ka sellega vastuolus;
- administratiivaktidest, sealhulgas planeerimisaktidest riiklikele, kooperatiivsetele ja ühiskondlikele organisatsioonidele;
- avastuste, leiutiste, ratsionaliseerimisettepanekute tulemusena, teaduslike, kirjandus- ja kunstiteoste loomise tulemusena;
- teisele isikule kahju tekitamise, samuti ka ilma küllaldase aluseta teise isiku vahendite arvel vara soetamise või säästmise tagajärjel;
- kodanike ja organisatsioonide muude tegude tagajärjel;
- sündmuste tagajärjel, millega seadus seostab tsiviilõiguslike tagajärgede saabumise.

§ 5. Tsiviilõiguste teostamine ja tsiviilkohustuste täitmine

Tsiviilõigusi kaitstakse seadusega, välja arvatud juhud, kui neid teostatakse nende õiguste eesmärgi vastaselt sotsialistlikus ühiskonnas kommunismi ülesehitamise perioodil.

Õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel peavad kodanikud ja organisatsioonid järgima seadust, austama sotsialistliku ühiselu reegleid ning kommunismi ehitava ühiskonna moraaliprintsiipe.

§ 6. Tsiviilõiguste kaitse

Tsiviilõiguste kaitset teostatakse kindlaksmääratud korras kohtu, arbitraaži või vahekohtu poolt: nende õiguste tunnustamise teel; õiguse rikkumiseni kehtinud olukorra ennistamise ja õigust rikkuvate tegude tõkestamise teel; kohustuste natuuras täitmisele sundimise teel; õigus-suhete lõpetamise või muutmise teel; tekitatud kahju ja seaduses või lepingus ettenähtud juhtudel leppetrahvi (trahvi, viivise) sissenõudmise teel isikult, kes rikkus õigust, samuti muude seaduses ettenähtud vahenditega.

NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses kindlaksmääratud juhtudel ja korras teostatakse tsiviilõiguste kaitset samuti seltsimehelike kohtute, ametiühingute või muude ühiskondlike organisatsioonide poolt.

Seaduses ettenähtud eri juhtudel teostatakse tsiviilõiguste kaitset administratiivkorras.

§ 7. Au ja vääriskuse kaitse

Kodanikul ja organisatsioonil on õigus nõuda kohtu korras tema au ja vääriskust teotavate andmete ümberlukkamist, kui nende andmete levitaja ei tõenda nende vastavust tegelikkusele.

Kui mainitud andmeid levitati trükis, siis kuuluvad nad tegelikkusele mittevastavuse korral ümberlukkamisele samuti trükis. Muudel juhtudel määratakse ümberlukkamise kord kohtu poolt.

Kui kohtuotsust ei ole täidetud, on kohtul õigus määrata õiguserikkujale rahaträhv, mis nõutakse sisse riigi tuludesse. Rahaträhvi tasumine ei vabasta rikkujat kohustusest sooritada kohtuotsuses ettenähtud tegu.

§ 8. Kodanike õigus- ja teovõime

Võimet omada tsiviilõigusi ja -kohustusi (tsiviilõigusvõime) tunnustatakse võrdselt kõigile NSV Liidu kodanikele. Kodaniku õigusvõime tekib tema sünni momendil ja lõpeb surmaga.

Kodaniku võime oma tegudega omandada tsiviilõigusi ja võtta endale tsiviilkohustusi (tsiviilteovõime) tekib täies ulatuses täisealisuse saabumisega, s. o. kaheksateistkümnenda aastaseks saamisega. Alaealiste piiratud teovõime, samuti täisealiste teovõime piiramise juhud ja kord määratakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

Mitte kellegi õigus- või teovõimet ei või piirata teisiti kui seaduses ettenähtud juhtudel ja korras. Tehingud, mis on suunatud õigus- või teovõime piiramisele, on kehtetud.

§ 9. Kodanike õigusvõime sisu

Kodanikud võivad vastavalt seadusele omada vara isikliku omandina, õigust eluruumide ja muu vara kasutamisele, pärida ja pärandada vara, valida tegevusala ja elukohta, omada autoriõigust teaduslikele, kirjandus- ja kunstiteostele, avastustele, leiutistele, ratsionaliseerimistepanekutele, samuti omada muid varalisi ja isiklikke mittevaralisi õigusi.

§ 10. Kodaniku teadmata äraolijaks tunnistamine ja surnuks kuulutamine

Kodanikku võidakse kohtu korras tunnistada teadmata äraolijaks, kui ühe aasta jooksul ei ole tema alalises elukohas andmeid tema asukoha kohta.

Kodanikku võidakse kohtu korras surnuks kuulutada, kui ei ole tema alalises elukohas andmeid tema asukoha kohta kolme aasta jooksul, kui ta aga jäi teadmata kadunuks olukorras, mis on ohtlik elule või annab alust eeldada tema hukkamist teatava õnnetusjuhtumi tagajärjel, — kuue kuu jooksul.

Seoses sõjategevusega võidakse teadmata kadunud sõjaväelast või teist kodanikku kohtu korras surnuks kuulutada mitte varem kui kahe aasta pärast, arvates sõjategevuse lõppemise päevast.

Teadmata äraolijaks tunnistatud või surnuks kuulutatud isiku taastilmumise või tema asukoha avastamise korral tühistab kohus vastava otsuse. Seejuures taastatakse kodaniku varalised õigused vastavalt liiduvabariikide seadusandlusele.

§ 11. Juriidilised isikud

Juriidilisteks isikuteks loetakse organisatsioone, kes omavad eraldatud vara, võivad oma nimel omandada varalisi ja isiklikke mittevaralisi õigusi ning kanda kohustusi, olla hagejateks ja kostjateks kohtus, arbitraazis või vahekohtus.

Juriidilisteks isikuteks on:

isemajandavad riiklikud ettevõtted ja muud riiklikud organisatsioonid, kellel on neile kinnistatud põhi- ja käibevahendid ning iseseisev bilanss; riigieelarvel olevad asutused ja muud riiklikud organisatsioonid, kellel on iseseisev eelarve ja kelle juhatajatel on krediitide käsutamise õigus (seaduses ettenähtud eranditega); riiklikud organisatsioonid, keda finantseeritakse muude allikate arvel ja kellel on iseseisev eelarve ja iseseisev bilanss;

kolhoosid, kolhoosidevahelised ja muud kooperatiivsed ning ühiskondlikud organisatsioonid ja nende koondised, samuti ka NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel nende organisatsioonide ettevõtted ja asutused ning nende koondised, kellel on eraldatud vara ja iseseisev bilanss;

riiklik-kolhooslikud ja muud riiklik-kooperatiivsed organisatsioonid.

Juriidiline isik tegutseb põhikirja (põhimääruse) alusel. Riigieelarvel olevad asutused ja muud riiklikud organisatsioonid, NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel samuti ka muud organisatsioonid võivad tegutseda antud liiki organisatsioonide üldpõhimääruse alusel.

Käesolevas paragrahvis loetletud riigieelarvel olevad asutused ja muud riiklikud organisatsioonid tegutsevad NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel vastavalt NSV Liidu või liiduvabariigi nimel.

§ 12. Juriidilise isiku õigusvõime

Juriidilisel isikul on tsiviilõigusvõime vastavalt tema tegevuse kindlaksmääratud eesmärkidele.

Majanduslike organisatsioonide õigused ja kohustused, mis on seotud firma nimetuse, tootmismarkide ja kaubamärkide kasutamisega, määratakse NSV Liidu seadusandlusega.

§ 13. Juriidilise isiku vastutus oma kohustuste järgi

Juriidiline isik vastutab oma kohustuste järgi temale kuuluva (riiklik organisatsioon aga, kes on juriidiline isik, temale kinnistatud) varaga, millele NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluse alusel võib pöörata sissenõuet.

Riik ei vastuta juriidilisteks isikuteks olevate riiklike organisatsioonide kohustuste järgi, samuti ei vastuta need organisatsioonid riigi kohustuste järgi.

Vahendite eraldamise tingimused ja kord riiklikul eelarvel olevate asutuste ja muude riiklike organisatsioonide võlgnevuse katteks, kui seda võlgnevust ei saa katta nende eelarve arvel, määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 14. Tehingud

Tehinguteks loetakse kodanike ja organisatsioonide teod, mis on suunatud tsiviilõiguste või -kohustuste tekkimisele, muutmisele või lõppemisele.

Tehingud võivad olla ühepoolsed ning kahe- või mitmepoolsed (lepingud).

Seaduse nõuetele mittevastav tehing on tühine.

Seadusega nõutud vormi mittejärgimine toob kaasa tehingu tühisuse vaid juhul, kui selline tagajärg on seaduses otseselt tähendatud. Väliskaubanduse tehingute vormi ja nende allakirjutamise korra (käesolevate «Aluste» § 125) mittejärgimine toob kaasa tehingu tühisuse.

Tühise tehingu korral on kumbki pool kohustatud tagastama teisele poolele kogu tehingu järgi saadu, natuuras saadu tagastamise võimatus korral aga hüvitama selle väärtuse rahas, kui seaduses ei ole ette nähtud muid tehingu tühisuse tagajärgi.

Kui tehing on teostatud teostatud sotsialistliku riigi ja ühiskonna huvide vastase eesmärgiga, siis mõlemal poolel tahtluse esinemisel mõlemate poolte poolt tehingu täitmise korral nõutakse sisse riigi tuludesse kogu nende poolt tehingu järgi saadu, sel juhul aga, kui tehingu on täitnud üks pooltest, nõutakse teiselt poolelt sisse riigi tuludesse kogu saadu ja temalt esimesele poolele kogu saadu hüvituseks tasumisele kuuluv; tahtluse esinemisel aga ainult ühel poolel peab kogu tema poolt tehingu järgi saadu tagastatama teisele poolele, viimase poolt saadu aga või ka temale täitmise eest tasumisele kuuluv nõutakse sisse riigi tuludesse.

§ 15. Esindus

Tehing, mis on teostatud ühe isiku (esindaja) poolt teise isiku (esindatava) nimel volituse jõul, mis põhineb volikirjale, seadusele või administratiivaktile, vahetult loob, muudab või lõpetab esindatava tsiviilõigusi ja -kohustusi.

§ 16. Hagi aegumine

Hagi korras õiguste kaitsmise üldiseks tähtajaks isikule, kelle õigusi on rikutud (aegumine), määratakse kolm aastat, riiklikele organisatsioonidele, kolhoosidele ja muudele kooperatiivsetele ning ühiskondlikele organisatsioonidele nende omavaheliste hagide puhul üksteise vastu — üks aasta.

Lühendatud aegumistähtjad võidakse kindlaks määrata NSV Liidu seadusandlusega nõuete üksikute liikide suhtes, mis tulenevad suhetest, millele reguleerimine on antud NSV Liidu pädevusse, ja liiduvabariikide seadusandlusega — muude nõuete suhtes.

Hagi aegumise tähtaja kulgumine algab hagemisõiguse tekkimise päevast; hagemisõigus tekib päeval, mil isik sai teada või oleks pidanud teada saada oma õiguse rikkumisest. Erandid sellest reeglist, samuti ka aegumise tähtaegade kulgumise peatamise ja katkestamise alused kehtestatakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

Nõue rikutud õiguse kaitsmise kohta võetakse läbivaatamisele kohus, arbitraazis või vahekohtus sõltumata aegumistähtaja möödumisest. Kohus, arbitraaz või vahekohus kohaldab hagi aegumist sõltumatult

poolte avaldusest. Kui kohus, arbitraaž või vahekohus tunnistab aegumistähtaja möödalaskmise põhjuse mõjuvaks, kuulub rikutud õigus kaitsmisele.

§ 17. Nõuded, milledele aegumine ei laiene

Aegumine ei laiene:

isiklike mittevaraliste õiguste rikkumisest tulenevatele nõuetele, välja arvatud seaduses ettenähtud juhud;

riiklike organisatsioonide nõuetele riigi vara tagasinõudmise kohta kolhooside ja muude kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide või kodanike seadusvastasest valdusest;

hoiustajate nõuetele riiklikesse töö-hoiukassadesse ja NSV Liidu Riigipanka sissemakstud hoiuste väljaandmise kohta;

NSV Liidu seadusandluses kindlaksmääratud juhtudel ka muudele nõuetele.

§ 18. Ühe liiduvabariigi tsiviilseadusandluse kohaldamine teises liiduvabariigis

Ühe liiduvabariigi tsiviilseadusandlust kohaldatakse teises liiduvabariigis kooskõlas järgmiste eeskirjadega:

1) omandiõigusest tulenevate suhete kohta kohaldatakse vara asukoha seadust;

2) tehingute teostamisel määratakse õigusvõime ja teovõime tehingu teostamise koha seadusega;

3) tehingu vormi suhtes kohaldatakse tehingu teostamise koha seadust; tehingu teostamise koha seadust kohaldatakse samuti tehingutest tekkivate kohustuste suhtes, kui seaduses või poolte kokkuleppes ei ole ette nähtud teisiti;

4) kahju tekitamisest tulenevate kohustuste suhtes kohaldatakse vaidluse läbivaatamise koha seadust, kannatanu taotlusel aga kahju tekitamise koha seadust;

5) pärimise suhtes kohaldatakse pärandi avanemise koha seadust;

6) hagi aegumise küsimused lahendatakse selle liiduvabariigi seaduse järgi, kelle seadusandlusega reguleeritakse antud suhet.

II OSA

OMANDIÕIGUS

§ 19. Omaniku õiguspädevus

Omanikule kuuluvad vara valdamise, kasutamise ja käsutamise õigused seadusega kindlaksmääratud piirides.

§ 20. Sotsialistlik omand

Sotsialistlikuks omandiks on: riiklik (üldrahvalik) omand; kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide, nende koondiste omand; ühiskondlike organisatsioonide omand.

§ 21. Riiklik omand

Riik on kogu riigi vara ainuomanik.

Riiklikele organisatsioonidele kinnistatud riigi vara on nende organisatsioonide operatiivses valitsemises, kes teostavad seaduses kindlaksmääratud ulatuses vastavalt nende tegevuse eesmärkidele, plaanilistele ülesannetele ja vara otstarbele, vara valdamise, kasutamise ja käsutamise õigusi.

Riigi omandiks on maa, maapõuevarad, veekogud, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, elektrijaamad, raudtee-, vee-, õhu- ja autotransport, pangad, sidevahendid, riigi poolt organiseeritud põllumajanduslikud, kaubandus-, kommunaal- ja muud ettevõtted, samuti ka põhiline elamufond linnades ja linnalistes asulates. Riigi omandiks võib olla ka igasugune muu vara.

Maad, maapõuevarasid, veekogusid ja metsi kui riigi ainuomandit võidakse anda ainult kasutamiseks.

§ 22. Riigi vara käsutamise ja sellele sissenõude pööramise kord

Riigi ettevõtete, hoonete, ehitiste, seadmete ja muu riiklike organisatsioonide põhivahendite hulka kuuluva vara teistele riiklikele organisatsioonidele, samuti ka kolhoosidele ja muudele kooperatiivsetele ning ühiskondlikele organisatsioonidele üleandmise kord määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

Riigi ettevõtteid, hooned ja ehitisi antakse ühelt riiklikult organisatsioonilt teisele üle tasuta.

Käesolevas paragrahvis tähendatud riigi vara ei kuulu võõrandamisele kodanikele, välja arvatud üksikud vara liigid, mille müük kodanikele on NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega lubatud.

Ettevõtted, hooned, ehitised, seadmed ja muu riiklike organisatsioonide põhivahendite hulka kuuluv vara ei või olla pantimiseseemeks ja nendele ei saa pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi. Sissenõuet võidakse pöörata muule varale liiduvabariikide seadusandlusega, rahalistele vahenditele aga NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eranditega. Sissenõude pööramise kord krediitiasutuste pretensioonide järgi nende poolt antud laenude tagastamiseks määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

§ 23. Kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omand

Kolhooside, muude kooperatiivsete organisatsioonide ja nende koondiste omandiks on nende ettevõtted, kultuuri- ja elukondlikud asutused, hooned, ehitised, traktorid, kombainid, muud masinad, transpordivahendid, töö- ja produktiivkari, nende organisatsioonide valmistatud toodang ja nende organisatsioonide tegevuse eesmärkidele vastav muu vara.

Kolhoosidele, muudele kooperatiivsetele organisatsioonidele, nende koondistele kuuluvatele ettevõtetele, kultuuri- ja elukondlikele asutustele, hoonetele, ehitistele, traktoritele, kombainidele, muudele masinatele, transpordivahenditele ja muule nende põhivahendite hulka kuuluvale varale, samuti ka seemne- ja söödafondidele ei või pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi. Sissenõuet võidakse pöörata muule

varale liiduvabariikide, rahalistele vahenditele aga NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eranditega. Sissenõude pööramise kord krediidasutuste pretensioonide järgi nende poolt antud laenude tagastamiseks määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

§ 24. Ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omand

Ametiühingute ja muude ühiskondlike organisatsioonide omandiks on nende ettevõtted, hooned, ehitised, sanatooriumid, puhkekodud, kultuurihooned, klubid, staadionid ja pioneerilaagrid koos nende sisesesadega, kultuurhariduslikud fondid ja muu nende organisatsioonide tegevuse eesmärkidele vastav vara.

Ametiühingutele ja muudele ühiskondlikele organisatsioonidele kuuluvate ettevõtetele, hoonetele, ehitistele, sisesesadele ja muule ettevõtete, sanatooriumide, puhkekodude, kultuurihoonete, klubide, staadionide ja pioneerilaagrite põhivahendite hulka kuuluvale varale, samuti ka kultuurhariduslikele fondidele ei või pöörata sissenõuet kreditoride pretensioonide järgi. Sissenõuet võidakse pöörata muule varale liiduvabariikide seadusandlusega, rahalistele vahenditele aga NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eranditega. Sissenõude pööramise kord krediidasutuste pretensioonide järgi nende poolt antud laenude tagastamiseks määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

§ 25. Isiklik omand

Kodanike isiklikuks omandiks võib olla vara, mis on ette nähtud nende materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Igal kodanikul võivad olla isiklikus omanduses töötulud ja säästud, elamu (või selle osa) ja kodune abimajand, koduse majapidamise ja tarbimise ning isikliku kasutamise ja mugavuse esemed. Kodanike isiklikus omanduses olevat vara ei või kasutada mittetöiste tulude saamiseks.

Kodaniku isiklikus omanduses võib olla ainult üks elamu. Kooselavatel abikaasadel ja nende alaealistel lastel võib olla ainult üks elamu, mis isikliku omandiõiguse alusel kuulub ühele neist või on nende ühine omand. Kodaniku isiklikuks omandiks olla võiva elamu piirmäärad ning sellises majas ruumide üürileandmise tingimused ja kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

Liiduvabariikide seadusandlusega määratakse kindlaks kariloomade piirarv, mis võivad olla kodaniku isiklikuks omandiks.

Kolhoosipere liikmeks oleva kodaniku isiklikus omanduses ei või olla vara, mis vastavalt kolhoosi põhikirjale võib kuuluda ainult kolhoosiperele.

§ 26. Ühine omand

Vara võib kuuluda ühise omandiõiguse alusel kas kahele või mitmele kolhoosile või muule kooperatiivsele või ühiskondlikule organisatsioonile või riigile ja ühele või mitmele kolhoosile või muule kooperatiivsele ja ühiskondlikule organisatsioonile või siis kahele või mitmele kodanikule.

Tehakse vahet kindlaksmääratud osadega ühise omandi (kaasomand) ja ilma kindlaksmääratud osadeta ühise omandi (ühisomand) vahel.

§ 27. Kolhoosipere omand

Kolhoosipere vara kuulub tema liikmetele ühisomandiõiguse alusel (käesolevate «Aluste» § 26).

Kolhoosipere omandiks võivad olla abimajand tema kasutuses oleva õueaiamaal, elamu, produktiivkari, linnud ja põllumajanduslik väikeinventar vastavalt kolhoosi põhikirjale.

Peale selle kuuluvad kolhoosiperele pere liikmete poolt pere omandiks antud kolhoosi ühismajapidamisest osavõtuga saadud töötulud või muu nende poolt pere omandiks üleantud vara, samuti ühiste vahendite eest omandatud koduse majapidamise ja isikliku tarbimise esemed.

Kolhoosipere vara valdamise, kasutamise ja käsutamise, samuti ka pere liikmete osa eraldamise ning pere vara jagamise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 28. Omandiõiguse kaitse

Omanikul on õigus välja nõuda oma vara võõrast seadusvastasest valdusest.

Kui vara on omandatud tasu eest isikult, kellel ei olnud õigust seda võõrandada, millest omandaja ei teadnud ega pidanud teadma (heauskne omandaja), siis on omanikul õigus seda vara omandajalt välja nõuda ainult sel juhul, kui vara oli kaotsi läinud omanikult või isikult, kelle valdusse omanik vara oli andnud, või siis riisutud ühelt või teiselt või muul viisil lakkas olemast nende valduses nende tahte vastaselt.

Kui vara on tasuta omandatud isikult, kellel ei olnud õigust seda võõrandada, on omanikul kõigil juhtudel õigus vara välja nõuda.

Riigi vara, samuti kolhooside ja muude kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara, mis on õigusvastaselt võõrandatud ükskõik millisel viisil, võivad vastavad organisatsioonid välja nõuda igalt valdajalt.

Raha, samuti esitaja-väärtpabereid ei saa välja nõuda heauskselt valdajalt.

Omanik võib nõuda oma õiguste igasuguste rikkumiste kõrvaldamist, kuigi need rikkumised ei olnud seotud valduse kaotusega.

§ 29. Omanikuks mitteoleva valdaja õiguste kaitse

Õigused, mis on ette nähtud käesolevate «Aluste» §-s 28, kuuluvad samuti isikule, kes küll ei ole omanikuks, kuid valdab vara seaduse või lepingu alusel.

§ 30. Omandiõiguse tekkimise moment vara omandajal lepingu järgi

Lepingu järgi vara omandajal tekib omandiõigus (riiklikel organisatsioonidel aga vara operatiivse valitsemise õigus) asja üleandmise momendil, kui seadusega või lepinguga ei ole ette nähtud teisiti.

Üleandmiseks loetakse asjade kätteandmist omandajale, samuti ka ilma kättetoimetamise kohustusega võõrandatud asjade üleandmist transpordiorganisatsioonile omandajale ärasaatmiseks ja üleandmist postiasutusele edasisaatmiseks asjade omandajale. Asjade üleandmisega võrdsustatakse konossementi või muu asja käsutusdokumendi üleandmist.

§ 31. Rekviireerimine ja konfiskeerimine

Riigi poolt omanikult vara äravõtmist riiklikes ja ühiskondlikes huvides temale vara väärtuse väljamaksmisega (rekviireerimine), samuti ka riigi poolt vara tasuta äravõtmist sanktsioonina õiguserikkumise eest (konfiskeerimine) lubatakse ainult NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

§ 32. Peremehetu vara

Vara, millel ei ole omanikku või mille omanik ei ole teada (peremehetu vara), läheb üle riigi omandusse. Peremehetu vara, mis kuulus kolhoosiperele, läheb üle kolhoosi omandusse. Peremehetu vara riigi või kolhoosi omandusse ülemineku kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

III OSA

KOHUSTUSÕIGUS

1. peatükk

ÜLDSÄTTED KOHUSTUSTE KOHTA

§ 33. Kohustus ja selle täitmine

Kohustuse tõttu on üks isik (võlgnik) kohustatud sooritama teise isiku (kreeditori) kasuks teatava teo, nagu: üle andma vara, tegema töö, maksuma raha jms. või hoiduma teatavast teost, kreditoril aga on õigus nõuda võlgnikult tema kohustuse täitmist.

Kohustused tekivad lepingutest või muudest alustest, mis on tähen-
datud käesolevate «Aluste» §-s 4.

Kohustusi tuleb täita ettenähtud viisil ja määratud tähtajal vastavalt seaduse, planeerimisakti või lepingu eeskirjadele, selliste eeskirjade puudumisel aga vastavalt tavaliselt esitatavatele nõudmistele.

Ühepoolne keeldumine kohustuse täitmisest ja lepingu tingimuste ühepoolne muutmine ei ole lubatud, välja arvatud seaduses ettenähtud juhtudel.

§ 34. Lepingu sõlmimine

Leping loetakse sõlmituks, kui poolte vahel on vastavatel juhtudel nõutavas vormis saavutatud kokkulepe kõigis selle olulistest punktides. Olulised on need lepingu punktid, mis on sellisteks tunnistatud seadusega või on vajalikud antud liigi lepingute suhtes, samuti ka kõik need punktid, millede suhtes ühe poole avalduse põhjal peab olema saavutatud kokkulepe.

Plaanilise ülesande alusel sõlmitud lepingu sisu peab vastama sellele ülesandele.

Mõlemale poolele kohustuslikul plaanilisel ülesandel põhineva lepingu sõlmimisel tekkinud lahkarvamused riiklike, kooperatiivsete (peale kolhooside) ja muude ühiskondlike organisatsioonide vahel lahendatakse vastava arbitraaži (vahekohtu) poolt, kui seadusega ei ole kindlaks määratud teisiti.

Mõlemale poolele kohustuslikul plaanilisel ülesandel mittepõhineva lepingu sõlmimisel tekkinud lahkarvamused mainitud organisatsioonide vahel võidakse lahendada arbitraaži poolt, kui see on spetsiaalselt ette nähtud seaduses või poolte kokkuleppes.

§ 35. Kohustuste täitmise tagamine

Kohustuste täitmist võidakse vastavalt seadusele või lepingule tagada leppetrahviga (trahviga, viivisega), pandiga ja käendusega. Peale selle võidakse kohustusi kodanike vahel või nende osavõtul tagada käsi-rahaga, kohustusi sotsialistlike organisatsioonide vahel aga garantiiga.

§ 36. Vastutus kohustuste rikkumise eest

Võlgnik on oma kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise korral kohustatud sellega tekitatud kahju kreditorile tasuma. Kahju all mõistetakse nii kreditori poolt tehtud kulutusi, tema vara kaotsiminekut või rikkumist kui ka kreditoril saamata jäänud tulu, mis ta oleks saanud siis, kui võlgnik oleks kohustuse täitnud.

Kui kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise eest on määratud leppetrahv (trahv, viivis), siis tasutakse kahju selles osas, mida ei katnud leppetrahv (trahv, viivis).

Seadusega või lepinguga võidakse ette näha juhud: millal lubatakse sisse nõuda ainult leppetrahvi (trahvi, viivist), mitte aga kahju; millal kahju võidakse sisse nõuda täies summas peale leppetrahvi (trahvi, viivise); millal kreditori valikul võidakse sisse nõuda kas leppetrahvi (trahvi, viivist) või kahju.

Kohustuste üksikute liikide alal võidakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaks määrata piiratud vastutus kohustuste mittetäitmise või mittevastava täitmise eest.

Ei ole lubatud kokkulepe sotsialistlike organisatsioonide vahel nende vastutuse piiramise kohta, kui antud kohustuste liigi kohta on vastutuse suurus seadusega täpselt piiritletud.

Viivituse või kohustuse muu mittevastava täitmise juhtudeks kehtestatud leppetrahvi (trahvi, viivise) tasumine ja mittevastava täitmisega tekitatud kahju tasumine ei vabasta võlgnikku kohustuse täitmisest natuuras, välja arvatud juhud, kui plaaniline ülesanne, millel põhines sotsialistlike organisatsioonide vaheline kohustus, on kaotanud kehtivuse.

§ 37. Süü kui vastutuse tingimus kohustuste rikkumise eest

Isik, kes ei täitnud oma kohustust või täitis selle mittevastaval viisil, kannab varalist vastutust (käesolevate «Aluste» § 36) ainult tahtliku või ettevaatamatu süü olemasolu korral, välja arvatud seadusega või lepinguga ettenähtud juhud. Süü puudumist tõendab isik, kes kohustust rikkus.

Kui kohustuse mittetäitmine või mittevastav täitmine toimus mõlema poole süü tõttu, siis kohus, arbitraaz või vahekohus vähendab vastavalt võlgniku vastutuse määra.

§ 38. Kohustuse täitmise panemine kolmandale isikule

Lepingust tekkinud kohustuse täitmist võidakse tervikuna või osaliselt panna kolmandale isikule, kui see on ette nähtud vastavate eeskirjadega, samuti ka siis, kui kolmas isik on ühega pooltest seotud administratiivse alluvusega või vastava lepinguga.

Sel juhul kannab pool kohustuse mittetäitmise või mittevastava täitmise eest vastutust lepingu järgi, millest see tekkis, kui NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega ei ole ette nähtud, et vastutust kannab vahetu täitja.

II peatükk

OST-MÜÜK

§ 39. Ostu-müügi leping

Ostu-müügi lepingu järgi kohustub müüja vara üle andma ostja omandusse, ostja aga kohustub vara vastu võtma ja maksma selle eest kindlaksmääratud rahasumma.

Kui ostjaks on riiklik organisatsioon, tekib tal vara operatiivse valitsemise õigus (käesolevate «Aluste» § 21).

§ 40. Hind

Kaupade müük riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide poolt toimub kehtestatud riiklike hindade järgi, välja arvatud juhud, mis on ette nähtud NSV Liidu seadusandlusega ja viimase poolt kehtestatud piirides liiduvabariikide seadusandlusega.

Riigi poolt mitteostetavate põllumajandussaaduste ülejääkide müük kolhooside poolt, samuti kodanike poolt oma vara müük toimub poolte kokkuleppel kindlaksmääratud hindadega.

§ 41. Müüja vastutus müüdud asjade mittevastava kvaliteedi eest

Müüdud asja kvaliteet peab vastama lepingu tingimustele, juhendite puudumise korral lepingus aga tavaliselt esitatavatele nõuetele. Kaubandusorganisatsioonide poolt müüdav asi peab vastama riiklikule standardile, tehnilistele tingimustele või seda liiki asjade jaoks kindlaksmääratud näidistele, kui antud liigi ostu-müügi laadist ei järgne teisiti.

Ostjal, kellele on müüdud mittevastava kvaliteediga asi, kui selle puudused ei olnud müüja poolt tingimuseks seatud, on õigus omal valikul nõuda kas lepingus liigitunnustega piiritletud asja ümbervahetamist vastava kvaliteediga asja vastu või ostuhinna vastavat alandamist või asja puuduste tasuta kõrvaldamist müüja poolt või ostjale nende parandamise kulude tasumist või lepingu tühistamist ühes kahju heastamise ostjale.

Nende õiguste teostamise kord isiku poolt, kes ostis asja jae-kaubandusettevõtelt, määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 42. Müüdüd asjade puudustega seoses olevate pretensioonide esitamise ja hagide aegumise tähtajad

Tähtajad, mille vältel võidakse esitada pretensiooni müüdüd asja puuduste suhtes, samuti ka nende puudustega seoses olevate nõudmiste aegumise tähtajad määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

Juhtudel, kui jaekaubandusorganisatsioonide kaudu müüdüvate asjade suhtes on vastavalt käesolevate «Aluste» §-le 48 kehtestatud garantiitähtajad, arvestatakse need tähtajad jaemüügi päevast. Ostja võib garantiitähtaja vältel esitada müüjale pretensiooni müüdüd asja normaalset kasutamist takistavate puuduste kohta. Müüja on kohustatud kasutama asja puuduste tasuta kõrvaldamist või selle ümber vahetama vastava kvaliteediga asja vastu või võtma selle tagasi, tagastades ostjale selle eest makstud summa, kui ta ei tõenda, et puudused on tekkinud ostja poolt asja kasutamise või selle hoidmise eeskirjade rikkumise tõttu.

§ 43. Kaupade müük järeelmaksuga

Pikema kasutamisaajaga kaupu võivad jaekaubandusettevõtted kodanikele müüa järeelmaksuga (maksmise ajatamisega) liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

Omandiõigus järeelmaksuga müüdüvatele kaupadele tekib ostjal vastavalt käesolevate «Aluste» §-i 30 eeskirjadele.

III p e a t ü k k

HANGE

§ 44. Hankeleping

Hankelepingu järgi kohustub hankija-organisatsioon kindlaksmääratud tähtaegadel või tähtajal ostja-organisatsioonile (tellijale) üle andma omandiks või vastavalt käesolevate «Aluste» §-dele 21 ja 30 operatiivseks valitsemiseks kindlaksmääratud toodangu kooskõlas mõlemale organisatsioonile kohustusliku toodangu jaotamise plaanilise aktiga; ostja-organisatsioon kohustub toodangu vastu võtma ja tasuma selle eest kindlaksmääratud hindade järgi. Hankelepinguks on samuti organisatsioonide vahel nende äranägemisel sõlmitud leping, mille kohaselt hankija kohustub ostjale üle andma mitteplaanilises korras jaotatava toodangu tähtajal, mis ei lange ühte lepingu sõlmimise momendiga.

Toodangu hankimine ilma lepingu sõlmimiseta toimub ainult NSV Liidu Ministrite Nõukogu või liiduvabariigi ministrite nõukogu poolt kindlaksmääratud juhtudel.

§ 45. Vastutus toodangu puuduhanke või väljavõtmata jätmise eest.

Kindlaksmääratud tähtajaks hankija poolt hankimata jäetud või ostja poolt väljavõtmata toodangu kogus tuleb hankida (välja võtta) hangete põhimäärustes, üksikute toodanguliikide hanke eritingimustes (käesolevate «Aluste» § 50) või lepingus ettenähtud tähtaegadel ja korras.

Teatades sellest hankijale, on ostjal õigus keelduda toodangu vastu võtmisest, mille hankimine oli hilinenud, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. Toodangu, mille hankija laadis enne ostja teatise saamist, on ostja kohustatud vastu võtma ja selle eest tasuma.

§ 46. Hangitava toodangu sortiment

Toodang peab olema hangitud lepingus ettenähtud sortimendis.

Toodangu sortimendi hulka kuuluvate ühtede liikide hankimist lepingus ettenähtust suuremas koguses ei loeta teiste liikide puuduhanke katmiseks, välja arvatud juhud, mil selline hankimine toimus ostja nõusolekul.

Sortimendi hulka kuuluvate toodangu üksikute liikide puuduhankimise eest maksab hankija kokkulepitud leppetrahvi, kuigi lepingus ettenähtud tähtajal oli toodangu hankimine üldise maksumuse järgi täidetud.

§ 47. Hangitava toodangu kvaliteet

Hangitava toodangu kvaliteet peab vastama riiklikele standarditele, tehnilistele tingimustele või näidistele. Lepingus võidakse ette näha kõrgema kvaliteediga toodangu hankimist, võrreldes riiklike standarditega, kinnitatud tehniliste tingimustega või näidistega.

Toodangu hankimise korral madalama kvaliteediga kui riikliku standardiga, kinnitatud tehniliste tingimustega või näidisega nõutav, on ostja kohustatud keelduma toodangu vastuvõtmisest ja tasumisest, kui aga ostja on toodangu eest juba tasunud, siis kuulub tema poolt tasutud summa tagastamisele.

Juhul aga, kui hangitava toodangu puudused on kõrvaldatavad toodangu tagastamiseta hankijale, on ostjal õigus nõuda hankijalt puuduste kõrvaldamist toodangu asukohas või kõrvaldada puudused omade vahenditega, kuid hankija arvel.

Kui hangitud toodang vastab riiklikele standarditele või tehnilistele tingimustele, kuid osutub kokkulepitust madalamasordiliseks, siis on ostjal õigus toodang vastu võtta, tasudes vastava sordi toodangu suhtes kehtestatud hindade järgi, või keelduda toodangu vastuvõtmisest ja tasumisest.

Mittevastava kvaliteediga toodangu hankimisest tulenevate hagide esitamiseks kehtestatakse kuuekuuline aegumistähtaeg, arvates päevast, mil ostja vastavas korras kindlaks tegi puudused temale hangitud toodangus.

§ 48. Hangitud toodangu puudustest tulenevate pretensioonide esitamise tähtajad

Ostja poolt nende puuduste kindlakstegemise, milliseid ei saadud avastada temale hangitud toodangu tavalisel vastuvõtmisel, ja hankijale mittekohase kvaliteediga toodangu hankimisest tulenevate pretensioonide esitamise tähtajad ja kord määratakse NSV Liidu seadusandlusega.

Pikaajaliseks kasutamiseks või säilitamiseks ettenähtud toodangu suhtes võidakse ostjale mainitud puuduste vastavas korras kindlakstegemiseks riiklikes standardites või tehnilistes tingimustes ette näha pikemad tähtajad (garantiitähajad) ühes järgneva pretensioonide esitamisega hankijale nende puuduste kõrvaldamise või toodangu ümbervahetamise kohta. Hankija on kohustatud tasuta parandama puudused või ümber vahetama toodangu, mille kohta on kehtestatud garantiitähajad, kui ta ei tõenda, et puudused tekkisid toodangu kasutamise või säilitamise eeskirjade rikkumise tõttu ostja poolt.

Lepingutega võidakse kehtestada garantiitähajad, kui need ei ole ette nähtud standardites või tehnilistes tingimustes, samuti ka pikemad garantiitähajad, kui on ette nähtud standardites või tehnilistes tingimustes. Laiatarbekaupade suhtes, millede müük toimub jaekaubandusorganisatsioonide kaudu, arvestatakse garantiitähajaga asja jaemüügi päevast (käesolevate «Aluste» § 42).

§ 49. Hangitava toodangu kompleksus

Toodang peab olema hangitud komplekselt vastavalt riiklike standardite, tehniliste tingimuste või hinnakirjade nõuetele. Kui kompleksus ei ole määratud riikliku standardiga, kinnitatud tehniliste tingimustega või hinnakirjaga, võidakse see vajalikel juhtudel määrata lepinguga.

Mittekomplektse toodangu hankimise korral on ostja kohustatud nõudma toodangu täielikku komplekteerimist või mittekomplektse toodangu ümbervahetamist komplektse vastu ja kuni selle täieliku komplekteerimiseni või ümbervahetamiseni keelduma selle eest tasumast, kui aga toodangu eest on juba tasutud, nõudma selle eest tasutud summa tagastamist.

Kui hankija toodangut poolte vahel kokkulepitud tähtajaks ümber ei komplekteeri, on ostjal õigus toodangust loobuda.

§ 50. Hangete põhimäärused ja hanke eritingimused. Vastutus hankelepingu rikkumise eest

Hankelepingud sõlmitakse ja täidetakse kooskõlas NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud hangete põhimäärustega ja üksikute toodanguliikide hanke eritingimustega, mille kinnitamise korra määrab NSV Liidu Ministrite Nõukogu, tema poolt ettenähtud juhtudel aga ka liiduvabariikide ministrite nõukogud.

Vastavalt nendele põhimäärustele ja eritingimustele hankelepingus ettenähtud kohustuste rikkumise eest nõutakse sisse leppetrahv (trahv, viivis) ja kahjud.

Mittevastava kvaliteediga või mittekomplektse toodangu hankimise korral nõuab ostja hankijalt sisse määratud leppetrahvi (trahvi) ja peale selle niisuguse hankega tekitatud kahjud ilma leppetrahvi (trahvi) tasarovestusest.

4. peatükk

PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE RIIKLIK KOKKUOST KOLHOOSIDELT JA SOVHOOSIDELT

§ 51. Põllumajandussaaduste kontraheerimise leping

Põllumajandussaaduste riiklik kokkuost kolhoosidelt ja sovhoosidelt toimub kontraheerimislepingute alusel, mis sõlmitakse vastavalt põllumajandussaaduste riikliku kokkuostu ja põllumajandusliku tootmise arendamise plaanidele kolhoosides ja sovhoosides.

§ 52. Kontraheerimislepingu sisu

Kontraheerimislepingutes peavad olema ette nähtud:

põllumajandussaaduste hulk (toodanguliikide järgi), kvaliteet, nende kättetoimetamise tähtajad, kord ja tingimused ning üleandmise kohad;

varumisorganisatsioonide ja -ettevõtete kohustus toodang õigeaegselt vastu võtta ja selle eest tasuta kindlaksmääratud hindade järgi, samuti ka kolhoosidele rahaliste avansside väljaandmise tähtjaid ja suurus;

kohustused kolhoosidele ja sovhoosidele abiandmise kohta põllumajandussaaduste tootmise organiseerimisel ning nende transportimisel vastuvõtupunktidesse ja ettevõtetesse;

poolte vastastikune materiaalne vastutus nende poolt kohustuste mittetäitmise korral.

Tüüp-kontraheerimislepingud kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

5. p e a t ü k k

VARAKASUTUS

§ 53. Varakasutusleping

Varakasutuslepingu järgi kohustub kasutusele andja andma kasutajale vara ajutiseks kasutamiseks tasu eest.

Kasutusele andja on kohustatud kasutajale vara üle andma sellises seisundis, mis vastab lepingu tingimustele ja vara otstarbele ning tegema omal kulul selle vara kapitaalremonti, kui seaduses või lepingus ei ole ette nähtud teisiti.

Kasutaja on kohustatud vara kasutamise eest õigeaegselt tasuma, kasutama vara vastavalt lepingule ja vara otstarbele, hoidma teda korras, tegema omal kulul jooksvat remonti, kui seaduse või lepinguga ei ole kindlaks määratud teisiti, kasutuslepingu lõpetamise korral aga tagastama vara normaalse kulumise arvestamisega samas seisundis, milles ta selle sai, või lepingus kokkulepitud seisundis.

§ 54. Kasutuslepingu kehtivuse säilimine vara üleminekul teisele omanikule

Kasutusele antud vara omandiõiguse üleminekul kasutusele andjalt teisele isikule säilib kasutuslepingu kehtivus uue omaniku suhtes. Kasutuslepingu kehtivus säilib ka vara üleminekul ühelt riiklikult organisatsioonilt (kasutusele andjalt) teisele.

§ 55. Elutarbeline kasutus

Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide poolt koduse tarbimise esemete, muusikariistade, spordiinventari, sõiduautode ja muu vara kodanikele tasuta eest ajutiseks kasutamiseks andmise (elutarbeline kasutus) tingimused ja kord määratakse kindlaks liiduvabriikide seadusandlusega.

Elutarbelise kasutuse üksikute liikide tüüplepingud kinnitatakse liiduvabariikide ministrite nõukogude poolt. Kõrvalekaldumised tüüplepingute tingimustest, mis piiravad kasutajate õigusi, on tühised.

6. peatükk

ELURUUMI ÜÜRIMINE

§ 56. Eluruumide üürile andmise kord ja eluruumide üürileping

Kohalike tööraha saadikute nõukogude majades annab eluruumi üürile kohaliku nõukogu täitevkomitee ühiskondlike organisatsioonide esindajate osavõtul, riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades aga administratsiooni ja ametiühingu vabriku-, tehase- või kohaliku komitee ühise otsuse, mis on kinnitatud tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee poolt, alusel. Eluruumi kasutamine neis majades vormistatakse eluruumi üürilepingus vastava majavalitsusega.

Majades, mis kuuluvad kodanikele isikliku omandiõiguse alusel, sõlmitakse eluruumi üürileping üürniku poolt majaomanikuga.

Üürilepingust tulenevad õigused ja kohustused on eluruumi üürnikul ja temaga koos elunevatel perekonnaliikmetel võrdsed.

Lepingus määratakse kindlaks poolte õigused ja kohustused. Eluruumi üürilepingu suhtes rakendatakse vastavalt käesolevate «Aluste» §-e 53 ja 54.

§ 57. Korterüür

Kuni eluruumide tasuta kasutamise kehtestamiseni on üürnik kohustatud õigeaegselt tasuma korteriüüri.

Korteriüüri määrad kehtestatakse NSV Liidu seadusandlusega.

Tasu eluruumide kasutamise eest kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades määratakse kindlaks poolte kokkuleppel, kuid see ei või ületada liiduvabariikide seadusandlusega nende majade suhtes kindlaks määratud piirmäärasid.

§ 58. Üürniku õigus lepingu uuendamisele

Kui eluruumi üürileping kohaliku tööraha saadikute nõukogu majas või riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni majas on sõlmitud kindla tähtajaga, on üürnikul pärast lepingu tähtaja möödumist õigus lepingut uuendada. Seda õigust võib üürileandja kohtus vaidlustada ainult juhul, kui üürnik oma lepingujärgseid kohustusi süstemaatiliselt ei täida.

Samasugune õigus on eluruumi üürnikul majas, mis kuulub kodanikule isikliku omandiõiguse alusel, välja arvatud juhud:

kui üürnik elab ruumis lepingu alusel, mis on sõlmitud tähtajaga mitte üle ühe aasta, kohustusega vabastada ruum pärast selle tähtaja möödumist;

kui kohus tuvastab, et ruum on vajalik majaomanikule ja tema perekonna liikmeile isiklikuks kasutamiseks.

§ 59. Eluruumi üürilepingu muutmine

Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse ette näha võimalus võtta kohtu kaudu ära üleliigne (kehtestatud normi ületav) elamispinna eraldi-oleva isoleeritud toa näol. Neil juhtudel ei või liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud elamispinna norm olla väiksem üheksast ruutmeetrist ühe inimese kohta. Samuti määratakse üürnike üksikute kategooriate suhtes kindlaks lisaelamispinna norm.

Üleliigset isoleeritud tuba võib kohalike tööraha saadikute nõukogude majades ära võtta ainult sel juhul, kui üürnik ise ei asusta vabamenud ruumi kolme kuu jooksul pärast elamuorgani kirjalikku hoiatust.

Kui üleliigne isoleeritud tuba jäi ühe perekonna kasutusse antud korteris, on üürnikul õigus seda kas asustada vastavalt käesoleva paragrahvi sätetele või nõuda, et teda majutataks eraldi olevasse väiksemasse korterisse.

Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse kindlaks määrata ka teisi juhtumeid, mil üleliigse isoleeritud toa äravõtmine ei ole lubatud.

Kui korteris, kus elab üürnik, vabanes tuba, mis ei ole tema poolt üüritud eluruumist isoleeritud ja on sellega külgnev, kuulub see tuba üleandmisele tema kasutusse.

§ 60. Lepingu lõpetamine üürniku poolt. Eluruumi vahetamine ja allüürile andmine

Eluruumi üürnikul on õigus igal ajal lepingut lõpetada.

Eluruumi üürnikul on õigus vahetada tema poolt üüritud ruumi.

Eluruumide vahetamine riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide majades, samuti kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvais majades on lubatud ainult üürile andja nõusolekul. Eluruumide vahetamise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

Üürnik võib eluruumi allüürile anda liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

§ 61. Lepingu lõpetamine üürile andja poolt

Eluruumi üürilepingut ei või lõpetada ja üürnikku ei või välja tõsta tema poolt üüritud eluruumist teisiti kui kohtu korras (peale §-s 63 tähendatud erandite) ja seadusega kindlaksmääratud alustel.

Kohaliku tööraha saadikute nõukogu majast või riikliku, kooperatiivse või ühiskondliku organisatsiooni majast seaduses ettenähtud alustel väljatõstetud üürnikule peab üürile andja vastu andma teise heakorrastatud eluruumi peale allpool tähendatud juhtude.

Kui üürnik või tema perekonna liikmed süstemaatiliselt lõhuvad või rikuvad eluruumi või sotsialistliku ühiselu reeglite süstemaatilise rikkumisega teevad võimatuks teiste elamise koos nendega ühes korteris või ühes majas, kuid hoiatus- ja ühiskondliku mõjutamise vahendid osutusid tagajärjetuks, tõstetakse süüdlased välja teist eluruumi vastu andmata.

Liiduvabariigi seadusandlusega nähakse ette üürilepingu lõpetamise tingimused teist eluruumi vastu andmata ka üürniku ja tema perekonna liikmete pikaajalise äraoleku juhtudel; kui üürnikul on isikliku omandiõiguse alusel samas asulas alaliseks elamiseks kõlblik elumaja ja tal on võimalus sinna elama asuda, samuti ka eluruumide üürnikute poolt kodanikele isikliku omandiõiguse alusel kuuluvates majades korteriüüri süstemaatilise mittemaksmise juhtudel.

§ 62. Ettevõtete ja asutuste majadest väljatõstmise erijuhud

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja liiduvabariikide ministrite nõukogud võivad kindlaks määrata tähtsamate rahvamajandusharude ja üksikute ametkondade ettevõtete ja asutuste loetelud, kelle majadest

lubatakse kohtu korras välja tõsta teist eluruumi vastu andmata töölisi ja teenistujaid, kelle töösuhted on lõppenud seoses vallandamisega omal soovil või töödistsipliini rikkumise või kuriteo toimepanemise tõttu.

Kuid ka neil juhtudel ei või välja tõsta teist eluruumi vastu andmata sõjainvaliide, I ja II grupi tööinvaliide, vanaduspensionäre, personaal-pensionäre, NSV Liidu relvastatud jõudude teenistuses olevate isikute perekondi, samuti NSV Liidu kaitsmisel või muude sõjaväeteenistus-kohustuste täitmisel hukkunud või teadmata kadunuks jäänud sõjaväe-laste ja partisanide perekondi.

§ 63. Administratiivne väljatõstmine

Kodanike väljatõstmine administratiivkorras ei ole lubatud, välja arvatud omavoliliselt eluruumi hõivanud isikute väljatõstmine, samuti üürnike väljatõstmine varisemisohus olevaist majadest. Varisemisohus olevaist majadest väljatõstetud üürnikele antakse vastu teine, heakorras-tatud eluruum.

Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse kindlaks määrata ameti-ruumidest, ühiselamutest ja võõrastemajadest väljatõstmise administra-tiivne kord.

7. peatükk

TÖÖVÕTT

§ 64. Töövõtuleping

Töövõtulepingu järgi kohustub töövõtja omal riisikol täitma tellija ülesandel kindlaksmääratud töö kas tellija või oma materjalist, tellija aga kohustub täidetud töö vastu võtma ja selle eest tasuma.

Töövõtja on kohustatud tarvitusele võtma kõik abinõud tellija poolt temale usaldatud vara säilimise tagamiseks ja kannab vastutust iga-suguse hooletuse eest, mis tõi kaasa selle vara kaotsimineku või rikku-mise.

§ 65. Tellija õigused juhul, kui töövõtja lepingut rikub

Kui töövõtja, halvendades tööd, lepingu tingimustest kõrvale kaldus või võimaldas muid puudusi töös, on tellijal õigus omal valikul nõuda: tähendatud puuduste tasuta parandamist sellekohaseks tähtjaks või vajalike kulutuste tasumist, mis tellija kandis töös esinenud puuduste parandamisel oma vahenditega, kui lepingus oli selline tellija õigus ette nähtud, või tasu vastavat vähendamist töö eest.

Lepingust oluliste kõrvalekaldumiste või muude oluliste puuduste korral töös on tellijal õigus nõuda lepingu tühistamist ja kahjude heas-tamist.

§ 66. Töövõtulepingute eeskirjad kodanike elutarbeliste vajaduste teenindamisel

Töövõtulepingute eeskirjad kodanike elutarbeliste vajaduste teenin-damisel (elutarbeline tellimus) kehtestatakse liiduvabariikide seadus-andlusega.

Kodanike teenindamise üksikute liikide tüüplepingud kinnitatakse liiduvabariikide ministrite nõukogude poolt. Kõrvalekaldumised tüüp-lepingute tingimustest, mis piiravad tellijate õigusi, on tühised.

8. peatükk

KAPITAALEHITUSE TÖÖVÖTT

§ 67. Kapitaalehituse töövõtu leping

Kapitaalehituse töövõtu lepingu järgi kohustub töövõtja-organisatsioon oma jõudude ja vahenditega ehitama ja tellija-organisatsioonile üle andma plaanis ettenähtud objekti vastavalt kinnitatud projekteerimis- ja eelarvedokumentatsioonile ning kindlaksmääratud tähtajal, tellija aga kohustub eraldama töövõtjale ehitusplatsi, andma talle üle kinnitatud projekteerimis- ja eelarvedokumentatsiooni, tagama ehituse õigeaegse finantseerimise, võtma valmishitatud objektid vastu ja tasuma nende eest.

Ehituse tagamine tehnoloogilise, energeetilise, elektrotehnilise ja ületehaselise seadmetiku ning aparatuuriga pannakse tellijale, välja arvatud erisätetega ettenähtud juhud. Erisätetes võidakse tellijale panna ehituse tagamine materjalidega.

§ 68. Peatöövõtja ja alltöövõtja

Kapitaalehituse töövõtu lepingu sõlmib tellija ühe ehitusorganisatsiooniga, kellel on õigus peatöövõtjana usaldada alltöövõtulepingu alusel üksikute tööde komplekside täitmine spetsialiseeritud organisatsioonidele (käesolevate «Aluste» § 38).

Leping seadmete montaažitööde täitmiseks sõlmitakse tellija poolt kas peatöövõtjaga või seadmetiku hankijaga.

Peatöövõtja nõusolekul võib tellija lepingud montaaži- ja muude spetsiaalsete tööde täitmiseks sõlmida montaaži- või muude spetsialiseeritud organisatsioonidega.

§ 69. Tellija õigused

Tellija teostab kontrolli ja tehnilist järelevalvet täidetavate tööde mahu, maksumuse ja kvaliteedi vastavuse üle projektidega ja eelarvetega. Tal on õigus igal ajal kontrollida ehitus- ja montaažitööde käiku ja kvaliteeti, samuti ka kasutatavate materjalide kvaliteeti, segamata end sealjuures töövõtja operatiiv-majanduslikku tegevusse.

Tööde täitmise või töödeks kasutatavate materjalide puudused, mis on tekkinud töövõtja (või alltöövõtja) süü läbi, peab töövõtja kõrvaldama omal kulul.

§ 70. Poolte vastutus kapitaalehituse töövõtu lepingu rikkumise eest

Kapitaalehituse töövõtu lepingu järgsete kohustuste mittetäitmise või mittevastava täitmise korral maksab selle vastutav pool kindlaksmääratud leppetrahvi (viivist), samuti heastab leppetrahviga katmata jäänud summa ulatuses teise poole poolt teostatud kulutustes, tema vara kaotsiminekus või rikkumises ilmnenu kahjud.

Töövõtja poolt üksikute tööde täitmise tähtaegade rikkumise eest makstud leppetrahvi (viivise) summad tagastatakse töövõtjale juhul, kui kõik tööd objektil lõpetatakse lepinguga kindlaksmääratud lõpptähtajaks.

§ 71. Kapitaalehituse töövõtu lepingute eeskirjad

Kapitaalehituse töövõtu lepinguid sõlmitakse ja täidetakse vastavalt eeskirjadele, mis kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt või tema poolt kindlaksmääratud korras. Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse kolhoosidele kehtestada kapitaalehituse töövõtu lepingute erieeskirjad.

9. peatükk

VEDU

§ 72. Veoleping

Veose veolepingu järgi kohustub transpordiorganisatsioon (vedaja) saatja poolt temale usaldatud veose toimetama sihtpunkti ja selle välja andma veose vastuvõtmiseks volitatud isikule (saajale), saatja aga kohustub veose veo eest tasuma kindlaksmääratud tasu.

Reisija veolepingu järgi kohustub vedaja toimetama reisija sihtpunkti, reisija poolt pagasi üleandmise korral aga toimetama samuti pagasi sihtpunkti ja selle välja andma pagasi vastuvõtmiseks volitatud isikule; reisija kohustub tasuma kindlaksmääratud tasu sõidu eest, pagasi üleandmise korral aga ka pagasi veo eest.

Veoste, reisijate ja pagasi veo tingimused ning poolte vastutus nende vedude eest vastavalt käesolevatele «Alustele» määratakse kindlaks üksikute transpordiliikide määrustikega (koodeksitega) ja kehtestatud korras väljaantud eeskirjadega.

§ 73. Veoste veoplaan ja vastutus selle täitmata jätmise eest

Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide veoste veoleping sõlmitakse veoplaani alusel, mis on kohustuslik mõlemale poolele.

Plaanis mitte ette nähtud veoste veolepingute sõlmimine on lubatud transpordimäärustikega (-koodeksitega) kindlaksmääratud korras.

Vedaja ja saatja kannavad varalist vastutust transpordivahendite mitteandmise, veose vedamiseks andmata jätmise ja teiste veoplaanist tulenevate kohustuste rikkumise eest, samuti ka selliste rikkumiste eest juhtudel, mis on ette nähtud käesoleva paragrahvi teises lõikes.

§ 74. Vedaja vastutus veose või pagasi kaotsimineku, puudujäägi ja rikkumise eest

Vedaja vastutab veoks vastuvõetud veose ja pagasi kaotsimineku, puudujäägi ja rikkumise eest, kui ta ei tõenda, et kaotsimineku, puudujäägi või rikkumine ei toimunud tema süü läbi (käesolevate «Aluste» § 37).

Transpordimäärustikes (-koodeksites) võidakse ette näha juhud, mil vedaja süü tõendamine veose kaotsiminekus, puudujäägis või rikkumises pannakse saajale või saatjale.

§ 75. Veose ja pagasi kohaletoimetamise tähtaeg ja vastutus viivituse eest

Vedaja on kohustatud veose või pagasi toimetama sihtpunkti transpordimäärustikega (-koodeksitega) või kindlaksmääratud korras välja-

antud eeskirjadega kehtestatud tähtjaks. Kui kohaletoimetamise tähtaeg nimetatud korras ei ole kindlaks määratud, on pooltel õigus see tähtaeg lepingus kindlaks määrata.

Vedaja vabaneb vastutusest viivitamise eest veose või pagasi kohaletoimetamisel, kui viivitus ei tekkinud tema süü läbi.

§ 76. Pretensioonid ja hagid vedude korral

Enne vedudest tuleneva hagi esitamist vedaja vastu on kohustuslik esitada temale pretensioon.

Pretensioone võidakse esitada kuue kuu jooksul, pretensioone trahvide ja preemiade maksmise kohta aga 45 päeva jooksul. Vedaja on kohustatud esitatud pretensiooni läbi vaatama ja teatama esitajale selle rahuldamisest või rahuldamata jätmisest kolme kuu jooksul, pretensiooni suhtes vedaja poolt eri transpordiliikidega ühe dokumendi järgi teostatud veo kohta aga kuue kuu jooksul ja pretensiooni suhtes trahvi või preemia maksmise kohta 45 päeva jooksul.

Kui pretensioon on rahuldamata jäetud või kui käesoleva paragrahvi kindlaksmääratud tähtjaks ei ole vastust saadud, antakse esitajale hagi esitamiseks aega kaks kuud, arvates vastuse saamisest või vastamiseks kindlaksmääratud tähtaja lõppemisest.

Veost tulenevate hagide esitamiseks vedaja poolt saatjate, saajate või reisijate vastu kehtestatakse kuuekuuline tähtaeg.

Aegumistähtjad ja hagide esitamise kord välismaiste vedudega seoses olevates vaidlustes määratakse kindlaks transpordimäärustikega (-koodeksitega) või rahvusvaheliste kokkulepetega.

§ 77. Vedaja vastutus reisijale surma või terviserikke põhjustamise eest

Vedaja vastutus reisijale surma või terviserikke põhjustamise eest määratakse kindlaks käesoleva osa 12. peatüki eeskirjadega, kui seadusega ei ole ette nähtud kõrgendatud vastutust.

10. p e a t ü k k

RIIKLIK KINDLUSTUS

§ 78. Kindlustuse liigid

Riiklikku kindlustust teostatakse kohustusliku ja vabatahtliku kindlustuse vormis.

§ 79. Kohustuslik kindlustus

Kohustuslikule kindlustamisele kuulub seaduses nimetatud vara seadusega kindlaksmääratud tingimustel.

Kohustusliku kindlustuse järgi heastab kindlustusorganisatsioon seadusega ettenähtud sündmuse (kindlustusjuhu) saabumisel kindlustajale või mõnele teisele isikule, kellele kuulub kindlustatud vara, tema poolt kantud kahju: vara täieliku hävimise korral kindlustushüvituse kogu summas, osalise rikkumise korral aga kindlustushüvituse vastava osa suuruses. Kindlustaja on kohustatud maksma kindlaksmääratud kindlustusmaksleid.

Kohustusliku isikukindlustuse liigid määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

§ 80. Vabatahtliku kindlustamise leping

Vabatahtliku kindlustamise lepingu järgi kohustub kindlustusorganisatsioon lepingus tähendatud sündmuse (kindlustusjuhu) saabumisel:

varakindlustuse korral — heastama kindlustajale või mõnele teisele isikule, kelle kasuks leping sõlmiti, kantud kahju (maksma välja kindlustushüvituse) lepingus kokkulepitud summa (kindlustussumma) piirides, kui aga vara ei olnud kindlustatud täies väärtuses, siis kahju vastava osa, kui kindlustuseeskirjadega ei ole ette nähtud teisiti;

isikukindlustuse korral — maksma kindlustajale või mõnele teisele isikule, kelle kasuks leping sõlmiti, lepingus kokkulepitud kindlustussumma, sõltumata sotsiaalkindlustuse või sotsiaalhoolduse korras temale kuuluvaist summadest ja kahju heastamise korras temale kuuluvaist summadest.

Kindlustaja kohustub maksma lepinguga kindlaksmääratud kindlustumakseid.

§ 81. Kindlustaja õiguste üleminek kindlustusorganisatsioonile tekitatud kahju eest vastutava isiku suhtes

Varakindlustuse korral kindlustushüvituse maksnud kindlustusorganisatsioonile läheb selle summa piirides üle nõudeõigus, mis kuulub kindlustajale (või mõnele teisele kindlustushüvituse saanud isikule) tekitatud kahju eest vastutava isiku vastu.

§ 82. Kindlustuseeskirjad

Kindlustuseeskirjad kinnitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

11. peatükk

ARVELDUS- JA KREDIIDISUHTED

§ 83. Organisatsioonidevahelised arveldused

Makseid kohustuste järgi riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vahel teostatakse sularahata arvelduste korras krediidasutuste kaudu, kus tähendatud organisatsioonid vastavalt seadusele hoiavad oma rahalisi vahendeid. Arvelduste kord ja vormid määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

Sularahalisi arveldusi riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide vahel lubatakse NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja piirides.

§ 84. Krediidasutustes organisatsioonide arvetel hoitavate rahaliste vahendite käsutamine

Organisatsioonid käsutavad krediidasutustes nende arvetel hoitavaid rahalisi vahendeid vastavalt nende vahendite sihtotstarbele.

Töötasu ja sellega võrdsustatud maksete väljamaksmiseks vajalikke vahendeid antakse välja organisatsioonide arvetelt sõltumata mis tahes pretensioonide olemasolust arve valdaja vastu. Erandeid sellest üldreegist võib kehtestada NSV Liidu Ministrite Nõukogu.

Organisatsiooni nõusolekuta lubatakse krediidiasutuses tema arvel olevate summade mahakirjutamist ainult NSV Liidu seadusandluses ettenähtud juhtudel.

Pretensioonide rahuldamisel peetakse kinni NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud järjekorrast.

§ 85. Organisatsioonide krediteerimine

Riiklike organisatsioonide, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide krediteerimine toimub vastavalt kinnitatud plaanidele sihtotstarbeliste tähtajaliste laenude andmise teel NSV Liidu Riigipanga ja NSV Liidu teiste pankade poolt NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud korras.

Uhe organisatsiooni krediteerimist teise poolt naturaalses või rahalises vormis, sealhulgas avansside andmist, lubatakse ainult NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel.

Tingimused ja kord, mille alusel üks kolhoos krediteerib teist tootmisalase abi osutamisel, määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 86. Pangalaenuid kodanikele

Laenusid kodanikele annavad NSV Liidu pangad NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja korras.

§ 87. Kodanike hoiused krediidiasutustes

Kodanikud võivad hoida rahalisi vahendeid riiklikes töö-hoiukassades ja teistes krediidiasutustes, käsutada hoiuseid, saada hoiustelt tulu protsentide või võitude näol, teostada sularahata arveldusi vastavalt krediidiasutuste põhikirjadele ja kindlaksmääratud korras väljaantud eeskirjadele.

Riik garanteerib hoiuste saladuse, nende puutumatus ja väljaandmise hoiustaja esimesel nõudmisel.

Riiklikesse töö-hoiukassadesse ja teistesse krediidiasutustesse sisse makstud hoiuste käsutamise kord määratakse nende põhikirjadega ja käesoleva paragrahvi esimeses lõikes tähendatud eeskirjadega.

Sissenõudeid kodanike hoiustele riiklikes töö-hoiukassades ja NSV Liidu Riigipangas võidakse pöörata kohtuotsuse alusel, millega rahuldati kriminaalasjast tulenev tsiviilhagi, või kohtuotsuse alusel alimientide sissenõudmise hakis (töötasu või muu vara puudumisel, millele võib pöörata sissenõuet) või abikaasade ühisomandiks oleva hoiuse jagamise hakis. Kodanike hoiuseid tähendatud krediidiasutustes võib konfiskeerida seadusjõusse astunud kohtuotsuse või vastavalt seadusele tehtud vara konfiskeerimise määruse alusel.

12. peatükk

KAHJU TEKITAMISEST TULENEVAD KOHUSTUSED

§ 88. Kahju tekitamisest tuleneva vastutuse üldalused

Kodaniku isiksusele või varale tekitatud kahju, samuti organisatsioonile tekitatud kahju kuulub täies ulatuses heastamisele kahju tekitanud isiku poolt.

Kahju tekitaja vabaneb kahju heastamisest, kui ta tõendab, et tema ei ole süüdi kahju tekitamises.

Organisatsioon on kohustatud heastama kahju, mis tekitati tema töotajate süü läbi nende töö- (teenistus-) alaste kohustuste täitmisel.

Õiguspäraste tegudega tekitatud kahju kuulub heastamisele vaid seaduses ettenähtud juhtudel.

§ 89. Riigiasutuste vastutus oma ametiisikute tegudega tekitatud kahju eest

Riigiasutused vastutavad kahju eest, mis on tekitatud kodanikele nende ametiisikute ebiõigete teenistusalaste tegudega administratiivse valitsemise valdkonnas, üldistel alustel (käesolevate «Aluste» § 88), kui eriseadusega ei ole ette nähtud teisiti. Kahju eest, mis on ametiisikute selliste tegudega tekitatud organisatsioonidele, vastutavad riigiasutused seadusega kindlaksmääratud korras.

Juurdlus-, eeluurimis-, prokuratuuri- ja kohtuorganite ametiisikute ebaõigete ametialaste tegudega tekitatud kahju eest kannavad vastavad riigiorganid varalist vastutust seaduses eriti ettenähtud juhtudel ja piirides.

§ 90. Vastutus suurema ohu allika poolt tekitatud kahju eest

Organisatsioonid ja kodanikud, kelle tegevus on seotud suurema ohuga lähikonnale (transpordiorganisatsioonid, tööstusettevõtted, ehitused, autovaldajad jms.), on kohustatud heastama suurema ohu allika poolt tekitatud kahju, kui nad ei tõenda, et kahju tekkis vääramatu jõu või kannatanu tahtluse tagajärjel.

§ 91. Vastutus kodaniku terviserikke ja surma korral, kelle eest kahju tekitaja on kohustatud kindlustusmakseid tasuma

Kui töotajale, seoses tema poolt töö- (ameti-) alaste kohustuste täitmisega tekitati vigastus või mõni muu terviserikke organisatsiooni või kodaniku süü läbi, kes on kohustatud tema eest riikliku sotsiaalkindlustuse makseid tasuma, peab see organisatsioon või kodanik heastama kannatanule kahju selles osas, mis ületab tema poolt saadava toetuse või temale pärast terviserikke tekitamist määratud ja tema poolt faktiliselt saadava pensioni summa. Erandeid sellest üldreeglist võidakse kehtestada NSV Liidu seadusandlusega.

Kannatanu surma korral on õigus kahju heastamisele töövõimetuil isikuil, kes olid tema ülalpidamisel või kellel oli kuni tema surma päevani temalt ülalpidamise saamise õigus, samuti ka tema lapsel, kes sündis pärast tema surma.

§ 92. Vastutus kodaniku terviserikke ja surma korral, kelle eest kahju tekitaja ei ole kohustatud kindlustusmakseid tasuma

Kui vigastus või mõni muu terviserike tekitati organisatsiooni või kodaniku poolt, kes ei ole kohustatud kannatanu eest riiklikke sotsiaalkindlustuse makseid tasuma, peab see organisatsioon või kodanik heastama kannatanule kahju käesolevate «Aluste» §-de 88 ja 90 eeskirjade järgi selles osas, mis ületab tema poolt saadava toetuse või temale pärast terviserikke tekitamist määratud ja tema poolt faktiliselt saadava pensioni summa.

Kannatanu surma korral on õigus kahju heastamisele käesolevate «Aluste» § 91 teises lõikes tähendatud isikuil.

§ 93. Kannatanu süü ja kahju tekitaja varalise olukorra arvestamine

Kui kannatanu enda raske ettevaatamatus soodustas kahju tekkimist või suurenemist, siis sõltuvalt kannatanu süü astmest (kahju tekitaja süü korral aga — sõltuvalt ka tema süü astmest) tuleb hüvituse suurust vähendada või kahju heastamisest keelduda.

Kohus võib kodaniku poolt tekitatud kahju heastamise suurust vähendada, sõltuvalt tema varalisest olukorrast.

§ 94. Regressnõuded

Kahju tekitamise eest vastutav organisatsioon või kodanik on kohustatud riikliku sotsiaalkindlustuse- või sotsiaalhooldusorgani regressnõude järgi heastama toetuste või pensionide summad, mis käesolevate «Aluste» §-des 91 ja 92 tähendatud isikuile on välja makstud.

Kahju heastamise suuruse vähendamise korral (käesolevate «Aluste» § 93) vähendatakse vastavalt ka heastamise suurust regressnõude järgi.

13. p e a t ü k k

SOTSIALISTLIKU VARA PÄÄSTMISEST TULENEVAD KOHUSTUSED

§ 95. Sotsialistliku vara päästmisel kantud kahju heastamine

Kahju, mida kodanik kandis sotsialistliku vara päästmisel seda ähvardanud ohust, peab heastama see organisatsioon, kelle vara kannatanu päästis.

Kahju heastamise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

IV O S A

AUTORIÕIGUS

§ 96. Teosed, milledele laieneb autoriõigus

Autoriõigus laieneb teaduslikele, kirjandus- ja kunstiteostele, sõltumata teose vormist, eesmärgist ja väärtusest, samuti tema reprodutseerimise viisist.

Autoriõigus laieneb nii avaldatud kui ka avaldamata, kuid mingisuguses objektiivses, autori loomingulise tegevuse tulemuse reprodutseerimist võimaldavas vormis väljendatud teoste (käsikiri, joonis, kujutis, avalik ettekanne või esitus, film, mehaaniline üleskirjutis või magnetiline salvestus jms.).

§ 97. Autoriõigus teoste, mis on avaldatud NSV Liidu territooriumil ja välismaal

Autoriõigus teosele, mis esmakordselt on avaldatud NSV Liidu territooriumil või mis on avaldamata, kuid asub NSV Liidu territooriumil mingisuguses objektiivses vormis, kuulub autorile ja tema pärijatele, sõltumata nende kodakondsusest.

Autoriõigus kuulub samuti NSV Liidu kodanikele, kelle teosed avaldati esmakordselt või asuvad mingisuguses objektiivses vormis välisriigi territooriumil, samuti ka nende pärijatele.

Teiste isikute suhtes tunnustatakse autoriõigust teosele, mis avaldati esmakordselt või mis asub mingisuguses objektiivses vormis välisriigi territooriumil, ainult vastavate rahvusvaheliste, NSV Liidu poolt sõlmitud kokkulepete alusel ja piirides.

§ 98. Autori õigused

Autorile kuulub õigus:

oma teoste avaldamisele, reprodutseerimisele ja levitamisele igal seadusega lubatud viisil oma nime all, varjunime (pseudonüümi) all või ilma nimeta (anonüümselt);

teose puutumatusel;

tasu saamisele teose kasutamise eest teiste isikute poolt peale seaduses tähendatud juhtude. Autoritasu määrad kehtestatakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 99. Kaasautorid

Autoriõigus kahe või enama isiku ühise tööga loodud teosele (kollektiivsele teosele) kuulub kaasautoritele ühiselt, sõltumata sellest, kas selline teos moodustab ühe jagamatu terviku või koosneb osadest, milledest igäühel on samuti ka iseseisev tähendus. Iga kaasautor säilitab oma autoriõiguse tema poolt loodud iseseisva tähendusega osale kollektiivses teoses.

§ 100. Juriidiliste isikute autoriõigus. Autoriõigus teenistusülesannete täitmise korras loodud teosele

Juriidiliste isikute autoriõigust tunnustatakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel ja piirides.

Teaduslikus või muus organisatsioonis teenistusülesannete täitmise korras loodud teose autoril on autoriõigus sellele teosele. Organisatsiooni poolt sellise teose kasutamise kord ja autorile tasu maksmise juhud määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 101. Autori teose kasutamine teiste isikute poolt

Autori teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autoriga või tema pärijatega sõlmitud lepingu alusel, välja arvatud seaduses tähendatud juhud.

Teoste kasutamise tüüplepingud (kirjastus-, lavastus-, filmistsenaariumi lepingud ja muud autorilepingud) kinnitatakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud korras.

Autoriga sõlmitud lepingu tingimused, mis halvendavad tema olukorda, võrreldes seaduses või tüüplepingus kindlaksmääratud olukorraga, on tühised ja asendatakse seadusega või tüüplepinguga kindlaksmääratud tingimustega.

§ 102. Teose tõlkimine teise keelde

Iga väljaantud teost võidakse autori nõusolekuta, kuid temale teatamise tõlkida teise keelde teose terviklikkuse ja mõtte säilitamise tingimusel. Õigus tasule teose kasutamise eest tõlkimisel teise keelde kuulub originaali autorile liiduvabariikide seadusandluses ettenähtud juhtudel.

Tõlkijal on autoriõigus tema poolt tehtud tõlkele.

§ 103. Teose kasutamine autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta, kuid kasutatud teose autori perekonnanime ja kasutamise allika kohustusliku äranäitamisega on lubatud:

1) väljaantud, võõra teose kasutamine uue, loominguliselt iseseisva teose loomiseks peale jutustava teose ümbertöötamise draamateoseks või stsenaariumiks ja vastupidi, samuti draamateose ümbertöötamise stsenaariumiks ja vastupidi;

2) teaduslikes ja kriitikaalastes töodes, õppealastes ja poliithariduslikes väljaannetes üksikute väljaantud teaduslike, kirjandus- ja kunstiteoste ja nendest väljavõtete reprodutseerimine liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud piirides;

3) avaldatud kirjandusteostest, teaduslikest ja kunstiteostest informeerimine ajakirjanduses, kinos, raadios ja televisioonis;

4) avalikult peetud kõnede, ettekannete, samuti avaldatud kirjandusteoste, teaduslike ja kunstiteoste reprodutseerimine ajalehtedes, kinos, raadios ja televisioonis;

5) vabaks külastamiseks avatud kohtades, välja arvatud näitused ja muuseumid, asuvate kujutava kunsti teoste reprodutseerimine ükskõik millisel viisil peale mehaanilise kontaktkooperimise.

§ 104. Teose kasutamine autori nõusolekuta autoritasu maksmisega

Autori nõusolekuta, kuid tema perekonnanime äranäitamisega ja autoritasu maksmisega on lubatud:

1) avaldatud teoste avalik esitamine; külastajatelt tasu mittevõtmise korral aga on autoril õigus tasule ainult liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel;

2) avaldatud teoste jäädvustamine filmile, heliplaadile, magnetlindile või mõnele muule seadmele avaliku reprodutseerimise või levitamise eesmärgil, välja arvatud teoste kasutamine kinos, raadios või televisioonis (käesolevate «Aluste» § 103 punkt 4);

3) helilooja poolt kirjandusteoste kasutamine tekstiga muusikateoste loomiseks;

4) kujutava kunsti teoste, samuti fotograafiliste teoste kasutamine tööstustoodetes; neil juhtudel ei ole autori perekonnanime äranäitamine kohustuslik.

§ 105. Autoriõiguse kehtivuse tähtaeg

Autoriõigus kuulub autorile eluaegselt. Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse kindlaks määrata autoriõiguse kehtivuse lühendatud tähtajad teoste üksikute liikide suhtes.

Autoriõigus läheb pärimise teel üle NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratavas korras ja piirides. Autoriõiguse kehtivuse lühendatud tähtaja korral läheb autoriõigus autori surmani möödumata tähtaja osas üle pärijaile.

Liiduvabariikide seadusandlusega määratakse kindlaks piirid, mille ulatuses pärijad autoriõigusi teostavad, sealhulgas neile autoritasu väljamaksmise piirid olenevalt autoritasu summast, kuid mitte üle 50 protsendi tasust, mis oleks kuulunud autorile endale.

§ 106. Autoriõiguse väljaostmine riigi poolt

Riik võib autorilt või tema pärijatelt liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud korras kohustuslikult välja osta autoriõiguse teose väljaandmiseks, avalikuks esitamiseks ja muuks kasutamiseks.

V O S A

AVASTUSÕIGUS

§ 107. Avastuse autori õigused

Avastuse autoril on õigus nõuda, et tunnustataks tema autorsust ja prioriteeti avastuse suhtes, mida tõendatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud juhtudel ja korras väljaantava diplomiga.

Avastuse autoril on õigus temale diplomi saamisel väljamakstavale tasule, samuti ka «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud soodustustele.

§ 108. Avastuse autori õiguste üleminek pärimise teel

Õigus saada avastuse surnud autori diplomit, samuti ka tasu avastuse eest läheb pärimise teel üle seadusega kindlaksmääratud korras.

§ 109. Vaidlused avastuse autorsuse kohta

Vaidlused avastuse autorsuse (kaasautorsuse) kohta lahendab kohus.

VI OSA

LEIUTUSÕIGUS

§ 110. Autoritunnistus ja patent

Leiutuse autor võib omal valikul nõuda kas ainult tema autorsuse tunnustamist või tema autorsuse tunnustamist ja temale ainuõiguse andmist leiutuse kohta. Esimesel juhul antakse leiutuse kohta välja autoritunnistus, teisel juhul patent. Autoritunnistused ja patendid antakse välja «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimissetpanekute põhimääruses» ettenähtud tingimustel ja korras.

NSV Liidu piirides ja Nõukogude kodanike poolt välismaal tehtud leiutuste patenteerimist välismaal, samuti ka Nõukogude leiutuste igasugust üleandmist välismaale lubatakse ainult NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kindlaksmääratud korras.

§ 111. Leiutuse kasutamine, mille kohta on välja antud autoritunnistus

Neil juhtudel, kui leiutuse kohta on välja antud autoritunnistus, kuulub leiutuse kasutamise õigus riigile, kes võtab enda peale hoolitsuse leiutuse realiseerimise eest, arvestades selle juurutamise otstarbekohasust.

Kooperatiivsed ja ühiskondlikud organisatsioonid võivad võrdsetel alustel riiklike organisatsioonidega kasutada nende tegevussfääri kuuluvaid leiutusi.

Leiutajal, kellele on välja antud autoritunnistus, on tema leiutuse juurutamiseks vastuvõtmise korral õigus tasule sõltuvalt leiutuse juurutamise tulemusena saadavast kokkuhoiust või muust kasulikust efektist, samuti ka õigus soodustustele vastavalt «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimissetpanekute põhimäärusele».

§ 112. Patendi valdaja õigused

Patent antakse välja tähtajaga viisteist aastat, arvates avalduse esitamise päevast. Samast päevast kaitstakse avaldaja õigusi. Mitte keegi ei või isiku nõusolekuta, kellele kuulub patent (patendi valdaja), leiutust kasutada. Patendi valdaja võib välja anda loa (litsentsi) tema leiutuse kasutamiseks või patendi täielikult loovutada.

Organisatsioon, kes kuni avalduse esitamiseni leiutuse kohta leiutajast sõltumata rakendas antud leiutust NSV Liidu piirides või tegi kõik selleks vajalikud ettevalmistused, säilitab õiguse antud leiutuse edasiseks tasuta kasutamiseks. Vaidlused selles küsimuses lahendatakse kohtu korras.

Neil juhtudel, kui leiutusel on eriti oluline tähtsus riigi suhtes, kuid patendi valdajaga ei saavutata kokkulepet patendi loovutamiseks või litsentsi väljaandmiseks, võidakse patent NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsuse alusel riigi poolt kohustuslikult välja osta või antakse vastavale organisatsioonile luba leiutuse kasutamiseks koos patendi valdajale tasu määramisega.

§ 113. Ratsionaliseerimisettepaneku autori õigused

Juurutamisele võetud ratsionaliseerimisettepaneku autorile antakse välja tema autorsust kinnitav tõend. Tal on õigus tasule sõltuvalt ettepaneku juurutamise tulemusena saadud kokkuhoiust või muust kasulikust efektist, samuti ka õigus soodustustele vastavalt «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimäärusele».

§ 114. Leiutaja ja ratsionaliseerija osavõtt ettepaneku juurutamisest

Leiutajad ja ratsionaliseerijad peavad aktiivselt kaasa aitama oma ettepaneku juurutamisele ja edasiarendamisele ning neil on õigus osa võtta tööst nende ettepanekute juurutamise alal «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud korras.

§ 115. Leiutuse ja ratsionaliseerimisettepaneku autori õiguste üleminek pärimise teel

Õigus saada autoritunnistust või patenti leiutuse kohta, tõendit ratsionaliseerimisettepaneku kohta ja tasu leiutuse ning ratsionaliseerimisettepaneku eest, samuti ka patendil põhinev ainuõigus leiutusele lähevad üle seadusega kindlaksmääratud korras pärimise teel.

§ 116. Vaidlused autorsuse ja tasu väljamaksmise üle

Vaidlused leiutuse autorsuse (kaasautorsuse) üle lahendab kohus. Kohus lahendab samuti vaidlused ratsionaliseerimisettepaneku prioriteedi üle, kui need ei ole lahendatud ettepaneku juurutamise koha järgses organisatsioonis.

Vaidlused leiutuse ja ratsionaliseerimisettepaneku eest väljamakstava tasu suuruse, arvestamise korra ja tähtaegade üle lahendatakse «Avastuste, leiutuste ja ratsionaliseerimisettepanekute põhimääruses» ettenähtud korras, kusjuures leiutaja või ratsionaliseerija, kes peab vastuvõetud otsust ebaõigeks, võib pöörduda kohtu poole.

VII OSA

PÄRIMISÕIGUS

§ 117. Pärimise alused

Pärimine toimub seaduse ja testamendi järgi.

Pärimine seaduse järgi leiab aset, kui ja kuivõrd seda ei ole testamendiga muudetud.

Kui ei ole ei seadusega ka testamendijärgseid pärijaid või kui ükski pärijaist pärandit vastu ei võtnud või kui testaator kõik pärijad pärandist ilma jättis, läheb surnu vara pärimisõiguse järgi üle riigile.

§ 118. Seadusjärgne pärimine

Seadusjärgsel pärimisel on esimese ringi pärijaiks võrdsetes osades surnu lapsed (sealhulgas lapsendatud), abikaasa ja vanemad (lapsendajad). Esimese ringi pärijate hulka kuulub ka surnu laps, kes sündis pärast tema surma.

Pärandaja lapselapsed ja lapselapselapsed on seadusjärgseiks pärijaiks, kui pärandi avanemise ajaks ei ole elus seda nende vanemaist, kes oleks olnud pärijaks; nad pärivad võrdselt selle osa, mis oleks seadusjärgsel pärimisel kuulunud nende surnud vanemale.

Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse kindlaks määrata seadusjärgsete pärijate järgnevad ringid. Järgneva ringi pärijad kutsutakse seadusjärgsele pärimisele ainult eelneva ringi pärijate puudumisel või kui need pärandit vastu ei võtnud.

Surnu seadusjärgsete pärijate hulka kuuluvad töövõimetud isikud, kes olid tema ülalpidamisel kuni tema surmani mitte vähem kui üks aasta. Teiste pärijate olemasolu korral pärivad nad võrdselt selle ringi pärijatega, kes pärimisele kutsuti.

Tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemed lähevad üle pärandajaga koos elanud seadusjärgseile pärijaile, sõltumata nende ringist ja pärandiosast. Selle vara pärimise tingimused määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 119. Testamendijärgne pärimine

Iga kodanik võib testamendi järgi jätta kogu oma vara või selle osa (kaasa arvatud tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemed) ühele või mitmele nii seadusjärgsete pärijate ringi kuuluvale kui ka mittekuuluvale isikule, samuti ka riigile või üksikuile riiklikele, kooperatiivseile ja ühiskondlikele organisatsioonidele.

Pärandaja alaealised või töövõimetud lapsed (sealhulgas lapsendatud), samuti ka töövõimetud abikaasa, vanemad (lapsendajad) ja tema ülalpeetavad pärivad, sõltumata testamendi sisust, mitte vähem kui kaks kolmandikku osast, mis oleks igähele neist kuulunud seadusjärgsel pärimisel (sundos). Sundosa suuruse kindlaksmääramisel võetakse arvesse ka tavalise koduse sisustuse ja tarbimise esemeist koosneva pärandvara väärtus.

Hoiuste käsutamise kord surma korral riiklikes hoiukassades ja NSV Liidu Riigipangas hoiustajate erikorralduste järgi määratakse kindlaks tähendatud krediidasutuste põhikirjadega ja kindlaksmääratud korras väljaantud eeskirjadega.

§ 120. Pärija vastutus pärandaja võlgade eest

Pärandit vastuvõtnud pärija vastutab pärandaja võlgade eest temale üleläänud pärandvara tegeliku väärtuse piirides. Samasugustel alustel vastutab riik, kellele vara läks üle käesolevate «Aluste» §-de 117 ja 119 korras.

§ 121. Pärandi avanemise koht

Pärandi avanemise kohaks loetakse pärandaja viimane alaline elukoht, kui aga see on teadmata, siis vara või selle põhilise osa asukoht.

VIII OSA

**VÄLISMAALASTE JA KODAKONDSUSETA ISIKUTE ÕIGUSVÕIME.
VÄLISRIIKIDE TSIIVIILSEADUSTE NING RAHVUSVAHELISTE
LEPINGUTE JA KOKKULEPETE KOHALDAMINE****§ 122. Välisriigi kodanike tsiviilõigusvõime**

Välisriigi kodanikud kasutavad NSV Liidus tsiviilõigusvõimet võrdselt Nõukogude kodanikega. Üksikud erandid võidakse kehtestada NSV Liidu seadusega.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu võib kehtestada vastukitsendusi nende riikide kodanike suhtes, kus on olemas Nõukogude kodanike tsiviilõigusvõime erilised piiramised.

§ 123. Kodakondsuseta isikute tsiviilõigusvõime

NSV Liidus elavad kodakondsuseta isikud kasutavad tsiviilõigusvõimet võrdselt Nõukogude kodanikega. Üksikud erandid võidakse kehtestada NSV Liidu seadusega.

§ 124. Välismaiste organisatsioonide väliskaubanduslikud tehingud

Välismaised ettevõtted ja organisatsioonid võivad ilma erilise loata teostada NSV Liidus tehinguid väliskaubanduse alal ning sellega seotud arveldus-, kindlustus- ja muude operatsioonide alal Nõukogude väliskaubanduslike koondistega ja teiste Nõukogude organisatsioonidega, kellele on antud selliste tehingute teostamise õigus.

§ 125. Tehingu vormi suhtes kohaldatav seadus

Välismaal teostatud tehingu vorm allub tema teostamise koha seadusele. Tehingut ei või tunnistada tühiseks ainuüksi vormi mittejärgimise tagajärjel, kui on järgitud NSV Liidu ja vastava liiduvabariigi seadusandluse nõudeid.

Nõukogude organisatsioonide poolt teostatud väliskaubanduslike tehingute vorm ja nende allakirjutamise kord, sõltumata nende tehingute teostamise kohast, määratakse kindlaks NSV Liidu seadusandlusega.

Tehingute vorm NSV Liidus asuvate ehitiste osas allub NSV Liidu ja vastava liiduvabariigi seadusandlusele.

§ 126. Väliskaubanduslikest tehinguist tulenevate kohustuste suhtes rakendatav seadus

Poolte õigused ja kohustused väliskaubandusliku tehingu kohaselt määratakse kindlaks selle teostamise koha seaduste järgi, kui poolte kokkuleppega ei ole kindlaks määratud teisiti.

Tehingu teostamise koht määratakse kindlaks Nõukogude seaduse järgi.

§ 127. Pärimise suhtes rakendatav seadus

Pärimissuhted määratakse kindlaks selle maa seaduse järgi, kus oli pärandaja viimane alaline elukoht.

Isiku võime testamendi koostamiseks ja tühistamiseks, samuti ka testamendi ja selle tühistamise akti vorm määratakse kindlaks selle maa seaduse järgi, kus oli testaatori alaline elukoht akti koostamise momendil.

Testamenti või selle tühistamist ei või tunnistada tühiseks ainuüksi vormi mittejärgimise tagajärjel, kui viimane vastab akti koostamise koha seaduse või Nõukogude seaduse nõuetele.

NSV Liidus asuvate ehitiste pärandamine määratakse kõikidel juhtudel kindlaks Nõukogude seaduse järgi. Sama seadusega määratakse kindlaks isiku võime testamendi koostamiseks või tühistamiseks, samuti ka viimase vorm, kui pärandatakse NSV Liidus asuv ehtis.

§ 128. Välisriigi seaduse kohaldamise piiramine

Välisriigi seadust ei kohaldata, kui selle kohaldamine oleks vastuolus nõukogude korra alustega.

§ 129. Rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped

Kui rahvusvahelise lepinguga või rahvusvahelise kokkuleppega, millest võtab osa NSV Liit, on kehtestatud teistsugused eeskirjad kui need, mis sisalduvad Nõukogude tsiviilseadusandluses, siis kohaldatakse rahvusvahelise lepingu või rahvusvahelise kokkuleppe eeskirju.

Sama sätet rakendatakse liiduvabariigi territooriumil, kui rahvusvahelises lepingus või rahvusvahelises kokkuleppes, millest võtab osa liiduvabariik, on kehtestatud teistsugused eeskirjad, kui on ette nähtud liiduvabariigi tsiviilseadusandluses.

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIIDU SEADUS

**NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtumenetluse aluste
kinnitamise kohta**

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu **otsustab:**

Paragrahv 1. Kinnitada NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtumenetluse alused ning kehtestada need 1. maist 1962.

Paragrahv 2. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks määrata kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtumenetluse aluste ellurakendamise kord ja viia NSV Liidu seadusandlus kooskõlla «Alustega».

Paragrahv 3. Teha liiduvabariikide ülemnõukogudele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtumenetluse alustega.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees **L. BREŽNEV**

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär **M. GEORGADZE**

Moskva, Kreml, 8. detsembril 1961.

NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilkohtu- menetluse alused

I O S A

ULDSÄTTED

§ 1. Tsiviilkohtumenetluse seadusandlus

Menetluse kord tsiviilasjades määratakse kindlaks käesolevate «Alustega» ja nendega kooskõlas väljaantavate teiste NSV Liidu seaduste ning liiduvabariikide tsiviilprotsessi koodeksitega.

Tsiviilkohtumenetluse seadusandlus määrab kindlaks tsiviil-, perekonna-, töö- ja kolhoosiõiguslikest suhetest tekkivate vaidlusasjade, administratiivõiguslikest suhetest tekkivate asjade ja erimenetluse asjade läbivaatamise korra. Administratiivõiguslikest suhetest tekkivad asjad ja erimenetluse asjad vaadatakse läbi kohtumenetluse üldiste eeskirjade järgi NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kehtestatud üksikute eranditega.

§ 2. Tsiviilkohtumenetluse ülesanded

Nõukogude tsiviilkohtumenetluse ülesanneteks on tsiviilasjade õige ja kiire läbivaatamine ning lahendamine, mille eesmärgiks on kaitsta NSV Liidu ühiskondlikku ja riiklikku korda, sotsialistlikku majandusüsteemi ja sotsialistlikku omandit, kodanike poliitilisi, tööalaseid, elamu-alaseid ning teisi isiklike ja varalisi õigusi ning seadusega kaitstud huve, samuti riigiasutuste, ettevõtete, kolhooside ja muude kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja seadusega kaitstud huve.

Tsiviilkohtumenetlus peab soodustama sotsialistliku seaduslikkuse tugevdamist, õiguserikkumiste ärahoidmist ning kodanike kasvatamist nõukogude seaduste kõrvalekaldumatu täitmise ja sotsialistliku ühiselu reeglite austamise vaimus.

§ 3. Menetluse kord tsiviilasjades

Menetlus tsiviilasjades liiduvabariikide kohtutes toimub NSV Liidu ja selle liiduvabariigi tsiviilprotsessi seaduste järgi, kelle kohtutes asi läbi vaadatakse, teostatakse üksikuid protsessuaalseid toiminguid või täidetakse kohtuotsust.

Menetlus tsiviilasjades NSV Liidu Ülemkohtus toimub NSV Liidu ja selle liiduvabariigi tsiviilprotsessi seaduste järgi, kelle kohtud vastavalt territoriaalse kohtualluvuse eeskirjadele vaatasid või pidid asja läbi vaatama.

Menetlus tsiviilasjades toimub tsiviilprotsessi seaduste järgi, mis kehtivad asja läbivaatamise, üksikute protsessuaalsete toimingute teostamise või kohtuotsuse täitmise ajal.

§ 4. Tsiiviilajade kuulumine kohtuorganite pädevusse

Kohtute pädevusse kuuluvad tsiiviil-, perekonna-, töö- ja kolhoosi-õiguslikest suhetest tekkivad vaidlusasjad, kui kas või üks pooltest vaidluses on kodanik või kolhoos, välja arvatud juhud, kui seda liiki vaidluste lahendamine on seadusega antud administratiiv- või teiste organite pädevusse.

Seaduses ettenähtud juhtudel võidakse tsiiviilasju läbi vaadata seltsimehelikes kohtutes. Seltsimehelike kohtute tegevuse kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

Kohtute pädevusse kuuluvad kaebuste asjad ebaõigsuste kohta valijate nimekirjades, kaebused administratiivorganite tegevuse kohta seoses rahatrahvide määramisega ja teised administratiivõiguslikest suhetest tekkivad asjad, mis seadusega on antud kohtuorganite pädevusse.

Kohtute pädevusse kuuluvad erimenetluse asjad: juriidilise tähtsusega faktide tuvastamine, kui seaduses ei ole nende tuvastamiseks ettenähtud teistsugust korda, kodaniku teadmata äraolijaks tunnistamine ja tema surnuks kuulutamine, kodaniku teovõimetuks tunnistamine vaimuhaiguse või nõdrameelsuse tagajärjel.

Kohtute pädevusse kuuluvad ka teised seaduse järgi kohtuorganite kompetentsi antud asjad.

Samuti vaatavad kohtud läbi asju, millest võtavad osa välisriigi kodanikud või välismaa ettevõtted ja organisatsioonid.

§ 5. Õigus pöörduda kohtusse kohtuliku kaitse saamiseks

Igal asjast huvitatud isikul on õigus pöörduda seadusega kindlaks määratud korras kohtusse rikutud või vaidlustatud õiguse või seadusega kaitstud huvi kaitseks.

Kohtusse pöördumise õigusest loobumine on tühine.

§ 6. Tsiiviilasja algatamine kohtus

Kohus asub tsiiviilasja läbivaatamisele:

1) isiku avalduse alusel, kes pöördub oma õiguse või seadusega kaitstud huvi kaitseks;

2) prokuröri avalduse alusel;

3) riigivalitsemisorganite, ametiühingute, riigiasutuste, ettevõtete, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide või üksikute kodanike avalduste alusel juhtudel, kui nad seaduse järgi võivad kohtusse pöörduda teiste isikute õiguste ja huvide kaitseks.

§ 7. Õigusemõistmine ainult kohtu poolt ja kodanike võrdõiguslikkuse alusel seaduse ja kohtu ees

Tsiiviilasjades mõistab õigust ainult kohus ja kõikide kodanike võrdõiguslikkuse alusel seaduse ja kohtu ees, sõltumata nende sotsiaalsest, varalisest ja ametiseisundist, rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest ning usutunnistusest.

§ 8. Rahvakaasistujate osavõtt ja kollegiaalsus asjade läbivaatamisel

Tsiiviilasju vaatavad kõikides kohtutes läbi seadusega kindlaks määratud korras valitud kohtunikud ja rahvakaasistujad.

Tsiiviilasjad vaadatakse kõikides esimese astme kohtutes läbi koos seisus kohtunik ja kaks rahvakaasistujat.

Rahvakaasistujatel on kohtuistungil eesistujaga võrdsed õigused kõikide asja läbivaatamisel ja otsuse tegemisel tekkivate küsimuste lahendamisel.

Kassatsiooni korras vaatavad kohtud asja läbi koosseisus kolm kohtu liiget, kohtuliku järelevalve korras aga koosseisus mitte vähem kui kolm kohtu liiget.

§ 9. Kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele

Õigusemõistmisel tsiviilasjades on kohtunikud ja rahvakaasistujad sõltumatud ning alluvad ainult seadusele. Kohtunikud ja rahvakaasistujad lahendavad tsiviilasju seaduse alusel kooskõlas sotsialistliku õigusteadvusega ning tingimustes, mis välistavad kohtunike kõrvalise mõjutamise.

§ 10. Keel, milles toimub kohtulik menetlus

Kohtulik menetlus toimub liidu- või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, liidu- või autonoomsete vabariikide konstitutsioonides ettenähtud juhtudel aga rahvusringkonna või kohaliku elanikkonna enamiku keeles.

Isikutele, kes ei valda keelt, milles toimub kohtulik menetlus, tagatakse õigus teha avaldusi, anda seletusi ja ütlusi, esineda kohtus ja esitada taotlusi emakeeles, samuti kasutada seadusega kehtestatud korras tõlgi abi.

Vastavalt seadusega kehtestatud korrale antakse kohtudokumendid asjast osavõtvatele isikutele kätte tõlgituna nende emakeelde või teise keelde, mida nad valdavad.

§ 11. Kohtuliku arutamise avalikkus

Asjade arutamine on kõikides kohtutes avalik, välja arvatud juhud, millal see on vastuolus riikliku saladuse hoidmise huvidega.

Peale selle võib kohtulik arutamine toimuda kinniste uste taga kohtu motiveeritud määruse alusel selleks, et hoiduda avaldamast andmeid asjast osavõtvate isikute intiimelu kohta.

Kohtute otsused kuulutatakse kõikidel juhtudel avalikult.

§ 12. Asjade lahendamine kehtiva seadusandluse alusel

Kohus peab asja lahendama NSV Liidu ning liidu- ja autonoomsete vabariikide seaduste, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ning liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude presiidiumide seadluste ning NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide kõrgemate riigivalitsemisorganite määruste alusel. Kohus rakendab samuti teiste riigivõimu- ja -valitsemisorganite poolt neile antud pädevuse piirides väljaantud akte.

Välismaa õiguse norme rakendab kohus kooskõlas seadusega.

Vaieldavat suhet reguleeriva seaduse puudumisel rakendab kohus seadust, mis reguleerib taolisi suhteid, sellise seaduse puudumisel aga lähtub kohus nõukogude seadusandluse üldistest alustest ja mõttest.

§ 13. NSV Liidu Ülemkohtu ning liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemkohtute järelevalve kohtuliku tegevuse üle

NSV Liidu kohtuorganite, samuti liiduvabariikide kohtuorganite tegevuse üle teostab seadusega kehtestatud piirides järelevalvet NSV Liidu Ülemkohus.

Liiduvabariikide ülemkohtud ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud teostavad järelevalvet vastavate vabariikide kohtuorganite tegevuse üle.

§ 14. Prokuröri järelevalve tsiviilkohtumenetluses

Järelevalvet NSV Liidu, liidu- ja autonoomsete vabariikide seaduste täpse täitmise üle tsiviilkohtumenetluses teostab NSV Liidu peaprokurör nii vahetult kui ka temale alluvate prokuröride kaudu.

Prokurör on kohustatud tsiviilkohtumenetluse kõikides staadiumides õigeaegselt tarvitusele võtma seadusega ettenähtud abinõud seaduse igasuguste rikkumiste kõrvaldamiseks, olenemata sellest, kes seaduserikkumise toime pani.

Oma volitusi tsiviilkohtumenetluses teostab prokurör sõltumata üksikõik millistest organitest ja ametisikutest, alludes ainult seadusele ja juhindudes NSV Liidu peaprokuröri juhenditest.

§ 15. Kohtuotsuse ja -määruse kohustuslikkus

Jõustunud kohtuotsus ja -määrus on kohustuslik kõikidele riigiasutustele, ettevõtetele, kolhoosidele ja muudele kooperatiivsetele ning ühiskondlikele organisatsioonidele, ametisikutele ja kodanikele ning kuuluvad täitmisele kogu NSV Liidu territooriumil.

Kohtuotsuse ja -määruse kohustuslikkus ei võta asjasthuvitatud isikutelt võimalust pöörduda kohtusse õiguste ja seadusega kaitstud huvide kaitseks, kui vaidlust nende kohta ei vaadatud läbi ega lahendatud kohtu poolt.

§ 16. Kohtu poolt tõeliste asjaolude ning poolte õiguste ja kohustuste väljaselgitamine

Kohus, mitte piirdudes esitatud materjalidega ja seletustega, peab tarvitusele võtma kõik seadusega ettenähtud abinõud tõeliste asjaolude ning poolte õiguste ja kohustuste igakülgseks, täielikuks ja objektiivseks väljaselgitamiseks.

Kohus peab selgitama asjast osavõtivatele isikutele nende õigused ja kohustused, hoiatama protsessuaalsete toimingute sooritamise või sooritamata jätmise tagajärgede eest ja osutama asjast osavõtivatele isikutele kaasabi nende õiguste teostamisel.

§ 17. Tõendid

Tõenditeks tsiviilasjas on igasugused faktilised andmed, millede alusel kohus teeb seaduses määratud korras kindlaks poolte haginõudeid ja vastuväiteid põhjendavate asjaolude olemasolu või puudumise, samuti muud asja õige lahendamise suhtes tähtsust omavad asjaolud.

Need andmed tehakse kindlaks järgmiste vahenditega: poolte ja kolmandate isikute seletustega, tunnistajate ütlustega, kirjalike tõenditega, asitõenditega ja ekspertide arvamustega.

Asjaolusid, mis seaduse järgi peavad kinnitamist leidma teatud tõendamisvahenditega, ei või tõendada mingite teiste tõendamisvahenditega.

§ 18. Tõendamise ja tõendite esitamise kohustus

Kumbki pool peab tõendama neid asjaolusid, milledele ta tugineb kui oma nõuete ja vastuväidete alusele.

Tõendeid esitatakse poolte ja teiste asjast osavõtvate isikute poolt. Kui esitatud tõendid ei ole küllaldased, teeb kohus pooltele ja teistele asjast osavõtvatele isikutele ettepaneku esitada täiendavaid tõendeid või kogub neid ise omal algatusel.

§ 19. Tõendite hindamine

Kohus hindab tõendeid oma siseveendumuse kohaselt, mis põhineb kõikide asjaolude igakülgtsel, täielikul ja objektiivsel läbivaatamisel nende kogumis kohtuistungil ning juhindudes seadusest ja sotsialistlikust õigusteadvusest.

Ühelgi tõendil ei ole kohtu jaoks ette kindlaksmääratud jõudu.

§ 20. Kohtulikud erinõuded

Kui on vajadus koguda tõendeid teises linnas või rajoonis, teeb asja läbivaatav kohus vastavale kohtule ülesandeks teostada teatud protsessuaalsed toimingud.

Protokollid ja kõik erinõude täitmisel kogutud materjalid saadetakse viivitamatult asja läbivaatavale kohtule.

§ 21. Kriminaalasjas tehtud kohtuotsuse kohustuslikkus tsiviilasja läbivaatavale kohtule

Jõustunud kohtuotsus kriminaalasjas on kohustuslik kohtule, kes vaatab läbi selle isiku tegude tsiviilõiguslike tagajärgede asja, kelle suhtes tehti kohtuotsus kriminaalasjas, ainult küsimustes, kas need teod leidsid aset ja kas need pani toime antud isik.

§ 22. Kohtuniku, prokuröri ja teiste protsessist osavõtvate isikute taandamine

Kohtunik, rahvakaasistuja, prokurör, kohtuistungis sekretär, ekspert ja tõlk ei või osa võtta asja läbivaatamisest ja kuuluvad taandamisele, kui nad on isiklikult, otseselt või kaudselt huvitatud asja lõpplahendusest või kui esinevad muud asjaolud, mis tekitavad kahtlust nende erapooletuses.

§ 23. Kohtukulud

Kohtukulud koosnevad riigilõivust ja asja läbivaatamisega seotud kuludest.

Kohtukulude tasumisest riigi tuludesse vabastatakse:

1) hagejad — töölised ja teenistujad töötasuhagides ning teistest tööõiguslikest suhetest tekkivates nõuetes, kolhoosnikud töötasuhagides kolhooside vastu;

2) hagejad hagides, mis tekivad autoriõigusest, samuti ka õigusest avastusele, leiutusele ja ratsionaliseerimisetpanekule;

3) hagejad alimentide sissenõudmise hagides;

4) hagejad kehavigastusest või muust terviserikkest, samuti toitja surnust põhjustatud kahju heastamise hagides.

NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega võidakse ette näha teisi juhtumeid, mil pooled vabastatakse kohtukulude tasumisest riigi tuludesse.

Lähtudes kodaniku materiaalsest olukorrast, on kohus või kohtunik õigustatud teda vabastama kohtukulude tasumisest riigi tuludesse.

II OSA

ASJAST OSAVÕTVAD ISIKUD; NENDE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED**§ 24. Pooled, nende õigused ja kohustused**

Poolteks — hagejaks või kostjaks — võivad tsiviilprotsessis olla kodanikud, samuti riigiasutused, ettevõtted, kolhoosid ja muud kooperativevõtted ning ühiskondlikud organisatsioonid, kes kasutavad juriidilise isiku õigusi.

Pooled kasutavad võrdseid protsessuaalseid õigusi. Pooled võivad tutvuda asja materjalidega, esitada taandusi, esitada tõendeid, osa võtta tõendite uurimisest, esitada taotlusi, anda kohtule suulisi ja kirjalikke seletusi, esitada omapoolseid põhjendeid ja kaalutlusi, vaielda vastu teise poole taotlustele, põhjenditele ja kaalutlustele, edasi kaevata kohtuotsuste ja -määruste peale, nõuda kohtuotsuste sundtäitmist, viibida kohtutäituri toimingute juures kohtuotsuste täitmisel, samuti sooritada teisi seadusega ettenähtud protsessuaalseid toiminguid.

Pooled peavad heauskselt kasutama neile kuuluvaid protsessuaalseid õigusi.

Isikud, kes võtavad osa administratiivõiguslikest suhetest tekkivatest ja erimenetluse asjadest, kasutavad poolte õigusi ja kannavad poolte kohustusi, välja arvatud seadusega kindlaksmääratud erandid.

Hagejal on õigus muuta hagi alust või eset, suurendada või vähendada haginõude määra või hagist loobuda. Kostjal on õigus hagi õigeks võtta. Pooled võivad asja lõpetada kokkuleppega.

Kohus ei võta vastu hagist loobumist, hagi õigeksvõtmist kostja poolt ega kinnita poolte kokkulepet, kui need toimingud on vastuolus seadusega või rikuvad kellegi õigusi ja seadusega kaitstud huve.

§ 25. Mitme hageja või kostja osavõtt asjast

Hagi võib esitada ühiselt mitme hageja poolt või mitme kostja vastu. Iga hageja või kostja esineb protsessis teise poole suhtes iseseisvalt.

§ 26. Mittevastava poole asendamine

Teinud asja arutamise ajal kindlaks, et hagi on esitatud mitte selle isiku poolt, kellele kuulub nõudeõigus, või mitte selle isiku vastu, kes hagi peab olema kostjaks, võib kohus hageja nõusolekul, asja lõpetamata, lubada esialgse hageja või kostja asendamist vastava hageja või kostjaga.

Kui hageja ei nõustu kostja asendamisega teise isikuga, võib kohus selle isiku kaasa tõmmata teise kostjana.

§ 27. Kolmandad isikud

Kolmandad isikud, kes esitavad iseseisvaid nõudeid vaidluseseme suhtes, võivad asjasse astuda kuni kohtuotsuse tegemiseni. Neil on kõik hageja õigused ja kohustused.

Kolmandad isikud, kes ei esita iseseisvaid nõudeid vaidluseseme suhtes, võivad asjasse astuda hageja või kostja poolel kuni kohtuotsuse tegemiseni, kui kohtuotsus selles asjas võib mõjuda nende õigustele või kohustustele ühe poole suhtes. Neid võidakse kaasa tõmmata asjast osa

võtma ka poolte või prokuröri taotlusel või kohtu algatusel. Kolmandad isikud, kes ei esita iseseisvaid nõudeid, kasutavad poole protsessuaalseid õigusi ning kannavad poole protsessuaalseid kohustusi, välja arvatud õigus muuta hagi alust ja eset, suurendada või vähendada haginõuete määra, samuti loobuda hagist, hagi õigeks võtta või sõlmida kokkulepet.

§ 28. Esindus kohtus

Kodanikud võivad kohtus asju ajada isiklikult või esindajate kaudu. Teovõimetute isikute asju ajavad nende seaduslikud esindajad.

Juriidiliste isikute asju ajavad kohtus nende organid või nende esindajad.

§ 29. Prokuröri osavõtt protsessist

Prokuröril on õigus esitada hagi või astuda asjasse igas protsessi staadiumis, kui seda nõuab riiklike või ühiskondlike huvide või õiguste ja kodanike seadusega kaitstud huvide kaitse.

Prokuröri osavõtt tsiviilasja arutamisest on kohustuslik neil juhtudel, kui see on seadusega ette nähtud või kui prokuröri osavõtt antud asjast on kohtu poolt vajalikuks tunnistatud.

Prokurör, kes asjast osa võtab, tutvub asja materjalidega, esitab taandusi, esitab tõendeid, võtab osa tõendite uurimisest, esitab taotlusi, annab arvamusi asja arutamise ajal tekkivate küsimuste ja asja sisu kohta tervikuna, samuti teostab seadusega ettenähtud teisi protsessuaalseid toiminguid.

§ 30. Teiste isikute õigusi kaitsvate riigivalitsemisorganite, ametiühingute, asutuste, ettevõtete, organisatsioonide ja üksikute kodanike osavõtt protsessist

Seaduses ettenähtud juhtudel võivad riigivalitsemisorganid, ametiühingud, riiklikud asutused, ettevõtted, kolhoosid ja muud kooperatiivsed ning ühiskondlikud organisatsioonid või üksikud kodanikud esitada hagi teiste isikute õiguste ja seadusega kaitstud huvide kaitseks.

Seaduses ettenähtud juhtudel võib kohus riigivalitsemisorganeid kaasa tõmmata protsessist osa võtma või nad võivad astuda protsessi omal algatusel asja kohta arvamuse andmiseks, et täita neile pandud kohustusi ja kaitsta kodanike õigusi ning riigi huve.

Käesolevas paragrahvis tähendatud riigivalitsemisorganid, asutused, ettevõtted, organisatsioonid oma esindajate näol ja üksikud kodanikud võivad tutvuda asja materjalidega, esitada taandusi, anda seletusi, esitada tõendeid, osa võtta tõendite uurimisest, esitada taotlusi, samuti sooritada teisi seadusega ettenähtud protsessuaalseid toiminguid.

III OSA

ASJADE MENETLUS ESIMESE ASTME KOHTUS

§ 31. Avalduste vastuvõtmine tsiviilasjades

Kohtunik lahendab ainuisikuliselt tsiviilasjas avalduse vastuvõtmise küsimuse.

Kohtunik keeldub avalduse vastuvõtmisest:

- 1) kui avaldus ei kuulu läbivaatamisele kohtuorganeis;
- 2) kui hageja ei ole kinni pidanud antud kategooria asjade suhtes seadusega kehtestatud korrast vaidluse eelneva kohtuvälise lahendamise kohta;
- 3) kui on olemas jõustunud kohtuotsus, mis on tehtud vaidluses samade poolte vahel, sama eseme kohta ja samadel alustel või kui on olemas kohtumäärus hageja hagit loobumise vastuvõtmise kohta või poolte kokkuleppe kinnitamise kohta;
- 4) kui kohtu menetluses on samade poolte vaheline vaidlusasi sama eseme kohta ja samadel alustel;
- 5) kui on olemas seltsimeheliku kohtu otsus, mis on tehtud tema pädevuse piirides, vaidluses samade poolte vahel, sama eseme kohta ja samadel alustel;
- 6) kui poolte vahel on sõlmitud leping antud vaidluse üleandmiseks vahekohtu lahendada;
- 7) kui asi ei allu antud kohtule;
- 8) kui avalduse on esitanud teovõimetu isik;
- 9) kui avalduse on esitanud hageja nimel isik, kellel ei ole volitusi asja ajamiseks.

Keeldudes avalduse vastuvõtmisest, teeb kohtunik selle kohta motiiveeritud määruse.

Käesoleva paragrahvi punktides 2, 7, 8 ja 9 ettenähtud juhtudel kohtuniku poolt avalduse vastuvõtmisest keeldumine ei takista teistkordset kohtusse pöördumist avaldusega samas asjas, kui kõrvaldatakse esinenud rikkumine.

§ 32. Hagi tagamine

Kohus või kohtunik võib asjast osavõtvate isikute palvel või omal algatusel tarvitusele võtta abinõud hagi tagamiseks. Hagi tagamist lubatakse asja igas seisundis, kui tagamisabinõude tarvitusele mittevõtmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha.

§ 33. Tsiiviilasjade ettevalmistamine kohtulikuks arutamiseks

Pärast hagiavalduse vastuvõtmist valmistab kohtunik asja ette kohtulikuks arutamiseks; selle eesmärgiks on asja õigeaegse ja õige lahendamise tagamine.

§ 34. Kohtulik arutamine

Tsiiviilasja arutatakse kohtuistungil, millest asjast osavõtvatele isikutele kohustuslikult teatatakse.

Kohus kuulab ära poolte ja teiste asjast osavõtvate isikute seletused, uurib teisi tõendeid, samuti teostab muid protsessuaalseid toiminguid.

Pärast kohtulikku vaidlusi ja prokuröri arvamust eemaldub kohus nõupidamistuppa otsuse tegemiseks.

§ 35. Kohtuliku arutamise vahenditus, suulisus ja katkestamatus

Asja läbivaatamisel peab esimese astme kohus vahenditult uurima asjas olevaid tõendeid: ära kuulama asjast osavõtvate isikute seletused, tunnistajate ütlused, ekspertide arvamused, tutvuma kirjalike tõenditega, vaatlema asitõendeid. Erandeid käesolevast eeskirjast lubatakse ainult liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud juhtudel.

Asja arutatakse suuliselt ja kohtunike muutumatu koosseisuga. Juhul, kui asja läbivaatamisel üks kohtunikest vahetub, peab asja arutamine toimuma algusest peale.

Kohtuistung toimub igas asjas katkestamatult, välja arvatud puhkuseks ettenähtud aeg. Enne alustatud asja läbivaatamise lõpetamist või tema kuulamise edasilükkamist ei ole kohus õigustatud teisi asju arutama.

§ 36. Üldsuse osavõtt kohtulikust arutamisest

Asjas pooleks mitteolevate ühiskondlike organisatsioonide ja töötajate kollektiivide esindajaid võib kohtumäärusega lubada kohtulikust arutamisest osa võtta, et esitada kohtule neid volitanud organisatsioonide või kollektiivide arvamus kohtu poolt läbivaadatava asja kohta.

Ühiskondlike organisatsioonide ja töötajate kollektiivide esindajate õigus ja kohustused määratakse liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 37. Kohtuotsus

Kohtuotsus peab olema seaduslik ja põhjendatud.

Kohus rajab otsuse ainult neile tõendeile, mida uuriti kohtuistungil. Otsuses peavad igal juhul olema näidatud kohtu poolt tuvastatud asjaolud; tõendid, milledele on rajatud kohtu järeldused, ja motiivid, millede järgi kohus lükkab tagasi need või teised tõendid; seadused, milledest kohus juhindus; kohtu järeldus hagi rahuldamise või hagi tervikuna või osalise rahuldamata jätmise kohta; otsuse peale edasikaebamise tähtaeg ja kord.

Olenevalt selgunud tehjoludest võib kohus ületada haginõude piire, kui see on vajalik riigiasutuste, ettevõtete, kolhooside ja muude kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide või kodanike õiguste ja seadusega kaitstud huvide kaitseks.

Kohtuotsus tehakse häälteenamusega, koostatakse kirjalikus vormis ja sellele kirjutavad alla kõik kohtunikud. Vähemusse jäänud kohtunikul on õigus esitada kirjalikus vormis oma eriarvamus, mis lisatakse asjale.

NSV Liidu Ülemkohus teeb otsuse Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu nimel, liiduvabariikide kohtud aga liiduvabariigi nimel.

Kohus, tehes asja kohta otsuse, võib määrata selle täitmise korra, võib täitmist pikendada või ajatada, selgitada oma otsust, muutmata tema sisu, samuti teha kohtuistungil läbivaadatud, kuid kohtu poolt lahendamata jäänud nõude suhtes täiendava otsuse.

§ 38. Kohtu erimäärused

Avastanud tsiviilasja läbivaatamisel seaduslikkuse või sotsialistliku ühiselu reeglite rikkumisi üksikute ametiisikute või kodanike poolt või olulisi puudusi riigiasutuste, ettevõtete, kolhooside ja muude kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide töös, teeb kohus erimääruse ja saadab selle vastavatele asutustele, ettevõtetele, organisatsioonidele, ametiisikutele või töötajate kollektiividele, kes peavad kohtule teatama nende poolt tarvitusele võetud abinõudest.

Kui kohus tsiviilasja läbivaatamisel avastab poole või teise isiku tegudes kuriteo tunnuseid, teatab ta sellest prokurörile või algatab kriminaalasja.

§ 39. Kohtuotsuse jõustumine

Kohtuotsus jõustub pärast kassatsiooni korras edasikaebamis- ja protestimistähtaja möödumist, kui tema suhtes ei olnud edasikaebust või protesti. Kassatsioonikaebuse või kassatsiooniprotesti esitamise korral jõustub otsus, kui seda ei tühistatud, pärast asja läbivaatamist kõrgemal-seisva kohtu poolt.

NSV Liidu Ülemkohtu otsused ja liiduvabariikide ülemkohtute otsused jõustuvad vahetult pärast nende kuulutamist.

Pärast otsuse jõustumist ei või pooled ja teised asjast osavõtnud isikud, samuti nende õigusjärglased esitada kohtusse samu haginõudeid samadel alustel, samuti vaidlustada teises protsessis kohtu poolt kindlakstehtud fakte ja õigussuhteid.

§ 40. Asja menetluse peatamine

Kohus peab asja menetluse peatama:

1) kodaniku surma korral, kui vaieldav õigussuhe võimaldab õigusjärglust, või juriidilise isiku olemasolu lõppemise puhul, kui nad esinevad asjas pooltena;

2) kui pool kaotab teovõime;

3) kostja viibimise korral NSV Liidu relvastatud jõudude tegevväljas või NSV Liidu relvastatud jõudude tegevväljas viibiva hageja palvel;

4) antud asja läbivaatamise võimatuse korral enne teise asja lahendamist, mis on läbivaatamisel tsiviil-, kriminaal- või administratiivkorras.

Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse ette näha teised alused, millede puhul kohus võib asjast osavõtvate isikute palvel või omal algatusel asja menetluse peatada.

§ 41. Asja menetluse lõpetamine

Kohus lõpetab asja menetluse:

1) kui asi ei kuulu läbivaatamisele kohtuorganeis;

2) kui hageja ei ole kinni pidanud antud kategooria asjade suhtes kehtestatud vaidluse eelneva kohtuvälise lahendamise korrast ja selle korra rakendamise võimalus on minetatud;

3) kui on olemas jõustunud kohtuotsus, mis on tehtud vaidluses samade poolte vahel, sama eseme kohta ja samadel alustel, või kui on olemas kohtumäärus selle kohta, et hageja loobumine hagist on vastu võetud või poolte kokkulepe kinnitatud;

4) kui hageja loobus hagist ja loobumine on kohtu poolt vastu võetud;

5) kui pooled sõlmisid kokkuleppe ja see on kohtu poolt kinnitatud;

6) kui on olemas seltsimeheliku kohtu otsus, mis on vastu võetud tema pädevuse piirides, vaidluses samade poolte vahel, sama eseme kohta ja samadel alustel;

7) kui poolte vahel on sõlmitud leping antud vaidluse üleandmiseks vahekohtu lahendada;

8) kui pärast asjas pooleks oleva kodaniku surma vaieldav õigussuhe ei võimalda õigusjärglust.

Asja menetluse lõpetamise korral ei ole lubatud teistkordne pöördumine kohtusse vaidluses samade poolte vahel, sama eseme kohta ja samadel alustel.

§ 42. Hagi läbi vaatamata jätmine

Kohus jätab hagi läbi vaatamata:

1) kui hageja ei ole kinni pidanud antud kategooria asjade suhtes kehtestatud vaidluse eelneva kohtuvälise lahendamise korrast ja selle korra rakendamise võimalust ei ole minetatud;

2) kui hagi on esitatud teovõimetu isiku poolt;

3) kui avalduse on esitanud hageja nimel isik, kellel ei ole volitusi asja ajamiseks.

Liiduvabariikide seadusandlusega võidakse kehtestada ka teised alused, millede puhul kohus jätab asja läbi vaatamata.

Pärast tingimuste kõrvaldamist, mis olid asja läbivaatamata jätmise aluseks, on hagejal õigus uuesti esitada sama hagi üldises korras.

§ 43. Asjade üleandmine ühe liiduvabariigi kohtust teise liiduvabariigi kohtusse

Asi antakse ühe liiduvabariigi kohtust teise liiduvabariigi kohtusse üle kohtumääruse alusel pärast selle määruse peale edasikaebamise või protestimise tähtaja möödumist, kaebuse või protesti esitamise juhtudel aga pärast kaebuse või protesti rahuldamata jätmise määruse tegemist.

Juhul, kui mitmete liiduvabariikide kohtute vahel tekib vaidlus asja läbivaatamise koha suhtes, lahendab küsimuse NSV Liidu Ülemkohus.

IV OSA

ASJADE MENETLUS KASSATSIOONI- JA JÄRELEVALVEASTMES

§ 44. Otsuse peale kassatsiooni korras edasikaebamise ja protestimise õigus

Kõigi kohtute otsuste peale, välja arvatud NSV Liidu ja liiduvabariikide ülemkohtute otsused, võivad pooled ja asjast osavõtvad isikud liiduvabariikide seadusandlusega kehtestatud tähtaegade jooksul kassatsiooni korras edasi kaevata.

Prokurör esitab ebaseadusliku või põhjendamata kohtuotsuse kohta protesti sõltumata sellest, kas ta antud asjast osa võttis.

Pooltele ja teistele asjast osavõtvatele isikutele peab kätte andma nende asjas esitatud kaebuste või protestide ära kirjad. Pooltele ja teistele asjast osavõtvatele isikutele tehakse teatavaks asja kassatsiooniastmes läbivaatamise aeg ja koht.

Kaebuste ja protestide ära kirjade kätteandmise kord ning kassatsiooniastmes asja läbivaatamise aja ja koha teatavakstegemise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 45. Asja läbivaatamine kassatsiooni korras

Asja läbivaatamisel kassatsiooni korras kontrollib kohus asjas olevate ja poolte ning teiste asjast osavõtivate isikute poolt täiendavalt esitatud materjalide järgi esimese astme kohtu otsuse seaduslikkust ja põhjendatust nii otsuse edasikaevatud kui ka edasikaebamata osas ning samuti isikute suhtes, kes kaebust ei esitanud.

Kohus ei ole seotud kassatsioonikaebuse või protesti põhjenditega ja peab asja kontrollima täies ulatuses.

Asja läbivaatamisel kassatsiooni korras annab prokurör arvamuse otsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse kohta.

§ 46. Kassatsiooniastme volitused

Kui kohus on asja kassatsiooni korras läbi vaadanud, on tal oma määrusega õigus:

- 1) jätta otsus muutmata, kaebus või protest aga rahuldamata;
- 2) tühistada otsus tervikuna või osaliselt ja suunata asi esimese astme kohtusse uueks läbivaatamiseks;
- 3) tühistada otsus tervikuna või osaliselt ja lõpetada asja menetlus või jätta hagi läbi vaatamata;
- 4) muuta otsus või teha uus otsus ilma asja uueks läbivaatamiseks andmata, kui asjas ei ole vajalik tõendite täiendav kogumine või kontrollimine, asjaolud on esimese astme kohtu poolt tuvastatud täielikult ja õigesti, kuid on tehtud viga materiaalõiguse normi rakendamisel.

§ 47. Alused kohtuotsuse tühistamiseks kassatsiooni korras

Alusteks kohtuotsuse tühistamisel kassatsiooni korras ja esimese astme kohtusse uueks läbivaatamiseks andmisel on: asjas tähtsust omavate asjaolude mittetäielik väljaselgitamine; asjas tähtsust omavate, kohtu poolt tuvastatuks peetud asjaolude tõendamatus; otsuses toodud kohtu järelduste mittevastavus tehjoludele; materiaalõiguse normide või protsessuaalõiguse normide rikkumine või ebaõige rakendamine.

Kohtuotsus kuulub kassatsiooni korras tühistamisele ühes asja menetluse lõpetamisega või hagi läbi vaatamata jätmisega käesolevate «Aluste» §-des 41 ja 42 tähendatud alustel.

Sisuliselt õiget kohtuotsust ei või tühistada ainuüksi vormilistel kaalutlustel.

§ 48. Esimese astme kohtu määruste peale edasikaebamine ja protestimine

Esimese astme kohtu määruste peale, välja arvatud NSV Liidu Ülemkohtu ja liiduvabariikide ülemkohtute määrused, võivad pooled ja teised asjast osavõtavad isikud eraldi kohtuotsusest edasi kaevata ja prokurör protestida teise astme kohtusse seaduses ettenähtud juhtudel, samuti neil juhtudel, kui kohtumäärus takistab asja edasise liikumise võimalust.

§ 49. Jõustunud otsuste ja määruste uuesti läbivaatamine kohtuliku järelevalve korras

Jõustunud kohtuotsust ja -määrust võidakse uuesti läbi vaadata kohtuliku järelevalve korras prokuröride, kohtute esimeeste ja nende asetäitjate protestide põhjal, kellele see õigus on seadusega antud.

Ametiisikud, kellele on antud järelevalve korras protestide esitamise õigus, võivad vastavate otsuste ja määruste täitmist kuni järelevalvemenetluse lõppemiseni peatada.

Asja läbivaatamisel järelevalve korras kontrollib kohus asjas olevate ja täiendavalt esitatud materjalide põhjal otsuse ja määruse seaduslikkust ning põhjendatust nii otsuse protestitud kui ka protestimata osas ja samuti isikute suhtes, keda protestis ei ole näidatud.

Kohus ei ole seotud protesti põhjenditega ja peab asja kontrollima täies ulatuses.

Asja läbivaatamisest kohtuliku järelevalve korras võtab osa prokurör, kes toetab tema või kõrgemalseisva prokuröri poolt esitatud protesti või annab arvamuse asja kohta, mida vaadatakse läbi kohtu esimehe või tema asetäitja protesti põhjal.

Pooltele ja teistele asjast osavõtvatele isikutele saadetakse nende asja kohta tehtud protesti ära kirjad. Vajalikel juhtudel teatatakse pooltele ja teistele asjast osavõtvatele isikutele asja läbivaatamise aeg ja koht.

Protestide ära kirjade saatmise ning asja läbivaatamise aja ja koha teatamise kord määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 50. Järelevalve korras asja läbivaatava kohtu volitused

Järelevalve korras asja läbivaataval kohtul on õigus oma määrusega:

- 1) jätta otsus või määrus muutmata, protest aga rahuldamata;
- 2) tühistada otsus või määrus tervikuna või osaliselt ja saata asi esimese astme või kassatsiooniastme kohtusse uueks läbivaatamiseks;
- 3) tühistada otsus või määrus tervikuna või osaliselt ja menetlus asjas lõpetada või jätta hagi läbi vaatamata;
- 4) jätta jõusse üks asjas varem tehtud otsustest või määrustest;
- 5) muuta otsus või määrus või teha uus otsus ilma asja uueks läbivaatamiseks andmata, kui asjas ei ole vajalik tõendite täiendav kogumine või kontrollimine, tehiolud on esimese astme kohtu poolt tuvastatud täielikult ja õigesti, kuid on tehtud viga materiaaloiguse normi rakendamisel.

§ 51. Alused kohtuotsuste ja -määruste tühistamiseks järelevalve korras

Alusteks kohtuotsuste ja -määruste tühistamisel järelevalve korras on nende põhjendamatus või materiaali- või protsessuaalõiguse normide oluline rikkumine.

Kohtuotsus või -määrus kuulub järelevalve korras tühistamisele ühes asja menetluse lõpetamisega või hagi läbi vaatamata jätmisega käesolevate «Aluste» §-des 41 ja 42 tähendatud alustel.

§ 52. Kõrgemalseisvate kohtute juhendite kohustuslikkus

Kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras asja läbivaatava kohtu määrukses toodud juhendid on kohustuslikud antud asja uuesti läbivaatavale kohtule.

Kassatsiooni või kohtuliku järelevalve korras asja läbivaataval kohtul ei ole õigust tuvastada ega lugeda tõendatuks asjaolusid, mis otsusega ei olnud tuvastatud ega tagasi lükatud, ette otsustada küsimusi ühe või teise tõendi usaldusväärsuse või mitteusaldusväärsuse kohta, ühete tõendite eeliste kohta teiste suhtes, samuti selle kohta, millist materiaalsoiguse normi peab rakendama ja milline otsus peab olema tehtud asja uuel läbivaatamisel.

Samuti ei ole asja kohtuliku järelevalve korras läbivaataval kohtul õigust kassatsioonimääruse tühistamise korral ette määrata järeldusi, mis võidakse teha asja teistkordsel läbivaatamisel kassatsiooniasemes.

§ 53. Jõustunud otsuste ja määruste uuesti läbivaatamine uute asjaolude avastumise korral

Jõustunud otsuseid ja määrusi võib uuesti läbi vaadata uute asjaolude avastumise korral.

Uute asjaolude avastumise korral on otsuste ja määruste uuesti läbi vaatamise alusteks:

- 1) olulised tehilolud, mis ei olnud ega võinud olla avaldajale teada;
- 2) jõustunud kohtuotsusega kriminaalasjas kindlakstehtud tunnistaja teadvalt vale ütlus, eksperdi teadvalt vale arvamus, teadvalt ebaõige tõlge, dokumentide või asitõendite võltsitus, mis tõid endaga kaasa ebaseadusliku või põhjendamata otsuse tegemise;
- 3) jõustunud kohtuotsusega kriminaalasjas kindlakstehtud poolte või teiste asjast osavõtivate isikute või nende esindajate kuritegelik tegevus või antud asja läbivaatamisel kohtunike poolt toimepandud kuritegelikud teod;

4) antud otsuse või määruse tegemisel aluseks olnud kohtuotsuse või määruse või mõne teise organi otsuse tühistamine.

Jõustunud otsuste ja määruste uuesti läbivaatamise tähtajad ja kord uute asjaolude avastumise korral määratakse kindlaks liiduvabariikide seadusandlusega.

V OSA

KOHTUOTSUSTE TÄITMINE

§ 54. Jõustunud kohtuotsuste täitmine

Kohtuotsused viiakse täide nende jõustumisel, välja arvatud liiduvabariikide seadusandlusega kindlaksmääratud viivitamata täitmise juhud.

Kohtuotsuste täitmine sundkorras toimub pärast seda, kui on möödunud kohtuotsuse vabatahtlikuks täitmiseks ettenähtud tähtaeg, mis võimaldatakse võlgnikule kooskõlas liiduvabariikide seadusandlusega.

Kohtuotsust asjas, milles kas või üks pooltest on kodanik, võib esitada sundkorras täitmiseks kolme aasta jooksul jõustumise momendist, kõikides teistes asjades aga ühe aasta jooksul.

Üksikute kategooriate asjade kohta võidakse NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega kehtestada muud tähtjad kohtuotsuste täitmiseks.

§ 55. Nõudmiste kohustuslikkus kohtuotsuste täitmisel

Kohtutäituri nõudmised kohtuotsuste täitmisel on kohustuslikud kõikidele riigiasutustele, ettevõtetele, kolhoosidele ja muudele kooperatiivsetele ja ühiskondlikele organisatsioonidele, ametiisikutele ja kodanikele kogu NSV Liidu territooriumil.

§ 56. Kohtuotsuste õige ja õigeaegse täitmise kontroll

Kontrolli kohtuotsuste õige ja õigeaegse täitmise üle teostab kohtunik.

Pooled ja teised asjast osavõtvad isikud võivad kohtutäituri tegevuse peale kaevata. Selliste kaebuste lahendamise kord määratakse liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 57. Sissenõude pööramine kodanike, riigiasutuste, ettevõtete, kolhooside ja muude kooperatiivsete ning ühiskondlike organisatsioonide varale

Sissenõue kodanikelt pööratakse võlgniku isiklikule varale, samuti ka tema osale kaasomandist, abikaasade ühisomandist, samuti ka kolhoosipere või üksiktalundite varast.

Kuriteoga põhjustatud kahju heastamise sissenõuet võib pöörata ka abikaasade ühisomandiks olevale varale ja kolhoosipere või üksiktalumajandi varale, kui kohtu otsusega kriminaalasjas on tuvastatud, et see vara oli soetatud kuritegelikul teel saadud vahendite arvel.

Kodanike hoiustele riiklikes töö-hoiukassades ja NSV Liidu Riigipangas võib sissenõuet pöörata kohtuotsuse alusel kriminaalasjas või tsiviilasjas, millega on rahuldatud kriminaalasjast tekkinud tsiviilhagi, või alimentide sissenõudmise (kui puudub palk või muu vara, millele võib pöörata sissenõuet) või abikaasade ühisvaraks oleva hoiuse jaotamise hagi tehtud kohtuotsuse alusel.

Sissenõude pööramine võlgniku palgale või muule töötasule, pensioonile või stipendiumile toimub juhul, kui võlgnikul vara puudub või kui see on täielikuks sissenõudeks mitteküllaldane.

Võlgniku varale ei pöörata sissenõuet, kui sissenõude suurus ei ületa kuupalga või muu töötasu, pensioni või stipendiumi seda osa, millele seaduse järgi võib sissenõuet pöörata.

Ajutise töövõimetuse korral makstavatele sotsiaalkindlustustoetustele, samuti kolhooside vastastikuse abistamise kassade poolt makstavatele toetustele võib sissenõuet pöörata ainult kohtuotsuse alusel alimentide sissenõudmiseks ja kehavigastusega või muu terviserikkega, samuti toitja surmaga tekitatud kahju heastamiseks.

Sissenõue riigiasutustelt, ettevõtetelt, kolhoosidelt ning muudelt kooperatiivsetelt ja ühiskondlikelt organisatsioonidelt pööratakse esimeses järjekorras võlgniku krediidasutustes olevatele rahalistele vahenditele vastavalt NSV Liidu seadusandlusega kindlaksmääratud eeskirjadele.

Kodanike, riigiasutuste, ettevõtete, kolhooside ning muude kooperative ja ühiskondlike organisatsioonide vara liikide loetelu, palga või muu töötasu, pensioni, õpilaste stipendiumi osa, millele ei või pöörata sissenõuet, samuti sissenõuete rahuldamise järjekord sissenõutavate summade vähesuse korral määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega.

§ 58. Kriminaalasjades tehtud otsuste täitmine varaliste sissenõuete osas ja kohtu poolt kinnitatud kokkulepete ning muude otsuste ja määruste täitmine

Kriminaalasjades tehtud otsuste täitmine varaliste sissenõuete osas ning kohtumääruste, kohtu poolt kinnitatud kokkulepete, vahekohtute otsuste, mere- ja väliskaubanduse arbitraažikomisjonide otsuste, töötülide komisjonide otsuste, ametiühingute vabriku-, tehase- või kohalike komiteede poolt töötülides tehtud otsuste, notariaalkontorite täitepealdiste, samuti seaduses ettenähtud juhtudel arbitraažiorganite otsuste ning muude otsuste ja määruste täitmine toimub kohtuotsuste täitmiseks ettenähtud korras.

VI OSA

VALISRIIGI KODANIKE JA KODAKONDSUSETA ISIKUTE TSIVIIL- PROTSESSUAALSED ÕIGUSED. HAGID VÄLISRIIKIDE VASTU, VÄLIS- RIIGI KOHTUTE KOHTULIKUD ERINÕUDED JA OTSUSED. RAHVUS- VAHELISED LEPINGUD JA KOKKULEPPED

§ 59. Välisriigi kodanike ning välismaa ettevõtete ja organisatsioonide tsiviilprotsessuaalsed õigused

Välisriikide kodanikel on õigus pöörduda NSV Liidu kohtute poole ja nad kasutavad tsiviilprotsessuaalseid õigusi võrdselt Nõukogude kodanikega.

Välismaa ettevõtetele ja organisatsioonidel on õigus pöörduda oma huvide kaitseks NSV Liidu kohtu poole ja nad kasutavad tsiviilprotsessuaalseid õigusi.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt võidakse kehtestada vastukitsendusi nende riikide kodanike, ettevõtete ja organisatsioonide suhtes, kus lubatakse Nõukogude kodanike, ettevõtete või organisatsioonide tsiviilprotsessuaalsete õiguste erilisi piiramisi.

§ 60. Kodakondsuseta isikute tsiviilprotsessuaalsed õigused

NSV Liidus elunevatel kodakondsuseta isikutel on õigus pöörduda kohtu poole ja nad kasutavad tsiviilprotsessuaalseid õigusi võrdselt Nõukogude kodanikega.

§ 61. Hagid välisriikide vastu. Diplomaatiline immunitet

Hagi esitamist välisriigi vastu, hagi tagamist ja sissenõude pööramist NSV Liidus asuvale välisriigi varale võidakse lubada ainult vastava riigi pädevate organite nõusolekul.

NSV Liitu akrediteeritud välisriikide diplomaatilised esindajad ja teised vastavates seadustes ja rahvusvahelistes kokkulepetes tähendatud isikud kuuluvad tsiviilasjades Nõukogude kohtu jurisdiktsiooni alla vaid piirides, mis on kindlaks määratud rahvusvahelise õiguse normidega või kokkulepetes vastavate riikidega.

Neil juhtudel, kui välisriigis ei tagata Nõukogude riigile, tema varale või Nõukogude riigi esindajatele samasugust kohtulikku puutumatust, mis vastavalt käesolevale paragrahvile tagatakse välisriikidele, nende varale või välisriikide esindajatele NSV Liidus, võidakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu või mõne muu volitatud organi poolt ette kirjutada selle riigi, tema vara või selle riigi esindajate suhtes vastuabinõude rakendamise.

§ 62. Välisriikide kohtute kohtulike erinõuete täitmine ja NSV Liidu kohtute pöördumine erinõuetega välisriikide kohtute poole

NSV Liidu kohtud täidavad neile kindlaksmääratud korras üleantud välisriikide kohtute erinõudeid üksikute protsessuaalsete toimingute teostamise kohta (kutsete ja muude dokumentide kätteandmine, poolte ja tunnistajate ülekuulamine, ekspertiisi teostamine ja paiklik vaatlus jms.), välja arvatud juhud, kui:

1) erinõude täitmine oleks vastuolus NSV Liidu suveräänsusega või ähvardaks NSV Liidu julgeolekut;

2) erinõude täitmine ei kuulu kohtu pädevusse.

Välisriikide kohtute erinõuded üksikute protsessuaalsete toimingute alal täidetakse Nõukogude seadusandluse alusel.

NSV Liidu kohtud võivad pöörduda välisriikide kohtute poole erinõuetega üksikute protsessuaalsete toimingute täitmiseks.

Kord, mille alusel Nõukogude kohtud suhtlevad välisriikide kohtutega, määratakse kindlaks NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandlusega ning NSV Liidu ja liiduvabariikide rahvusvaheliste kokkulepetega.

§ 63. Kohtu- ja arbitraažiotsuste täitmine NSV Liidus

Kord, mille alusel täidetakse välisriikide kohtute ja arbitraažide otsuseid NSV Liidus, määratakse kindlaks vastavate kokkulepetega NSV Liidu ja välisriikide vahel või rahvusvaheliste konventsioonidega, millede osaliseks on NSV Liit. Välisriigi kohtu või arbitraaži otsust võib NSV Liidus sundkorras täitmiseks esitada kolme aasta jooksul otsuse jõustumise momendist.

§ 64. Rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped

Neil juhtudel, kui rahvusvahelise lepinguga või rahvusvahelise kokkuleppega, mille osaliseks on NSV Liit, on kehtestatud teised eeskirjad kui need, mis sisalduvad käesolevates «Alustes», rakendatakse rahvusvahelise lepingu või rahvusvahelise kokkuleppe eeskirju.

Sama sätet rakendatakse liiduvabariigi territooriumil, kui rahvusvahelises lepingus või rahvusvahelises kokkuleppes, mille osaliseks on liiduvabariik, on kehtestatud teised eeskirjad, kui on ette nähtud liiduvabariigi tsiviilprotsessi seadusandlusega.

III

Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu seaduseelnõude komisjonides

3. detsembril 1961 leidis Kremliis sm-te D. S. Poljanski ja D. Rassulovi eesistumisel aset NSV Liidu Ülemnõukogu Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu seaduseelnõude komisjonide ühine istung.

Komisjonid arutasid läbi NSV Liidu ja liiduvabariikide tsiviilseadusandluse «Aluste» ning tsiviilkohtumenetluse aluste projektid. Ajakirjanduses avaldatud aluste projektide arutelu näitas, et need seaduseelnõud leidsid Nõukogude üldsuse täielikku toetust. Komisjonid kiitsid projektid heaks koos arutelu käigus tehtud täienduste ja muudatustega ning otsustasid esitada «Aluste» projektid arutamiseks NSV Liidu Ülemnõukogule.

Komisjonid võtsid vastu otsuse NSV Liidu ja liiduvabariikide abielu ja perekonna seadusandluse aluste projekti ettevalmistamise kohta.

Istungil kuulati ära NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva juriidilise komisjoni teadaanne NSV Liidu seadusandluse edasise kodifitseerimise kohta ning arutati teisi küsimusi.

Komisjoni tööst võtsid osa NSV Liidu ministrid, keskasutuste juhtivad töötajad, üldsuse esindajad ning teadlased.

NSV Liidu parlamendigrupi komitees

8. detsembril k. a. pärast NSV Liidu Ülemnõukogu seitsmenda istungjärgu lõppemist leidis Kremli Suures Palees O. V. Kuusineni eesistumisel aset NSV Liidu parlamendigrupi komitee laiendatud istung.

Komitee arutas läbi NSV Liidu parlamendigrupi ülesanded seoses NLKP XXII kongressi otsustega ning võttis vastu vastavad otsused.

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ВЕДОМОСТИ ВЕРХОВНОГО СОВЕТА ЭСТОНСКОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

22 декабря 1961 г.

№ 50 (103)

Год издания 2-й

СОДЕРЖАНИЕ

Закон Союза Советских Социалистических Республик об утверждении Основ гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик.

Основы гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик.

Закон Союза Советских Социалистических Республик об утверждении Основ гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик.

Основы гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик.

III

В Комиссиях законодательных предположений Совета Союза и Совета Национальностей.

В Комитете Парламентской группы СССР.

ЗАКОН СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

Об утверждении Основ гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик

Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик **постановляет:**

Статья 1. Утвердить Основы гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик и ввести их в действие с 1 мая 1962 года.

Статья 2. Поручить Президиуму Верховного Совета СССР установить порядок введения в действие Основ гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик и привести законодательство Союза ССР в соответствие с Основами.

Статья 3. Поручить Верховным Советам союзных республик привести законодательство союзных республик в соответствие с Основами гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик.

Председатель Президиума Верховного Совета СССР **Л. БРЕЖНЕВ**
Секретарь Президиума Верховного Совета СССР **М. ГЕОРГАДЗЕ**

Москва, Кремль. 8 декабря 1961 г.

ОСНОВЫ гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик

Советский Союз, достигнув полной и окончательной победы социализма, вступил в период развернутого строительства коммунистического общества.

Задачами этого периода являются: создание материально-технической базы коммунизма, обеспечивающей изобилие материальных и культурных благ и все более полное удовлетворение потребностей общества и всех его граждан; постепенное преобразование социалистических общественных отношений в коммунистические; воспитание граждан в духе высокой коммунистической идейности, коммунистического отношения к труду и общественному хозяйству.

Экономика периода развернутого строительства коммунизма основана на социалистической собственности на средства производства в форме государственной (общенародной) и колхозно-кооперативной собственности. Колхозно-кооперативная собственность будет постепенно сближаться по своему характеру с общенародной, вплоть до образования единой общенародной коммунистической собственности на средства производства.

Личная собственность является производной от социалистической собственности и служит одним из средств удовлетворения потребностей граждан. По мере продвижения к коммунизму личные потребности граждан будут во все большей степени удовлетворяться за счет общественных фондов.

В коммунистическом строительстве полностью используются товарно-денежные отношения в соответствии с новым содержанием, которое они имеют в плановом социалистическом хозяйстве, и применяются такие важные инструменты развития экономики, как хозяйственный расчет, деньги, цена, себестоимость, прибыль, торговля, кредит, финансы. Строительство коммунизма опирается на принцип материальной заинтересованности граждан, предприятий, колхозов и других хозяйственных организаций.

Советское государство осуществляет плановое руководство развитием народного хозяйства СССР в соответствии с ленинским принципом демократического централизма. С этим связано дальнейшее укрепление и развитие оперативной и имущественной самостоятельности и инициативы предприятий и иных хозяйственных организаций, расширение их прав в рамках единого народнохозяйственного плана.

Советское гражданское законодательство регулирует имущественные отношения, обусловленные использованием товарно-денежной формы в коммунистическом строительстве, и связанные с ними личные неимущественные отношения.

Советское гражданское законодательство является важным средством дальнейшего укрепления законности в области имуществен-

ных отношений и охраны прав социалистических организаций и граждан.

Советское гражданское законодательство призвано активно содействовать разрешению задач строительства коммунизма. Оно способствует укреплению социалистической системы хозяйства, социалистической собственности и развитию ее форм в единую коммунистическую собственность, укреплению плановой и договорной дисциплины, хозяйственного расчета, своевременному и надлежащему выполнению поставок, неуклонному повышению качества продукции, выполнению планов капитального строительства и повышению эффективности капиталовложений, осуществлению государственных закупок сельскохозяйственных продуктов, развитию советской торговли, охране материальных и культурных интересов граждан и правильному сочетанию этих интересов с интересами всего общества, развитию творческой инициативы в области науки и техники, литературы и искусства.

РАЗДЕЛ I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Задачи советского гражданского законодательства

Советское гражданское законодательство регулирует имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения в целях создания материально-технической базы коммунизма и все более полного удовлетворения материальных и духовных потребностей граждан. В случаях, предусмотренных законом, гражданское законодательство регулирует также и иные личные неимущественные отношения.

Основой имущественных отношений в советском обществе являются социалистическая система хозяйства и социалистическая собственность на орудия и средства производства. Хозяйственная жизнь СССР определяется и направляется государственным народнохозяйственным планом.

Статья 2. Отношения, регулируемые советским гражданским законодательством

Советским гражданским законодательством регулируются указанные в статье 1 настоящих Основ отношения:

государственных, кооперативных и общественных организаций между собой;

граждан с государственными, кооперативными и общественными организациями;

граждан между собой.

Участниками отношений, регулируемых советским гражданским законодательством, в предусмотренных законодательством Союза ССР случаях, могут быть и иные организации.

К имущественным отношениям, основанным на административном подчинении одной стороны другой, а также к налоговым и бюджетным отношениям гражданское законодательство Союза ССР и союзных республик не применяется.

Семейные, трудовые, земельные отношения, а также отношения в колхозах, вытекающие из их устава, регулируются соответственно семейным, трудовым, земельным и колхозным законодательством.

Статья 3. Гражданское законодательство Союза ССР и союзных республик

В соответствии с настоящими Основами гражданские кодексы и иные акты гражданского законодательства союзных республик регулируют имущественные и личные неимущественные отношения, как предусмотренные Основами, так и не предусмотренные ими.

Гражданским законодательством Союза ССР регулируются в соответствии с настоящими Основами отношения между социалистическими организациями по поставкам продукции и капитальному строительству, отношения по государственным закупкам сельскохозяйственной продукции у колхозов и совхозов, отношения организаций железнодорожного, морского, речного, воздушного, трубопроводного транспорта, связи и кредитных учреждений с клиентурой и между собой, отношения по государственному страхованию, отношения, возникающие в связи с открытиями, изобретениями и рационализаторскими предложениями, а также другие отношения, регулирование которых отнесено Конституцией СССР и настоящими Основами к ведению Союза ССР. По этим отношениям законодательством союзных республик могут разрешаться вопросы, отнесенные к их ведению законодательством Союза ССР.

Отношения по внешней торговле определяются специальным законодательством Союза ССР, регулирующим внешнюю торговлю, и общим гражданским законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 4. Основания возникновения гражданских прав и обязанностей

Гражданские права и обязанности возникают из оснований, предусмотренных законодательством Союза ССР и союзных республик, а также из действий граждан и организаций, которые, хотя и не предусмотрены законом, но в силу общих начал и смысла гражданского законодательства порождают гражданские права и обязанности.

В соответствии с этим гражданские права и обязанности возникают:

из сделок, предусмотренных законом, а также из сделок хотя и не предусмотренных законом, но не противоречащих ему;

из административных актов, в том числе — для государственных, кооперативных и общественных организаций — из актов планирования;

в результате открытий, изобретений, рационализаторских предложений, создания произведений науки, литературы и искусства;

вследствие причинения вреда другому лицу, а равно вследствие приобретения или сбережения имущества за счет средств другого лица без достаточных оснований;

вследствие иных действий граждан и организаций;

вследствие событий, с которыми закон связывает наступление гражданско-правовых последствий.

Статья 5. Осуществление гражданских прав и исполнение обязанностей

Гражданские права охраняются законом, за исключением случаев, когда они осуществляются в противоречии с назначением этих прав в социалистическом обществе в период строительства коммунизма.

При осуществлении прав и исполнении обязанностей граждане и организации должны соблюдать законы, уважать правила социалистического общежития и моральные принципы общества, строящего коммунизм.

Статья 6. Защита гражданских прав

Защита гражданских прав осуществляется в установленном порядке судом, арбитражем или третейским судом путем: признания этих прав; восстановления положения, существовавшего до нарушения права, и пресечения действий, нарушающих право; присуждения к исполнению обязанности в натуре; прекращения или изменения правоотношения; взыскания с лица, нарушившего право, причиненных убытков, а в случаях, предусмотренных законом или договором, — неустойки (штрафа, пени), а также иными способами, предусмотренными законом.

Защита гражданских прав в случаях и в порядке, установленных законодательством Союза ССР и союзных республик, осуществляется также товарищескими судами, профсоюзными и иными общественными организациями.

В случаях, особо предусмотренных законом, защита гражданских прав осуществляется в административном порядке.

Статья 7. Защита чести и достоинства

Гражданин или организация вправе требовать по суду опровержения порочащих их честь и достоинство сведений, если распространивший такие сведения не докажет, что они соответствуют действительности.

Если указанные сведения распространены в печати, они, в случае несоответствия их действительности, должны быть опровергнуты также в печати. Порядок опровержения в иных случаях устанавливается судом.

Если решение суда не выполнено, суд вправе наложить на нарушителя штраф, взыскиваемый в доход государства. Уплата штрафа не освобождает нарушителя от обязанности выполнить предусмотренное решением суда действие.

Статья 8. Правоспособность и дееспособность граждан

Способность иметь гражданские права и обязанности (гражданская правоспособность) признается в равной мере за всеми гражданами СССР. Правоспособность гражданина возникает в момент его рождения и прекращается смертью.

Способность гражданина своими действиями приобретать гражданские права и создавать для себя гражданские обязанности (гражданская дееспособность) возникает в полном объеме с наступлением совершеннолетия, то есть по достижении восемнадцатилетнего возраста. Ограниченная дееспособность несовершеннолетних, а также случаи и порядок ограничения дееспособности совершеннолетних определяются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Никто не может быть ограничен в правоспособности или дееспособности иначе, как в случаях и в порядке, предусмотренных законом. Сделки, направленные на ограничение правоспособности или дееспособности, недействительны.

Статья 9. Содержание правоспособности граждан

Граждане могут в соответствии с законом иметь имущество в личной собственности, право пользования жилыми помещениями и иным имуществом, наследовать и завещать имущество, избирать род занятий и место жительства, иметь права автора произведения науки, литературы и искусства, открытия, изобретения, рационализаторского предложения, а также иметь иные имущественные и личные неимущественные права.

Статья 10. Признание гражданина безвестно отсутствующим и объявление умершим

Гражданин может быть в судебном порядке признан безвестно отсутствующим, если в течение одного года в месте его постоянного жительства нет сведений о месте его пребывания.

Гражданин может быть в судебном порядке объявлен умершим, если в месте его постоянного жительства нет сведений о месте его пребывания в течение трех лет, а если он пропал без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, — в течение шести месяцев.

Военнослужащий или иной гражданин, пропавший без вести в связи с военными действиями, может быть в судебном порядке объявлен умершим не ранее, чем по истечении двух лет со дня окончания военных действий.

В случае явки или обнаружения местопребывания гражданина, признанного безвестно отсутствующим или объявленного умершим, соответствующее решение отменяется судом. При этом восстановление имущественных прав гражданина производится в соответствии с законодательством союзных республик.

Статья 11. Юридические лица

Юридическими лицами признаются организации, которые обладают обособленным имуществом, могут от своего имени приобретать

имущественные и личные неимущественные права и нести обязанности, быть истцами и ответчиками в суде, арбитраже или в третейском суде.

Юридическими лицами являются:

государственные предприятия и иные государственные организации, состоящие на хозяйственном расчете, имеющие закрепленные за ними основные и оборотные средства и самостоятельный баланс; учреждения и иные государственные организации, состоящие на государственном бюджете и имеющие самостоятельную смету, руководители которых пользуются правами распорядителей кредитов (за изъятиями, установленными законом); государственные организации, финансируемые за счет иных источников и имеющие самостоятельную смету и самостоятельный баланс;

колхозы, межколхозные и другие кооперативные и общественные организации и их объединения, а также в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и союзных республик, предприятия и учреждения этих организаций и их объединений, имеющие обособленное имущество и самостоятельный баланс;

государственно-колхозные и иные государственно-кооперативные организации.

Юридическое лицо действует на основании устава (положения). Учреждения и иные государственные организации, состоящие на государственном бюджете, а в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и союзных республик, также и другие организации могут действовать на основании общего положения об организациях данного вида.

Указанные в настоящей статье учреждения и иные государственные организации, состоящие на государственном бюджете, в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР и союзных республик, действуют от имени соответственно Союза ССР или союзной республики.

Статья 12. Правоспособность юридического лица

Юридическое лицо обладает гражданской правоспособностью в соответствии с установленными целями его деятельности.

Права и обязанности хозяйственных организаций, связанные с использованием фирменным наименованием, производственными марками и товарными знаками, определяются законодательством Союза ССР.

Статья 13. Ответственность юридического лица по своим обязательствам

Юридическое лицо отвечает по своим обязательствам принадлежащим ему (а государственная организация, являющаяся юридическим лицом, — закрепленным за ней) имуществом, на которое по законодательству Союза ССР и союзных республик может быть обращено взыскание.

Государство не отвечает по обязательствам государственных организаций, являющихся юридическими лицами, а эти организации не отвечают по обязательствам государства.

Условия и порядок отпуска средств на покрытие задолженности учреждений и иных государственных организаций, состоящих на государственном бюджете, если эта задолженность не может быть покрыта за счет их сметы, устанавливаются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 14. Сделки

Сделками признаются действия граждан и организаций, направленные на установление, изменение или прекращение гражданских прав или обязанностей.

Сделки могут быть односторонними и двух- или многосторонними (договоры).

Недействительна сделка, не соответствующая требованиям закона.

Несоблюдение требуемой законом формы влечет за собой недействительность сделки лишь в случае, когда такое последствие прямо указано в законе. Несоблюдение формы внешнеторговых сделок и порядка их подписания (статья 125 настоящих Основ) влечет за собой недействительность сделки.

По недействительной сделке каждая из сторон обязана возвратить другой стороне все полученное по сделке, а при невозможности возвратить полученное в натуре — возместить его стоимость в деньгах, если иные последствия недействительности сделки не предусмотрены в законе.

Если сделка совершена с целью, заведомо противной интересам социалистического государства и общества, то при наличии умысла у обеих сторон — в случае исполнения сделки обеими сторонами — в доход государства взыскивается все полученное ими по сделке, а в случае исполнения сделки одной стороной с другой стороны взыскивается в доход государства все полученное ею и все причитавшееся с нее первой стороне в возмещение полученного; при наличии же умысла лишь у одной из сторон все полученное ею по сделке должно быть возвращено другой стороне, а полученное последней либо причитавшееся ей в возмещение исполненного взыскивается в доход государства.

Статья 15. Представительство

Сделка, совершенная одним лицом (представителем) от имени другого лица (представляемого) в силу полномочия, основанного на доверенности, законе либо административном акте, непосредственно создает, изменяет и прекращает гражданские права и обязанности представляемого.

Статья 16. Исковая давность

Общий срок для защиты права по иску лица, право которого нарушено (исковая давность), устанавливается в три года, а по искам государственных организаций, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций друг к другу — в один год.

Сокращенные сроки исковой давности могут устанавливаться законодательством Союза ССР для отдельных видов требований, вытекающих из отношений, регулирование которых отнесено к ведению

Союза ССР, и законодательством союзных республик — для иных требований.

Течение срока исковой давности начинается со дня возникновения права на иск; право на иск возникает со дня, когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении своего права. Изъятия из этого правила, а также основания приостановления и перерыва течения сроков исковой давности устанавливаются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Требование о защите нарушенного права принимается к рассмотрению судом, арбитражем или третейским судом независимо от истечения срока исковой давности. Исковая давность применяется судом, арбитражем или третейским судом независимо от заявления сторон. Если суд, арбитраж или третейский суд признает уважительной причину пропуска срока исковой давности, нарушенное право подлежит защите.

Статья 17. Требования, на которые исковая давность не распространяется

Исковая давность не распространяется:

на требования, вытекающие из нарушения личных неимущественных прав, кроме случаев, предусмотренных законом;

на требования государственных организаций, о возврате государственного имущества из незаконного владения колхозов и иных кооперативных и общественных организаций или граждан;

на требования вкладчиков о выдаче вкладов, внесенных в государственные трудовые сберегательные кассы и в Государственный банк СССР;

в случаях, устанавливаемых законодательством Союза ССР, — и на другие требования.

Статья 18. Применение гражданского законодательства одной союзной республики в другой союзной республике

Гражданское законодательство одной союзной республики применяется в другой союзной республике согласно следующим правилам:

1) к отношениям, вытекающим из права собственности, применяется закон места нахождения имущества;

2) при совершении сделок правоспособность и дееспособность определяются по закону места совершения сделки;

3) к форме сделок применяется закон места совершения сделки; закон места совершения сделки применяется и к обязательствам, возникающим из сделки, если иное не предусмотрено законом или соглашением сторон;

4) к обязательствам, возникающим из причинения вреда, применяется закон места рассмотрения спора, а по ходатайству потерпевшего — закон места причинения вреда;

5) к отношениям по наследованию применяется закон места открытия наследства;

6) вопросы исковой давности разрешаются по закону той союзной республики, законодательством которой регулируется данное отношение.

РАЗДЕЛ II

ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ

Статья 19. Правомочия собственника

Собственнику принадлежат права владения, пользования и распоряжения имуществом в пределах, установленных законом.

Статья 20. Социалистическая собственность

Социалистической собственностью является: государственная (общенародная) собственность; собственность колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений; собственность общественных организаций.

Статья 21. Государственная собственность

Государство является единственным собственником всего государственного имущества.

Государственное имущество, закрепленное за государственными организациями, состоит в оперативном управлении этих организаций, осуществляющих в пределах, установленных законом, в соответствии с целями их деятельности, плановыми заданиями и назначением имущества, права владения, пользования и распоряжения имуществом.

В собственности государства находятся земля, ее недра, воды, леса, заводы, фабрики, шахты, рудники, электростанции, железнодорожный, водный, воздушный и автомобильный транспорт, банки, средства связи, организованные государством сельскохозяйственные, торговые, коммунальные и иные предприятия, а также основной жилищный фонд в городах и в поселках городского типа. В собственности государства может находиться и любое иное имущество.

Земля, ее недра, воды и леса, являясь исключительной собственностью государства, могут предоставляться только в пользование.

Статья 22. Порядок распоряжения государственным имуществом и обращения на него взыскания

Порядок передачи государственных предприятий, зданий, сооружений, оборудования и другого имущества, относящегося к основным средствам государственных организаций, другим государственным организациям, а также колхозам и иным кооперативным и общественным организациям определяется законодательством Союза ССР и союзных республик.

Государственные предприятия, здания и сооружения передаются от одной государственной организации другой безвозмездно.

Указанное в настоящей статье государственное имущество не подлежит отчуждению гражданам, кроме отдельных видов имущества, продажа которого гражданам допускается законодательством Союза ССР и союзных республик.

Предприятия, здания, сооружения, оборудование и другое имущество, относящееся к основным средствам государственных организаций, не могут быть предметом залога и на них не может быть обращение взыскание по претензиям кредиторов. Взыскание может быть обра-

щено на прочее имущество за изъятиями, устанавливаемыми законодательством союзных республик, а в отношении денежных средств — законодательством Союза ССР. Порядок обращения взыскания по претензиям кредитных учреждений о возврате выданных ими ссуд определяется законодательством Союза ССР.

Статья 23. Собственность колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений

Собственностью колхозов, иных кооперативных организаций, их объединений являются их предприятия, культурно-бытовые учреждения, здания, сооружения, тракторы, комбайны, другие машины, транспортные средства, рабочий и продуктивный скот, произведенная этими организациями продукция и иное соответствующее целям деятельности этих организаций имущество.

На принадлежащие колхозам, иным кооперативным организациям, их объединениям предприятия, культурно-бытовые учреждения, здания, сооружения, тракторы, комбайны, другие машины, транспортные средства и иное имущество, относящееся к их основным средствам, а также на семенные и фуражные фонды не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов. Взыскание может быть обращено на прочее имущество за изъятиями, устанавливаемыми законодательством союзных республик, а в отношении денежных средств — законодательством Союза ССР. Порядок обращения взыскания по претензиям кредитных учреждений о возврате выданных ими ссуд определяется законодательством Союза ССР.

Статья 24. Собственность профсоюзных и иных общественных организаций

Собственностью профсоюзных и иных общественных организаций являются их предприятия, здания, сооружения, санатории, дома отдыха, дворцы культуры, клубы, стадионы и пионерские лагеря с их оборудованием, культурно-просветительные фонды и иное соответствующее целям деятельности этих организаций имущество.

На принадлежащие профсоюзным и другим общественным организациям предприятия, здания, сооружения, оборудование и иное имущество, относящееся к основным средствам предприятий, санаториев, домов отдыха, дворцов культуры, клубов, стадионов и пионерских лагерей, а также на культурно-просветительные фонды не может быть обращено взыскание по претензиям кредиторов. Взыскание может быть обращено на прочее имущество за изъятиями, устанавливаемыми законодательством союзных республик, а в отношении денежных средств — законодательством Союза ССР. Порядок обращения взыскания по претензиям кредитных учреждений о возврате выданных ими ссуд определяется законодательством Союза ССР.

Статья 25. Личная собственность

В личной собственности граждан может находиться имущество, предназначенное для удовлетворения их материальных и культурных потребностей. Каждый гражданин может иметь в личной собственности трудовые доходы и сбережения, жилой дом (или часть его) и под-

собное домашнее хозяйство, предметы домашнего хозяйства и обихода, личного потребления и удобства. Имущество, находящееся в личной собственности граждан, не может использоваться для извлечения нетрудовых доходов.

В личной собственности гражданина может находиться один жилой дом. У совместно проживающих супругов и их несовершеннолетних детей может быть только один жилой дом, принадлежащий на праве личной собственности одному из них или находящийся в их общей собственности. Предельные размеры жилого дома, который может находиться в личной собственности гражданина, условия и порядок сдачи внаем помещений в таком доме устанавливаются законодательством союзных республик.

Законодательством союзных республик устанавливается предельное количество скота, которое может находиться в личной собственности гражданина.

В личной собственности гражданина, состоящего членом колхозного двора, не может находиться имущество, которое в соответствии с уставом колхоза может принадлежать только колхозному двору.

Статья 26. Общая собственность

Имущество может принадлежать на праве общей собственности двум или нескольким колхозам или иным кооперативным и общественным организациям, либо государству и одному или нескольким колхозам или иным кооперативным и общественным организациям, либо двум или нескольким гражданам.

Различается общая собственность с определением долей (долевая собственность) или без определения долей (совместная собственность).

Статья 27. Собственность колхозного двора

Имущество колхозного двора принадлежит его членам на праве совместной собственности (статья 26 настоящих Основ).

Колхозный двор может иметь в собственности подсобное хозяйство на находящемся в его пользовании приусадебном участке земли, жилой дом, продуктивный скот, птицу и мелкий сельскохозяйственный инвентарь в соответствии с уставом колхоза.

Кроме того, колхозному двору принадлежат переданные в его собственность членами двора их трудовые доходы от участия в общественном хозяйстве колхоза или иное переданное ими в собственность двора имущество, а также предметы домашнего обихода и личного потребления, приобретенные на общие средства.

Порядок владения, пользования и распоряжения имуществом колхозного двора, а также выдела доли члена двора и раздела двора устанавливается законодательством союзных республик.

Статья 28. Защита права собственности

Собственник имеет право истребовать свое имущество из чужого незаконного владения.

Если имущество возмездно приобретено у лица, которое не имело права его отчуждать, о чем приобретатель не знал и не должен был знать (добросовестный приобретатель), то собственник вправе истре-

бовать это имущество от приобретателя лишь в случае, когда имущество утеряно собственником или лицом, которому имущество было передано собственником во владение, либо похищено у того или другого, либо выбыло из их владения иным путем помимо их воли.

Если имущество приобретено безвозмездно от лица, которое не имело права его отчуждать, собственник вправе истребовать имущество во всех случаях.

Государственное имущество, а также имущество колхозов и иных кооперативных и общественных организаций, неправомерно отчужденное каким бы то ни было способом, может быть истребовано соответствующими организациями от всякого приобретателя.

Деньги, а также ценные бумаги на предъявителя не могут быть истребованы от добросовестного приобретателя.

Собственник может требовать устранения всяких нарушений его права, хотя бы эти нарушения и не были соединены с лишением владения.

Статья 29. Защита прав владельца, не являющегося собственником

Права, предусмотренные статьей 28 настоящих Основ, принадлежат также лицу, хотя и не являющемуся собственником, но владеющему имуществом в силу закона или договора.

Статья 30. Момент возникновения права собственности у приобретателя имущества по договору

Право собственности у приобретателя имущества по договору (а у государственных организаций — право оперативного управления имуществом) возникает с момента передачи вещи, если иное не предусмотрено законом или договором.

Передачей признается вручение вещей приобретателю, а равно сдача транспортной организации для отправки приобретателю и сдача на почту для пересылки приобретателю вещей, отчужденных без обязательства доставки. К передаче вещей приравнивается передача коносамента или иного распорядительного документа на вещи.

Статья 31. Реквизиция и конфискация

Изъятие государством имущества у собственника в государственных или общественных интересах с выплатой ему стоимости имущества (реквизиция), а также безвозмездное изъятие государством имущества в качестве санкции за правонарушение (конфискация) допускаются лишь в случаях и в порядке, установленных законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 32. Бесхозное имущество

Имущество, которое не имеет собственника или собственник которого неизвестен (бесхозное имущество), поступает в собственность государства. Бесхозное имущество, принадлежавшее колхозному двору, поступает в собственность колхоза. Порядок перехода бесхозного имущества в собственность государства или колхоза устанавливается законодательством союзных республик.

РАЗДЕЛ III

ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННОЕ ПРАВО

Глава 1

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ОБ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАХ

Статья 33. Обязательство и его исполнение

В силу обязательства одно лицо (должник) обязано совершить в пользу другого лица (кредитора) определенное действие, как-то: передать имущество, выполнить работу, уплатить деньги и т. п. либо воздержаться от определенного действия, а кредитор имеет право требовать от должника исполнения его обязанности.

Обязательства возникают из договора или иных оснований, указанных в статье 4 настоящих Основ.

Обязательства должны исполняться надлежащим образом и в установленный срок в соответствии с указаниями закона, акта планирования, договора, а при отсутствии таких указаний — в соответствии с обычно предъявляемыми требованиями.

Односторонний отказ от исполнения обязательства и одностороннее изменение условий договора не допускаются, за исключением случаев, предусмотренных законом.

Статья 34. Заключение договора

Договор считается заключенным, когда между сторонами, в требуемой в подлежащих случаях форме, достигнуто соглашение по всем существенным его пунктам. Существенными являются те пункты договора, которые признаны такими по закону или необходимы для договоров данного вида, а также все те пункты, относительно которых по заявлению одной из сторон должно быть достигнуто соглашение.

Содержание договора, заключаемого на основании планового задания, должно соответствовать этому заданию.

Разногласия, возникающие при заключении договора, основанного на обязательном для обеих сторон плановом задании, между государственными, кооперативными (кроме колхозов) и иными общественными организациями, разрешаются соответствующим арбитражем (третейским судом), если законом не установлено иное.

Разногласия между названными организациями, возникающие при заключении договора, не основанного на обязательном для обеих сторон плановом задании, могут разрешаться арбитражем, если это специально предусмотрено законом или соглашением сторон.

Статья 35. Обеспечение исполнения обязательств

Исполнение обязательств может обеспечиваться согласно закону или договору неустойкой (штрафом, пеней), залогом и поручительством. Кроме того, обязательства между гражданами или с их участием могут обеспечиваться задатком, а обязательства между социалистическими организациями — гарантией.

Статья 36. Ответственность за нарушение обязательств

В случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательства должником он обязан возместить кредитору причиненные этим убытки. Под убытками понимаются расходы, произведенные кредитором, утрата или повреждение его имущества, а также неполученные кредитором доходы, которые он получил бы, если бы обязательство было исполнено должником.

Если за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства установлена неустойка (штраф, пеня), то убытки возмещаются в части, не покрытой неустойкой (штрафом, пеней).

Законом или договором могут быть предусмотрены случаи: когда допускается взыскание только неустойки (штрафа, пени), но не убытков; когда убытки могут быть взысканы в полной сумме сверх неустойки (штрафа, пени); когда по выбору кредитора могут быть взысканы либо неустойка (штраф, пеня), либо убытки.

По отдельным видам обязательств законодательством Союза ССР и союзных республик может быть установлена ограниченная ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательств.

Не допускается соглашение между социалистическими организациями об ограничении их ответственности, если размер ответственности для данного вида обязательств точно определен законом.

Уплата неустойки (штрафа, пени), установленной на случай просрочки или иного ненадлежащего исполнения обязательства, и возмещение убытков, причиненных ненадлежащим исполнением, не освобождают должника от исполнения обязательства в натуре, кроме случаев, когда плановое задание, на котором основано обязательство между социалистическими организациями, утратило силу.

Статья 37. Вина как условие ответственности за нарушение обязательств

Лицо, не исполнившее обязательства либо исполнившее его ненадлежащим образом, несет имущественную ответственность (статья 36 настоящих Основ) лишь при наличии вины (умысла или неосторожности), кроме случаев, предусмотренных законом или договором. Отсутствие вины доказывается лицом, нарушившим обязательство.

Если неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства произошло по вине обеих сторон, суд, арбитраж или третейский суд соответственно уменьшает размер ответственности должника.

Статья 38. Возложение исполнения обязательства на третье лицо

Исполнение обязательства, возникшего из договора, может быть возложено в целом или в части на третье лицо, если это предусмотрено установленными правилами, а равно если третье лицо связано с одной из сторон административной подчиненностью или соответствующим договором.

В этом случае ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства несет сторона по договору, из которого оно возникло, если законодательством Союза ССР и союзных республик не предусмотрено, что ответственность несет непосредственный исполнитель.

Глава 2

КУПЛЯ-ПРОДАЖА

Статья 39. Договор купли-продажи

По договору купли-продажи продавец обязуется передать имущество в собственность покупателю, а покупатель обязуется принять имущество и уплатить за него определенную денежную сумму.

Если покупателем является государственная организация, то у нее возникает право оперативного управления имуществом (статья 21 настоящих Основ).

Статья 40. Цена

Продажа товаров государственными, кооперативными и общественными организациями производится по установленным государственным ценам, кроме случаев, предусмотренных законодательством Союза ССР и в установленных им пределах — законодательством союзных республик.

Продажа колхозами излишков сельскохозяйственной продукции, не покупаемых государством, а также продажа гражданами своего имущества производится по ценам, устанавливаемым соглашением сторон.

Статья 41. Ответственность продавца за ненадлежащее качество проданных вещей

Качество проданной вещи должно соответствовать условиям договора, а при отсутствии указаний в договоре — обычно предъявляемым требованиям. Вещь, продаваемая торговой организацией, должна соответствовать государственному стандарту, техническим условиям или образцам, установленным для вещей этого рода, если иное не вытекает из характера данного вида купли-продажи.

Покупатель, которому продана вещь ненадлежащего качества, если ее недостатки не были оговорены продавцом, вправе по своему выбору потребовать либо замены вещи, определенной в договоре родовыми признаками, вещью надлежащего качества, либо соразмерного уменьшения покупной цены, либо безвозмездного устранения недостатков вещи продавцом или возмещения расходов покупателя на их исправление, либо расторжения договора с возмещением покупателю убытков.

Порядок осуществления этих прав лицом, купившим вещь в розничном торговом предприятии, определяется законодательством союзных республик.

Статья 42. Сроки предъявления претензий и сроки давности по искам в связи с недостатками проданных вещей

Сроки, в течение которых может быть заявлена претензия по поводу недостатков проданной вещи, а также сроки исковой давности по требованиям, связанным с этими недостатками, устанавливаются законодательством союзных республик.

В случаях, когда для вещей, продаваемых через розничные торговые организации, установлены в соответствии со статьей 48 настоящих Основ гарантийные сроки, эти сроки исчисляются со дня розничной продажи. Покупатель в течение гарантийного срока может предъявить продавцу претензию по поводу недостатков проданной вещи, препятствующих ее нормальному использованию. Продавец обязан обеспечить безвозмездное устранение недостатков вещи, либо заменить ее вещью надлежащего качества, либо принять ее обратно с возвратом покупателю уплаченной за нее суммы, если не докажет, что недостатки возникли вследствие нарушения покупателем правил пользования вещью или ее хранения.

Статья 43. Продажа товаров в кредит

Товары длительного пользования могут продаваться гражданам розничными торговыми предприятиями в кредит (с рассрочкой платежа) в случаях и порядке, устанавливаемых законодательством союзных республик.

Право собственности на товары, продаваемые в кредит, возникает у покупателя в соответствии с правилами статьи 30 настоящих Основ.

Глава 3

ПОСТАВКА

Статья 44. Договор поставки

По договору поставки организация-поставщик обязуется передать в определенные сроки или срок организации-покупателю (заказчику) в собственность или, в соответствии со статьями 21 и 30 настоящих Основ, в оперативное управление определенную продукцию согласно обязательному для обеих организаций плановому акту распределения продукции; организация-покупатель обязуется принять продукцию и оплатить ее по установленным ценам. Договором поставки является также и заключаемый между организациями по их усмотрению договор, по которому поставщик обязуется передать покупателю продукцию, не распределяемую в плановом порядке, в срок, не совпадающий с моментом заключения договора.

Поставка продукции без заключения договора производится лишь в случаях, установленных Советом Министров СССР или Советом Министров союзной республики.

Статья 45. Недопоставка или невыборка продукции

Количество продукции, недопоставленное поставщиком или не выбранное покупателем в обусловленный срок, должно быть поставлено (выбрано) в порядке и в сроки, предусмотренные Положениями о поставках, Особыми условиями поставки отдельных видов продукции (статья 50 настоящих Основ) или договором.

Покупатель вправе, уведомив поставщика, отказаться от принятия продукции, поставка которой просрочена, если в договоре не предусмотрено иное. Продукцию, отгруженную поставщиком до получения уведомления покупателя, последний обязан принять и оплатить.

Статья 46. Ассортимент поставляемой продукции

Продукция должна быть поставлена в ассортименте, предусмотренном договором.

Поставка продукции одних видов, входящих в данный ассортимент, в большем количестве, чем предусмотрено договором, не засчитывается в покрытие недопоставки продукции других видов, кроме случаев, когда такая поставка произведена с согласия покупателя.

За недопоставку продукции отдельных видов, входящих в ассортимент, поставщик уплачивает установленную неустойку, хотя бы в срок, предусмотренный договором, поставка по общей стоимости продукции была выполнена.

Статья 47. Качество поставляемой продукции

Качество поставляемой продукции должно соответствовать государственным стандартам, техническим условиям или образцам. В договоре может быть предусмотрена поставка продукции более высокого качества по сравнению с государственными стандартами, утвержденными техническими условиями или образцами.

В случае поставки продукции более низкого качества, чем требуемое государственным стандартом, утвержденными техническими условиями или образцом, покупатель обязан отказаться от принятия и оплаты продукции, а если продукция уже оплачена покупателем, то внесенная им сумма подлежит возврату.

Однако, если недостатки поставленной продукции могут быть устранены без возврата ее поставщику, покупатель вправе потребовать от поставщика устранения недостатков в месте нахождения продукции либо устранить их своими средствами, но за счет поставщика.

Если поставленная продукция соответствует государственным стандартам или техническим условиям, но окажется более низкого сорта, чем было обусловлено, то покупатель имеет право принять продукцию с оплатой по цене, установленной для продукции соответствующего сорта, или отказаться от принятия и оплаты продукции.

Для исков, вытекающих из поставки продукции ненадлежащего качества, устанавливается шестимесячный срок давности со дня установления покупателем в надлежащем порядке недостатков поставленной ему продукции.

Статья 48. Сроки предъявления претензий в связи с недостатками поставленной продукции

Сроки и порядок установления покупателем недостатков поставленной ему продукции, которые не могли быть обнаружены при обычной ее приемке, и предъявления поставщику претензий, вытекающих из поставки продукции ненадлежащего качества, определяются законодательством Союза ССР.

В отношении продукции, предназначенной для длительного пользования или хранения, государственными стандартами или техническими условиями могут предусматриваться более длительные сроки для установления покупателем в надлежащем порядке указанных недостатков (гарантийные сроки) с последующим предъявлением по-

ставщику претензионных требований об устранении этих недостатков или о замене продукции. Поставщик обязан безвозмездно исправить недостатки продукции, на которую установлен гарантийный срок, или заменить ее, если не докажет, что недостатки возникли вследствие нарушения покупателем правил пользования продукцией или хранения ее.

Договорами могут устанавливаться гарантийные сроки, если они не предусмотрены стандартами или техническими условиями, а также гарантийные сроки более продолжительные, чем предусмотренные стандартами или техническими условиями. В отношении товаров народного потребления, продаваемых через розничные торговые организации, гарантийный срок исчисляется со дня розничной продажи вещи (статья 42 настоящих Основ).

Статья 49. Комплектность поставляемой продукции

Продукция должна поставляться комплектно, в соответствии с требованиями государственных стандартов, технических условий или прейскурантов. Если комплектность не определена государственным стандартом, утвержденными техническими условиями или прейскурантом, она в необходимых случаях может определяться договором.

В случае поставки некомплектной продукции покупатель обязан потребовать доукомплектования продукции или замены некомплектной продукции комплектной и впредь до ее укомплектования или замены отказаться от ее оплаты, а если продукция уже оплачена, потребовать возврата уплаченных за нее сумм.

При неукомплектовании поставщиком продукции в установленный по соглашению сторон срок покупатель вправе отказаться от продукции.

Статья 50. Положения о поставках и Особые условия поставок.

Ответственность за нарушение договора поставки

Договоры поставки заключаются и исполняются в соответствии с Положениями о поставках, утверждаемыми Советом Министров СССР, и Особыми условиями поставки отдельных видов продукции, утверждаемыми в порядке, установленном Советом Министров СССР, а в предусмотренных им случаях — Советами Министров союзных республик.

В соответствии с этими Положениями и Особыми условиями взыскиваются неустойка (штраф, пеня) и убытки за нарушение обязанностей по договору поставки.

В случаях поставки продукции ненадлежащего качества или некомплектной покупатель взыскивает с поставщика установленную неустойку (штраф) и, кроме того, причиненные такой поставкой убытки без зачета неустойки (штрафа).

Глава 4

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЗАКУПКА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ
ПРОДУКЦИИ У КОЛХОЗОВ И СОВХОЗОВ****Статья 51. Договор контрактации сельскохозяйственной продукции**

Государственная закупка сельскохозяйственной продукции у колхозов и совхозов осуществляется по договорам контрактации, которые заключаются на основе планов государственных закупок сельскохозяйственной продукции и планов развития сельскохозяйственного производства в колхозах и совхозах.

Статья 52. Содержание договора контрактации

В договорах контрактации должны предусматриваться:

количество (по видам продукции), качество, сроки, порядок и условия доставки и места сдачи сельскохозяйственной продукции;

обязанность заготовительных организаций и предприятий своевременно принять продукцию и оплатить ее по установленным ценам, а также сроки и размеры выдачи денежных авансов колхозам;

обязанности по оказанию колхозам и совхозам помощи в организации производства сельскохозяйственной продукции и ее транспортировки на приемные пункты и предприятия;

взаимная имущественная ответственность сторон в случае неисполнения ими обязанностей.

Типовые договоры контрактации утверждаются в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

Глава 5

ИМУЩЕСТВЕННЫЙ НАЕМ**Статья 53. Договор имущественного найма**

По договору имущественного найма наймодаделец обязуется предоставить нанIMATEлю имущество во временное пользование за плату.

Наймодатель обязан предоставить нанIMATEлю имущество в состоянии, соответствующем условиям договора и назначению имущества, и производить за свой счет капитальный ремонт этого имущества, если иное не предусмотрено законом или договором.

НанIMATEль обязан своевременно вносить плату за пользование имуществом, пользоваться имуществом в соответствии с договором и назначением имущества, поддерживать его в исправном состоянии, производить за свой счет текущий ремонт, если иное не установлено законом или договором, а при прекращении договора найма — вернуть имущество в том состоянии, в каком он его получил, с учетом нормального износа, или в состоянии, обусловленном договором.

Статья 54. Сохранение силы договора найма при переходе имущества к другому собственнику

При переходе права собственности на сданное внаем имущество от наймодателя к другому лицу договор найма сохраняет силу для нового собственника. Договор найма сохраняет силу и при переходе имущества от одной государственной организации (наймодателя) к другой.

Статья 55. Бытовой прокат

Условия и порядок предоставления государственными, кооперативными и общественными организациями гражданам во временное пользование за плату предметов домашнего обихода, музыкальных инструментов, спортивного инвентаря, легковых автомобилей и другого имущества (бытовой прокат) устанавливаются законодательством союзных республик.

По отдельным видам бытового проката Советы Министров союзных республик утверждают типовые договоры. Отступления от условий типовых договоров, ограничивающие права пользователей, недействительны.

Глава 6

НАЕМ ЖИЛОГО ПОМЕЩЕНИЯ

Статья 56. Порядок предоставления жилых помещений и договор найма жилых помещений

Предоставление жилых помещений в домах местных Советов депутатов трудящихся производится исполнительным комитетом местного Совета при участии представителей общественных организаций, а в домах государственных, кооперативных и общественных организаций — по совместному решению администрации и фабричного, заводского, местного комитета профессионального союза, утвержденному исполнительным комитетом Совета депутатов трудящихся. Пользование жилым помещением в этих домах оформляется договором найма жилого помещения с соответствующим управлением домом.

Договор найма жилого помещения в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, заключается нанимателем с собственником дома.

Наравне с нанимателем жилого помещения члены семьи нанимателя, проживающие совместно с ним, приобретают права и обязанности, вытекающие из договора найма.

В договоре определяются права и обязанности сторон. К договору найма жилого помещения соответственно применяются статьи 53 и 54 настоящих Основ.

Статья 57. Квартирная плата

Впредь до установления бесплатного пользования жилыми помещениями наниматель обязан своевременно вносить квартирную плату.

Размеры квартирной платы устанавливаются законодательством Союза ССР.

Плата за пользование жилыми помещениями в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, определяется соглашением сторон, но не может превышать предельных ставок, устанавливаемых для этих домов законодательством союзных республик.

Статья 58. Право нанимателя на возобновление договора

Если договор найма жилого помещения в доме местного Совета депутатов трудящихся или в доме государственной, кооперативной или общественной организации заключен на определенный срок, наниматель по истечении срока договора имеет право на возобновление договора. Это право может быть оспорено наймодателем по суду лишь в случае систематического невыполнения нанимателем своих обязанностей по договору.

Такое же право принадлежит нанимателю жилого помещения в доме, принадлежащем гражданину на праве личной собственности, за исключением случаев:

когда наниматель проживает в помещении по договору, заключенному на срок не свыше одного года с обязательством освободить помещение по истечении этого срока;

когда судом будет установлено, что помещение необходимо для личного пользования собственника дома и членов его семьи.

Статья 59. Изменение договора найма жилого помещения

Законодательством союзных республик может быть предусмотрена возможность изъятия по суду излишней (превышающей установленную норму) жилой площади в виде отдельной изолированной комнаты. В этих случаях норма жилой площади, устанавливаемая законодательством союзных республик, не может быть менее девяти квадратных метров на одного человека. Для отдельных категорий нанимателей устанавливается также норма дополнительной жилой площади.

Изъятие излишней изолированной комнаты в домах местных Советов депутатов трудящихся может производиться лишь в том случае, если наниматель сам не заселит освободившееся помещение в течение трех месяцев после письменного предупреждения жилищного органа.

Если излишняя изолированная комната образовалась в квартире, предоставленной в пользование одной семье, наниматель вправе либо заселить ее в соответствии с правилами настоящей статьи, либо требовать переселения его в отдельную квартиру меньшего размера.

Законодательством союзных республик могут быть установлены и другие случаи, когда не допускается изъятие излишней изолированной комнаты.

Если в квартире, в которой проживает наниматель, освободилась комната, не изолированная от занимаемого им жилого помещения и смежная с ним, эта комната подлежит передаче в его пользование.

Статья 60. Расторжение договора нанимателем. Обмен и сдача в поднаем жилого помещения

Наниматель жилого помещения имеет право в любое время расторгнуть договор.

Наниматель жилого помещения имеет право обменять занимаемое им помещение.

Обмен жилых помещений в домах государственных, кооперативных и общественных организаций, а также в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности, допускается лишь с согласия наймодателя. Порядок обмена жилых помещений устанавливается законодательством союзных республик.

Наниматель может сдавать жилое помещение в поднаем в случаях и в порядке, устанавливаемых законодательством союзных республик.

Статья 61. Расторжение договора наймодателем

Договор найма жилого помещения не может быть расторгнут и наниматель не может быть выселен из занимаемого им жилого помещения иначе, как в судебном порядке (за изъятиями, указанными в статье 63) и по основаниям, установленным законом.

Нанимателю, выселяемому по предусмотренным законом основаниям из дома местного Совета депутатов трудящихся или из дома государственной, кооперативной или общественной организации, наймодатель должен предоставить другое благоустроенное жилое помещение, кроме указанных ниже случаев.

Если наниматель или члены его семьи систематически разрушают или портят жилое помещение либо систематическим нарушением правил социалистического общежития делают невозможным для других проживание с ними в одной квартире или в одном доме, а меры предупреждения и общественного воздействия оказались безрезультатными, выселение виновных производится без предоставления другого жилого помещения.

Законодательством союзных республик предусматриваются условия расторжения договора найма без предоставления другого жилого помещения также в случаях длительного отсутствия нанимателя и членов его семьи; в случаях, когда наниматель владеет на праве личной собственности в том же населенном пункте жилым домом, пригодным для постоянного проживания, и имеет возможность в нем поселиться, а равно в случаях систематического неплатежа квартирной платы нанимателями жилых помещений в домах, принадлежащих гражданам на праве личной собственности.

Статья 62. Особые случаи выселения из домов предприятий и учреждений

Советом Министров СССР и Советами Министров союзных республик могут быть установлены списки предприятий и учреждений важнейших отраслей народного хозяйства и отдельных ведомств, из домов которых допускается выселение в судебном порядке без предоставления жилой площади рабочих и служащих, прекративших трудовые отношения в связи с увольнением по собственному желанию или за нарушение трудовой дисциплины или за совершение преступления.

Однако без предоставления жилой площади и в этих случаях не могут быть выселены инвалиды войны, инвалиды труда I и II групп, пенсионеры по старости, персональные пенсионеры, семьи лиц, находящихся на службе в Вооруженных Силах СССР, а также семьи военнослужащих и партизан, погибших или пропавших без вести при защите СССР или при исполнении иных обязанностей военной службы.

Статья 63. Административное выселение

Выселение граждан в административном порядке не допускается, за исключением выселения лиц, самоуправно занявших жилое помещение, а также выселения нанимателей из домов, грозящих обвалом. Нанимателям, выселяемым из домов, грозящих обвалом, предоставляется другое благоустроенное жилое помещение.

Законодательством союзных республик может быть установлен административный порядок выселения из служебных помещений, общежитий и гостиниц.

Глава 7

ПОДРЯД

Статья 64. Договор подряда

По договору подряда подрядчик обязуется выполнить за свой риск определенную работу по заданию заказчика из его или своих материалов, а заказчик обязуется принять и оплатить выполненную работу.

Подрядчик обязан принять все меры к обеспечению сохранности вверенного ему заказчиком имущества и несет ответственность за всякое упущение, повлекшее за собой утрату или повреждение этого имущества.

Статья 65. Права заказчика в случае нарушения договора подрядчиком

Если подрядчик допустил отступления от условий договора, ухудшившие работу, или допустил иные недостатки в работе, заказчик вправе по своему выбору требовать: безвозмездного исправления указанных недостатков в соразмерный срок или возмещения понесенных заказчиком необходимых расходов по исправлению своими средствами недостатков работы, если договором предусмотрено такое право заказчика, или соответственного уменьшения вознаграждения за работу.

При наличии в работе существенных отступлений от договора либо иных существенных недостатков заказчик вправе требовать расторжения договора и возмещения убытков.

Статья 66. Правила о договорах подряда по обслуживанию бытовых потребностей граждан

Правила о договорах подряда по обслуживанию бытовых потребностей граждан (бытового заказа) устанавливаются законодательством союзных республик.

По отдельным видам обслуживания граждан Советы Министров союзных республик утверждают типовые договоры. Отступления от условий типовых договоров, ограничивающие права заказчиков, недействительны.

Глава 8

ПОДРЯД НА КАПИТАЛЬНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО**Статья 67. Договор подряда на капитальное строительство**

По договору подряда на капитальное строительство организация-подрядчик обязуется своими силами и средствами построить и сдать организации-заказчику предусмотренный планом объект в соответствии с утвержденной проектно-сметной документацией и в установленный срок, а заказчик обязуется предоставить подрядчику строительную площадку, передать ему утвержденную проектно-сметную документацию, обеспечить своевременное финансирование строительства, принять законченные строительством объекты и оплатить их.

Обеспечение строительства технологическим, энергетическим, электротехническим и общезаводским оборудованием и аппаратурой возлагается на заказчика, кроме случаев, предусмотренных специальными постановлениями. Специальными постановлениями на заказчика может быть возложено обеспечение строительства материалами.

Статья 68. Генеральный подрядчик и субподрядчик

Договор подряда на капитальное строительство заключается заказчиком с одной строительной организацией, которая вправе в качестве генерального подрядчика на основе договора субподряда поручать выполнение отдельных комплексов работ специализированным организациям (статья 38 настоящих Основ).

Договор на выполнение работ по монтажу оборудования заключается заказчиком либо с генеральным подрядчиком, либо с поставщиком оборудования.

С согласия генерального подрядчика договоры на выполнение монтажных и иных специальных работ могут заключаться заказчиком с монтажными или иными специализированными организациями.

Статья 69. Права заказчика

Заказчик осуществляет контроль и технический надзор за соответствием объема, стоимости и качества выполняемых работ проектам и сметам. Он вправе в любое время проверять ход и качество строительных и монтажных работ, а также качество используемых материалов, не вмешиваясь при этом в оперативно-хозяйственную деятельность подрядчика.

Недостатки выполнения работ или используемых для работ материалов, допущенные по вине подрядчика (или субподрядчика), должны быть устранены подрядчиком за свой счет.

Статья 70. Ответственность сторон за нарушение договора подряда на капитальное строительство

За неисполнение или ненадлежащее исполнение обязанностей по договору подряда на капитальное строительство ответственная за это сторона уплачивает установленную неустойку (пеню), а также возмещает в сумме, не покрытой неустойкой, убытки, выразившиеся в произведенных другой стороной расходах, в утрате или повреждении ее имущества.

Суммы неустойки (пени), уплаченные подрядчиком за нарушение сроков выполнения отдельных работ, возвращаются подрядчику в случае окончания всех работ по объекту к установленному договором конечному сроку.

Статья 71. Правила о договорах подряда на капитальное строительство

Договоры подряда на капитальное строительство заключаются и исполняются в соответствии с правилами, утверждаемыми Советом Министров СССР либо в установленном им порядке. Законодательством союзных республик могут быть установлены особые правила о договорах подряда на капитальное строительство в колхозах.

Глава 9

ПЕРЕВОЗКА

Статья 72. Договор перевозки

По договору перевозки груза транспортная организация (перевозчик) обязуется доставить вверенный ей отправителем груз в пункт назначения и выдать его управомоченному на получение груза лицу (получателю), а отправитель обязуется уплатить за перевозку груза установленную плату.

По договору перевозки пассажира перевозчик обязуется перевезти пассажира в пункт назначения, а в случае сдачи пассажиром багажа — также доставить багаж в пункт назначения и выдать его управомоченному на получение багажа лицу; пассажир обязуется уплатить установленную плату за проезд, а при сдаче багажа — и за провоз багажа.

Условия перевозки грузов, пассажиров и багажа и ответственность сторон по этим перевозкам в соответствии с настоящими Основами определяются уставами (кодексами) отдельных видов транспорта и издаваемыми в установленном порядке правилами.

Статья 73. План грузовых перевозок и ответственность за его невыполнение

Договор перевозки грузов государственных, кооперативных и общественных организаций заключается на основании плана перевозок, обязательного для обеих сторон.

Заключение договоров перевозки грузов, не предусмотренных планом, допускается в порядке, установленном транспортными уставами (кодексами).

Перевозчик и отправитель несут имущественную ответственность за неподачу перевозочных средств, непредъявление к перевозке груза и за другие нарушения обязанностей, вытекающих из плана перевозок, а равно за такие же нарушения в случаях, предусмотренных частью второй настоящей статьи.

Статья 74. Ответственность перевозчика за утрату, недостачу и повреждение груза или багажа

Перевозчик отвечает за утрату, недостачу и повреждение принятого к перевозке груза и багажа, если не докажет, что утрата, недостача или повреждение произошли не по его вине (статья 37 настоящих Основ).

В транспортных уставах (кодексах) могут быть предусмотрены случаи, когда доказательство вины перевозчика в утрате, недостаче или повреждении груза возлагается на получателя или отправителя.

Статья 75. Срок доставки груза и багажа и ответственность за просрочку

Перевозчик обязан доставить груз или багаж в пункт назначения в срок, установленный транспортными уставами (кодексами) или изданными в установленном порядке правилами. Если срок доставки в указанном порядке не установлен, стороны вправе установить этот срок в договоре.

Перевозчик освобождается от ответственности за просрочку в доставке груза или багажа, если просрочка произошла не по его вине.

Статья 76. Претензии и иски по перевозкам

До предъявления к перевозчику иска, вытекающего из перевозки, обязательно предъявление ему претензии.

Претензии могут предъявляться в течение шести месяцев, а претензии об уплате штрафов и премий — в течение 45 дней. Перевозчик обязан рассмотреть заявленную претензию и уведомить заявителя об удовлетворении или отклонении ее в течение трех месяцев, а в отношении претензии по перевозке, осуществляемой перевозчиками разных видов транспорта по одному документу, — в течение шести месяцев и претензии об уплате штрафа или премии — в течение 45 дней.

Если претензия отклонена или ответ не получен в срок, установленный настоящей статьей, заявителю предоставляется на предъявление иска два месяца со дня получения ответа или истечения срока, установленного для ответа.

Для предъявления перевозчиком исков, вытекающих из перевозки, к отправителям, получателям или к пассажирам устанавливается шестимесячный срок.

Сроки исковой давности и порядок предъявления исков по спорам, связанным с перевозками в заграничном сообщении, устанавливаются транспортными уставами (кодексами) или международными соглашениями.

Статья 77. Ответственность перевозчика за причинение смерти или повреждение здоровья пассажира

Ответственность перевозчика за причинение смерти или повреждение здоровья пассажира определяется по правилам главы 12 настоящего раздела, если законом не предусмотрена повышенная ответственность.

Глава 10

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТРАХОВАНИЕ**Статья 78. Виды страхования**

Государственное страхование осуществляется в форме обязательного и добровольного страхования.

Статья 79. Обязательное страхование

Обязательному страхованию подлежит имущество, указанное в законе, на условиях, им установленных.

По обязательному страхованию страховая организация при наступлении предусмотренного законом события (страхового случая) возмещает страхователю или иному лицу, которому принадлежит застрахованное имущество, понесенный им ущерб: при полной гибели имущества — в полной сумме страхового обеспечения, а при частичном повреждении — в размере соответствующей части страхового обеспечения. Страхователь обязан вносить установленные страховые платежи.

Виды обязательного личного страхования устанавливаются законодательством Союза ССР.

Статья 80. Договор добровольного страхования

По договору добровольного страхования страховая организация обязуется при наступлении указанного в договоре события (страхового случая):

по имущественному страхованию — возместить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор, понесенный ущерб (выплатить страховое возмещение) в пределах обусловленной по договору суммы (страховой суммы), а когда имущество застраховано не в полной стоимости, — соответствующую часть ущерба, если иное не предусмотрено правилами страхования;

по личному страхованию — уплатить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор, обусловленную по договору страховую сумму, независимо от причитающихся ему сумм по государственному социальному страхованию, социальному обеспечению и сумм, причитающихся в порядке возмещения вреда.

Страхователь обязуется вносить установленные договором страховые платежи.

Статья 81. Переход к страховой организации прав страхователя в отношении лица, ответственного за причиненный ущерб

К страховой организации, уплатившей страховое возмещение по имущественному страхованию, переходит в пределах этой суммы право требования, которое страхователь (или иное лицо, получившее страховое возмещение) имеет к лицу, ответственному за причиненный ущерб.

Статья 82. Правила страхования

Правила страхования утверждаются в порядке, устанавливаемом Советом Министров СССР.

РАСЧЕТНЫЕ И КРЕДИТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Статья 83. Расчеты между организациями

Платежи по обязательствам между государственными организациями, колхозами и иными кооперативными и общественными организациями производятся в порядке безналичных расчетов через кредитные учреждения, в которых указанные организации в соответствии с законом хранят свои денежные средства. Порядок и формы расчетов определяются законодательством Союза ССР.

Расчеты наличными деньгами между государственными организациями, колхозами и иными кооперативными и общественными организациями, допускаются в случаях и пределах, устанавливаемых законодательством Союза ССР.

Статья 84. Распоряжение денежными средствами, хранящимися на счетах организаций в кредитных учреждениях

Организации распоряжаются денежными средствами, хранящимися на их счетах в кредитных учреждениях, в соответствии с целевым назначением этих средств.

Средства, необходимые для выплаты заработной платы и приравненных к ней платежей, выдаются со счета организации независимо от наличия каких-либо претензий к владельцу счета. Изъятия из этого правила могут быть установлены Советом Министров СССР.

Без согласия организации списание средств, находящихся на ее счете в кредитном учреждении, допускается лишь в случаях, предусмотренных законодательством Союза ССР.

При удовлетворении претензий соблюдается очередность, установленная законодательством Союза ССР.

Статья 85. Кредитование организаций

Кредитование государственных организаций, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций производится согласно утвержденным планам путем выдачи целевых срочных ссуд Государственным банком СССР и другими банками СССР в порядке, установленном законодательством Союза ССР.

Кредитование одной организации другой в натуральной или денежной форме, в том числе выдача авансов, допускается лишь в случаях, установленных законодательством Союза ССР.

Условия и порядок кредитования одним колхозом другого при оказании производственной помощи устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 86. Банковские ссуды гражданам

Ссуды гражданам выдаются банками СССР в случаях и порядке, определяемых законодательством Союза ССР.

Статья 87. Вклады граждан в кредитных учреждениях

Граждане могут хранить денежные средства в государственных трудовых сберегательных кассах и в других кредитных учреждениях,

распоряжаться вкладами, получать по вкладам доход в виде процентов или выигрышей, совершать безналичные расчеты в соответствии с уставами кредитных учреждений и изданными в установленном порядке правилами.

Государство гарантирует тайну вкладов, их сохранность и выдачу по первому требованию вкладчика.

Порядок распоряжения вкладами, внесенными в государственные трудовые сберегательные кассы и в другие кредитные учреждения, определяется их уставами и указанными в части первой настоящей статьи правилами.

Взыскание на вклады граждан в государственных трудовых сберегательных кассах и в Государственном банке СССР может быть обращено на основании приговора или решения суда, которым удовлетворен гражданский иск, вытекающий из уголовного дела, или решения суда по иску о взыскании алиментов (при отсутствии заработка или иного имущества, на которое можно обратить взыскание) либо о разделе вклада, являющегося совместным имуществом супругов. Конфискация вкладов граждан в указанных кредитных учреждениях может быть произведена на основании вступившего в законную силу приговора или вынесенного в соответствии с законом постановления о конфискации имущества.

Глава 12

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА

Статья 88. Общие основания ответственности за причинение вреда

Вред, причиненный личности или имуществу гражданина, а также вред, причиненный организации, подлежит возмещению в полном объеме лицом, причинившим вред.

Причинивший вред освобождается от его возмещения, если докажет, что вред причинен не по его вине.

Организация обязана возместить вред, причиненный по вине ее работников при исполнении ими своих трудовых (служебных) обязанностей.

Вред, причиненный правомерными действиями, подлежит возмещению лишь в случаях, предусмотренных законом.

Статья 89. Ответственность государственных учреждений за вред, причиненный действиями их должностных лиц

Государственные учреждения отвечают за вред, причиненный гражданам неправильными служебными действиями их должностных лиц в области административного управления, на общих основаниях (статья 88 настоящих Основ), если иное не предусмотрено специальным законом. За вред, причиненный такими действиями должностных лиц организациям, государственные учреждения отвечают в порядке, установленном законом.

За вред, причиненный неправильными служебными действиями должностных лиц органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда, соответствующие государственные органы несут имущественную ответственность в случаях и пределах, специально предусмотренных законом.

Статья 90. Ответственность за вред, причиненный источником повышенной опасности

Организации и граждане, деятельность которых связана с повышенной опасностью для окружающих (транспортные организации, промышленные предприятия, стройки, владельцы автомобилей и т. п.), обязаны возместить вред, причиненный источником повышенной опасности, если не докажут, что вред возник вследствие непреодолимой силы или умысла потерпевшего.

Статья 91. Ответственность за повреждение здоровья и смерть гражданина, за которого причинивший вред обязан уплачивать страховые взносы

Если работнику в связи с исполнением им своих трудовых (служебных) обязанностей причинено увечье или иное повреждение здоровья по вине организации или гражданина, обязанных уплачивать за него взносы по государственному социальному страхованию, эта организация или гражданин должны возместить потерпевшему вред в части, превышающей сумму получаемого им пособия или назначенной ему после повреждения его здоровья и фактически получаемой им пенсии. Изъятия из этого правила могут быть установлены законодательством Союза ССР.

В случае смерти потерпевшего право на возмещение вреда имеют нетрудоспособные лица, состоявшие на иждивении умершего или имевшие ко дню его смерти право на получение от него содержания, а также ребенок умершего, родившийся после его смерти.

Статья 92. Ответственность за повреждение здоровья и смерть гражданина, за которого причинивший вред не обязан уплачивать страховые взносы

Если увечье или иное повреждение здоровья причинено организацией или гражданином, не обязанным уплачивать за потерпевшего взносы по государственному социальному страхованию, эта организация или гражданин должны возместить потерпевшему вред по правилам статей 88 и 90 настоящих Основ в части, превышающей сумму получаемого им пособия или назначенной ему после повреждения его здоровья и фактически получаемой им пенсии.

В случае смерти потерпевшего право на возмещение вреда имеют лица, указанные в части второй статьи 91 настоящих Основ.

Статья 93. Учет вины потерпевшего и имущественного положения лица, причинившего вред

Если грубая неосторожность самого потерпевшего содействовала возникновению или увеличению вреда, то в зависимости от степени вины потерпевшего (а при вине причинителя вреда — и в зависимости от степени его вины) размер возмещения должен быть уменьшен либо в возмещении вреда должно быть отказано.

Суд может уменьшить размер возмещения вреда, причиненного гражданином, в зависимости от его имущественного положения.

Статья 94. Регрессные требования

Организация или гражданин, ответственные за причиненный вред, обязаны по регрессному требованию органа государственного социального страхования или социального обеспечения возместить суммы пособий или пенсий, которые выплачены лицам, указанным в статьях 91 и 92 настоящих Основ.

В случаях уменьшения размера возмещения вреда (статья 93 настоящих Основ) соответственно уменьшается и размер возмещения по регрессному требованию.

Глава 13

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА, ВОЗНИКАЮЩИЕ ВСЛЕДСТВИЕ СПАСАНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ИМУЩЕСТВА

Статья 95. Возмещение вреда, понесенного при спасении социалистического имущества

Вред, понесенный гражданином при спасении социалистического имущества от угрожавшей ему опасности, должен быть возмещен той организацией, имущество которой спасал потерпевший.

Порядок возмещения вреда устанавливается законодательством союзных республик.

РАЗДЕЛ IV

АВТОРСКОЕ ПРАВО

Статья 96. Произведения, на которые распространяется авторское право

Авторское право распространяется на произведения науки, литературы или искусства независимо от формы, назначения и достоинства произведения, а также от способа его воспроизведения.

Авторское право распространяется на произведения, выпущенные в свет или не выпущенные в свет, но выраженные в какой-либо объективной форме, позволяющей воспроизводить результат творческой деятельности автора (рукопись, чертеж, изображение, публичное произнесение или исполнение, пленка, механическая или магнитная запись и т. п.).

Статья 97. Авторское право на произведения, выпущенные в свет на территории СССР и за границей

Авторское право на произведение, впервые выпущенное в свет на территории СССР либо не выпущенное в свет, но находящееся на территории СССР в какой-либо объективной форме, признается за автором и его наследниками независимо от их гражданства.

Авторское право признается также за гражданами СССР, произведения которых впервые выпущены в свет или находятся в какой-либо объективной форме на территории иностранного государства, а равно за их наследниками.

За другими лицами авторское право на произведение, впервые выпущенное в свет или находящееся в какой-либо объективной форме на территории иностранного государства, признается лишь на основании и в пределах соответствующих международных соглашений, заключенных СССР.

Статья 98. Права автора

Автору принадлежит право:

на опубликование, воспроизведение и распространение своего произведения всеми дозволенными законом способами под своим именем, под условным именем (псевдоним) или без обозначения имени (анонимно);

на неприкосновенность произведения;

на получение вознаграждения за использование произведения другими лицами, кроме случаев, указанных в законе. Ставки авторского вознаграждения устанавливаются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 99. Соавторство

Авторское право на произведение, созданное совместным трудом двух или более лиц (коллективное произведение), принадлежит соавторам совместно независимо от того, образует ли такое произведение одно неразрывное целое или состоит из частей, каждая из которых имеет также и самостоятельное значение. Каждый из соавторов сохраняет свое авторское право на созданную им часть коллективного произведения, имеющую самостоятельное значение.

Статья 100. Авторское право юридических лиц. Авторское право на произведение, созданное в порядке выполнения служебного задания

За юридическими лицами авторское право признается в случаях и пределах, установленных законодательством Союза ССР и союзных республик.

Автору произведения, созданного в порядке выполнения служебного задания в научной или иной организации, принадлежит авторское право на это произведение. Порядок использования организацией такого произведения и случаи выплаты вознаграждения автору устанавливаются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 101. Использование произведения автора другими лицами

Использование произведения автора другими лицами допускается не иначе, как на основании договора с автором или его наследниками, кроме случаев, указанных в законе.

Типовые договоры об использовании произведения (издательский, постановочный, киносценарный и иные авторские договоры) утверждаются в порядке, установленном законодательством Союза ССР и союзных республик.

Условия заключенного с автором договора, ухудшающие его положение по сравнению с положением, установленным в законе или в типовом договоре, недействительны и заменяются условиями, установленными законом или типовым договором.

Статья 102. Перевод произведения на другой язык

Каждое изданное произведение может быть переведено на другой язык без согласия, но с уведомлением автора при условии сохранения целостности и смысла произведения. Право на вознаграждение за использование произведения в переводе на другой язык принадлежит автору оригинала в случаях, предусмотренных законодательством союзных республик.

Переводчику принадлежит авторское право на выполненный им перевод.

Статья 103. Использование произведения без согласия автора и без уплаты авторского вознаграждения

Допускается без согласия автора и без уплаты авторского вознаграждения, но с обязательным указанием фамилии автора, произведения которого использовано, и источника заимствования:

1) использование чужого изданного произведения для создания нового, творчески самостоятельного произведения, кроме переработки повествовательного произведения в драматическое либо в сценарий и наоборот, а также переработки драматического произведения в сценарий и наоборот;

2) воспроизведение в научных и критических работах, учебных и политико-просветительных изданиях отдельных изданных произведений науки, литературы и искусства и отрывков из них в пределах, устанавливаемых законодательством союзных республик;

3) информация в периодической печати, кино, по радио и телевидению о выпущенных в свет произведениях литературы, науки и искусства;

4) воспроизведение в газетах, кино, по радио и телевидению публично произнесенных речей, докладов, а также выпущенных в свет произведений литературы, науки и искусства;

5) воспроизведение каким-либо способом, кроме механически контактного копирования, произведений изобразительного искусства, находящихся в местах, открытых для свободного посещения, за исключением выставок и музеев.

Статья 104. Использование произведения без согласия автора с выплатой авторского вознаграждения

Допускается без согласия автора, но с указанием его фамилии и с выплатой авторского вознаграждения:

1) публичное исполнение выпущенных в свет произведений; однако, если плата с посетителей не взимается, автор имеет право на вознаграждение лишь в случаях, установленных законодательством союзных республик;

2) запись в целях публичного воспроизведения или распространения выпущенных в свет произведений на пленку, пластинку, магнит-

ную ленту или иное устройство, за исключением использования произведений в кино, по радио или телевидению (пункт 4 статьи 103 настоящих Основ);

3) использование композитором изданных литературных произведений для создания музыкальных произведений с текстом;

4) использование произведений изобразительного искусства, а также фотографических произведений в промышленных изделиях; в этих случаях указание фамилии автора не обязательно.

Статья 105. Срок действия авторского права

Авторское право принадлежит автору пожизненно. Законодательством союзных республик могут быть установлены сокращенные сроки действия авторского права на отдельные виды произведений.

Авторское право переходит по наследству в порядке и пределах, устанавливаемых законодательством Союза ССР и союзных республик. При сокращенном сроке действия авторского права оно переходит к наследникам на неистекшую до смерти автора часть срока.

Законодательством союзных республик устанавливаются пределы осуществления наследниками авторских прав, в частности, пределы выплаты им авторского вознаграждения в зависимости от его суммы, но не свыше 50 процентов вознаграждения, которое причиталось бы самому автору.

Статья 106. Выкуп авторского права государством

Авторское право на издание, публичное исполнение и иное использование произведения может быть принудительно выкуплено государством у автора или его наследников в порядке, установленном законодательством союзных республик.

РАЗДЕЛ V

ПРАВО НА ОТКРЫТИЕ

Статья 107. Права автора открытия

Автор открытия имеет право требовать признания его авторства и приоритета в открытии, удостоверяемых дипломом, который выдается в случаях и в порядке, предусмотренных Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях, утвержденным Советом Министров СССР.

Автор открытия имеет право на вознаграждение, выплачиваемое ему при получении диплома, а также на льготы, предусмотренные Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Статья 108. Переход прав автора открытия по наследству

Право получить диплом умершего автора открытия, а также вознаграждение за открытие переходит по наследству в установленном законом порядке.

Статья 109. Споры об авторстве на открытие

Споры об авторстве (соавторстве) на открытие разрешаются судом.

РАЗДЕЛ VI

ИЗОБРЕТАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО

Статья 110. Авторское свидетельство и патент

Автор изобретения может по своему выбору требовать либо признания только своего авторства, либо признания за ним авторства и предоставления ему исключительного права на изобретение. В первом случае на изобретение выдается авторское свидетельство, во втором случае — патент. Авторские свидетельства и патенты выдаются на условиях и в порядке, предусматриваемых Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Патентование за границей изобретений, сделанных в пределах СССР, и изобретений, сделанных за границей советскими гражданами, а также любая передача советских изобретений за границу допускаются лишь в порядке, установленном Советом Министров СССР.

Статья 111. Использование изобретения, на которое выдано авторское свидетельство

В тех случаях, когда на изобретение выдано авторское свидетельство, право использования изобретения принадлежит государству, которое берет на себя заботу о реализации изобретения с учетом целесообразности его внедрения.

Кооперативные и общественные организации могут на равных основаниях с государственными организациями использовать изобретения, относящиеся к кругу их деятельности.

Изобретатель, которому выдано авторское свидетельство, в случае принятия его изобретения к внедрению, имеет право на вознаграждение в зависимости от экономии или иного положительного эффекта, получаемого в результате внедрения изобретения, а также право на льготы в соответствии с Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Статья 112. Права патентообладателя

Патент выдается сроком на пятнадцать лет, считая со дня подачи заявки. С того же дня охраняются права заявителя. Никто не может без согласия лица, которому принадлежит патент (патентообладателя), использовать изобретение. Патентообладатель может выдать разрешение (лицензию) на использование его изобретения или полностью переуступить патент.

Организация, которая до подачи заявки на изобретение независимо от изобретателя применила в пределах СССР данное изобретение или сделала все необходимые к этому приготовления, сохраняет право на дальнейшее безвозмездное использование данного изобретения. Споры по этому вопросу разрешаются в судебном порядке.

В тех случаях, когда изобретение имеет особо важное значение для государства, но с патентообладателем не будет достигнуто соглашение об уступке патента или о выдаче лицензии, по решению Совета Министров СССР патент может быть принудительно выкуплен госу-

дарством либо соответствующей организации может быть дано разрешение на использование изобретения, с установлением вознаграждения патентообладателю.

Статья 113. Права автора рационализаторского предложения

Автору принятого к внедрению рационализаторского предложения выдается удостоверение, устанавливающее его авторство. Он имеет право на вознаграждение в зависимости от экономии или иного положительного эффекта, получаемого в результате внедрения предложения, а также право на льготы в соответствии с Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Статья 114. Участие изобретателя и рационализатора во внедрении предложения

Изобретатели и рационализаторы должны активно содействовать внедрению и дальнейшему развитию их предложений и имеют право участвовать в осуществлении работ по внедрению этих предложений в порядке, предусмотренном Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях.

Статья 115. Переход прав автора изобретения и рационализаторского предложения по наследству

Право получить авторское свидетельство или патент на изобретение, удостоверение на рационализаторское предложение и вознаграждение за изобретение и рационализаторское предложение, а также основанное на патенте исключительное право на изобретение переходят по наследству в установленном законом порядке.

Статья 116. Споры об авторстве и о выплате вознаграждения

Споры по вопросам размера, порядка исчисления и сроков выезда. Судом разрешаются также споры о первенстве на рационализаторское предложение, если они не разрешены в организации по месту внедрения предложения.

Споры по вопросам размера, порядка исчисления и сроков выплаты вознаграждения за изобретения и рационализаторские предложения разрешаются в порядке, предусмотренном Положением об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях, причем изобретатель или рационализатор, считающий принятое решение неправильным, может обратиться в суд.

РАЗДЕЛ VII

НАСЛЕДСТВЕННОЕ ПРАВО

Статья 117. Основания наследования

Наследование осуществляется по закону и по завещанию.

Наследование по закону имеет место, когда и поскольку оно не изменено завещанием.

Если нет наследников ни по закону, ни по завещанию, либо ни один из наследников не принял наследства, либо все наследники лишены завещателем наследства, имущество умершего по праву наследования переходит к государству.

Статья 118. Наследование по закону

При наследовании по закону наследниками первой очереди являются, в равных долях, дети (в том числе усыновленные), супруг и родители (усыновители) умершего. К числу наследников первой очереди относится также ребенок умершего, родившийся после его смерти.

Внуки и правнуки наследодателя являются наследниками по закону, если ко времени открытия наследства нет в живых того из их родителей, который был бы наследником; они наследуют поровну в той доле, которая причиталась бы при наследовании по закону их умершему родителю.

Законодательством союзных республик могут быть установлены последующие очереди наследников по закону. Наследники последующей очереди призываются к наследованию по закону лишь при отсутствии наследников предшествующих очередей или при непринятии ими наследства.

К числу наследников по закону относятся нетрудоспособные лица, состоявшие на иждивении умершего не менее одного года до его смерти. При наличии других наследников они наследуют наравне с наследниками той очереди, которая призывается к наследованию.

Предметы обычной домашней обстановки и обихода переходят к наследникам по закону, проживавшим совместно с наследодателем, независимо от их очереди и наследственной доли. Условия наследования этого имущества устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 119. Наследование по завещанию

Каждый гражданин может оставить по завещанию все свое имущество или часть его (не исключая предметов обычной домашней обстановки и обихода) одному или нескольким лицам, как входящим, так и не входящим в круг наследников по закону, а также государству или отдельным государственным, кооперативным и общественным организациям.

Несовершеннолетние или нетрудоспособные дети наследодателя (в том числе усыновленные), а также нетрудоспособные супруг, родители (усыновители) и иждивенцы умершего наследуют, независимо от содержания завещания, не менее двух третей доли, которая причиталась бы каждому из них при наследовании по закону (обязательная доля). При определении размера обязательной доли учитывается и стоимость наследственного имущества, состоящего из предметов обычной домашней обстановки и обихода.

Порядок распоряжения на случай смерти вкладами в государственных сберегательных кассах и Государственном банке СССР по специальным указаниям вкладчиков определяется уставами названных кредитных учреждений и изданными в установленном порядке правилами.

Статья 120. Ответственность наследника по долгам наследодателя

Наследник, принявший наследство, отвечает по долгам наследодателя в пределах действительной стоимости перешедшего к нему наследственного имущества. На таких же основаниях отвечает государство, к которому поступило имущество в порядке статей 117 и 119 настоящих Основ.

Статья 121. Место открытия наследства

Местом открытия наследства признается последнее постоянное место жительства наследодателя, а если оно неизвестно — место нахождения имущества или его основной части.

РАЗДЕЛ VIII**ПРАВОСПОСОБНОСТЬ ИНОСТРАНЦЕВ И ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА.
ПРИМЕНЕНИЕ ГРАЖДАНСКИХ ЗАКОНОВ ИНОСТРАННЫХ
ГОСУДАРСТВ, МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ
И СОГЛАШЕНИЙ****Статья 122. Гражданская правоспособность иностранных граждан**

Иностранные граждане пользуются в СССР гражданской правоспособностью наравне с советскими гражданами. Отдельные изъятия могут быть установлены законом Союза ССР.

Советом Министров СССР могут быть установлены ответные ограничения в отношении граждан тех государств, в которых имеются специальные ограничения гражданской правоспособности советских граждан.

Статья 123. Гражданская правоспособность лиц без гражданства

Проживающие в СССР лица без гражданства пользуются гражданской правоспособностью наравне с советскими гражданами. Отдельные изъятия могут быть установлены законом Союза ССР.

Статья 124. Внешнеторговые сделки иностранных организаций

Иностранные предприятия и организации могут без особого разрешения совершать в СССР сделки по внешней торговле и по связанным с ней расчетным, страховым и иным операциям с советскими внешнеторговыми объединениями и другими советскими организациями, которым предоставлено право совершения таких сделок.

Статья 125. Закон, применяемый к форме сделки

Форма сделки, совершаемой за границей, подчиняется закону места ее совершения. Однако сделка не может быть признана недействительной вследствие несоблюдения формы, если соблюдены требования законодательства Союза ССР и соответствующей союзной республики.

Форма внешнеторговых сделок, совершаемых советскими организациями, и порядок их подписания, независимо от места совершения этих сделок, определяются законодательством Союза ССР.

Форма сделок по поводу строений, находящихся в СССР, подчиняется законодательству Союза ССР и соответствующей союзной республике.

Статья 126. Закон, применяемый к обязательствам по внешнеторговым сделкам

Права и обязанности сторон по внешнеторговой сделке определяются по законам места ее совершения, если иное не установлено соглашением сторон.

Место совершения сделки определяется по советскому закону.

Статья 127. Закон, применяемый к наследованию

Отношения по наследованию определяются по закону той страны, где наследодатель имел последнее постоянное место жительства.

Способность лица к составлению и отмене завещания, а также форма завещания и акта его отмены определяются по закону той страны, где завещатель имел постоянное место жительства в момент составления акта. Однако завещание или его отмена не могут быть признаны недействительными вследствие несоблюдения формы, если последняя удовлетворяет требованиям закона места составления акта или требованиям советского закона.

Наследование строений, находящихся в СССР, во всех случаях определяется по советскому закону. Тем же законом определяются способность лица к составлению или отмене завещания, а также форма последнего, если завещается строение, находящееся в СССР.

Статья 128. Ограничение применения иностранного закона

Иностраный закон не применяется, если его применение противоречило бы основам советского строя.

Статья 129. Международные договоры и соглашения

Если международным договором или международным соглашением, в котором участвует СССР, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в советском гражданском законодательстве, то применяются правила международного договора или международного соглашения.

То же положение применяется на территории союзной республики, если в международном договоре или международном соглашении, в котором участвует союзная республика, установлены иные правила, чем предусмотренные гражданским законодательством союзной республики.

ЗАКОН
СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

**Об утверждении Основ гражданского судопроизводства
Союза ССР и союзных республик**

Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик **постановляет:**

Статья 1. Утвердить Основы гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик и ввести их в действие с 1 мая 1962 года.

Статья 2. Поручить Президиуму Верховного Совета СССР установить порядок введения в действие Основ гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик и привести законодательство Союза ССР в соответствие с Основами.

Статья 3. Поручить Верховным Советам союзных республик привести законодательство союзных республик в соответствии с Основами гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик.

Председатель Президиума Верховного Совета СССР **А. БРЕЖНЕВ**
Секретарь Президиума Верховного Совета СССР **М. ГЕОРГАДЗЕ**

Москва, Кремль. 8 декабря 1961 г.

Основы гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик

РАЗДЕЛ I

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Законодательство о гражданском судопроизводстве

Порядок производства по гражданским делам определяется настоящими Основами и издаваемыми в соответствии с ними другими законами Союза ССР и гражданскими процессуальными кодексами союзных республик.

Законодательство о гражданском судопроизводстве устанавливает порядок рассмотрения дел по спорам, возникающим из гражданских, семейных, трудовых и колхозных правоотношений, дел, возникающих из административно-правовых отношений, и дел особого производства. Дела, возникающие из административно-правовых отношений, и дела особого производства рассматриваются по общим правилам судопроизводства за отдельными изъятиями, установленными законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 2. Задачи гражданского судопроизводства

Задачами советского гражданского судопроизводства являются правильное и быстрое рассмотрение и разрешение гражданских дел в целях охраны общественного и государственного строя СССР, социалистической системы хозяйства и социалистической собственности, защиты политических, трудовых, жилищных и других личных и имущественных прав и охраняемых законом интересов граждан, а также прав и охраняемых законом интересов государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций.

Гражданское судопроизводство должно способствовать укреплению социалистической законности, предупреждению правонарушений, воспитанию граждан в духе неуклонного исполнения советских законов и уважения правил социалистического общежития.

Статья 3. Порядок производства по гражданским делам

Производство по гражданским делам в судах союзных республик ведется по гражданским процессуальным законам Союза ССР и той союзной республики, судами которой рассматривается дело, совершаются отдельные процессуальные действия или исполняется решение суда.

Производство по гражданским делам в Верховном Суде СССР ведется по гражданским процессуальным законам Союза ССР и той союзной республики, суды которой рассматривали или должны были рассматривать дело в соответствии с правилами территориальной подсудности.

Производство по гражданским делам ведется по гражданским процессуальным законам, действующим во время рассмотрения дела, совершения отдельных процессуальных действий или исполнения решения суда.

Статья 4. Подведомственность гражданских дел судебным органам

Судам подведомственны дела по спорам, возникающим из гражданских, семейных, трудовых и колхозных правоотношений, если хотя бы одной из сторон в споре является гражданин или колхоз, за исключением случаев, когда разрешение таких споров отнесено законом к ведению административных или иных органов.

В случаях, предусмотренных законом, гражданские дела могут рассматриваться товарищескими судами. Порядок деятельности товарищеских судов устанавливается законодательством союзных республик.

Судам подведомственны дела по жалобам на неправильности в списках избирателей, на действия административных органов в связи с наложением штрафа и другие дела, возникающие из административно-правовых отношений, отнесенные законом к компетенции судебных органов.

Судам подведомственны дела особого производства: об установлении фактов, имеющих юридическое значение, если законом не предусмотрен иной порядок их установления, о признании гражданина безвестно отсутствующим и об объявлении его умершим, о признании гражданина недееспособным вследствие душевной болезни или слабоумия.

Судам подведомственны и другие дела, отнесенные законом к компетенции судебных органов.

Суды также рассматривают дела, в которых участвуют иностранные граждане или иностранные предприятия и организации.

Статья 5. Право на обращение в суд за судебной защитой

Всякое заинтересованное лицо вправе в порядке, установленном законом, обратиться в суд за защитой нарушенного или оспариваемого права или охраняемого законом интереса.

Отказ от права на обращение в суд недействителен.

Статья 6. Возбуждение гражданского дела в суде

Суд приступает к рассмотрению гражданского дела:

- 1) по заявлению лица, обращающегося за защитой своего права или охраняемого законом интереса;
- 2) по заявлению прокурора;
- 3) по заявлению органов государственного управления, профсоюзов, государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций или отдельных граждан в случаях, когда по закону они могут обращаться в суд за защитой прав и интересов других лиц.

Статья 7. Осуществление правосудия только судом и на началах равенства граждан перед законом и судом

Правосудие по гражданским делам осуществляется только судом и на началах равенства перед законом и судом всех граждан, независимо от их социального, имущественного и служебного положения, национальной и расовой принадлежности, вероисповедания.

Статья 8. Участие народных заседателей и коллегиальность в рассмотрении дел

Гражданские дела во всех судах рассматриваются судьями и народными заседателями, избранными в установленном законом порядке.

Рассмотрение гражданских дел во всех судах в первой инстанции производится в составе судьи и двух народных заседателей.

Народные заседатели пользуются равными правами с председательствующим в судебном заседании в решении всех вопросов, возникающих при рассмотрении дела и постановлении решения.

Рассмотрение дела в кассационном порядке осуществляется судами в составе трех членов суда, а в порядке судебного надзора — в составе не менее трех членов суда.

Статья 9. Независимость судей и подчинение их только закону

При осуществлении правосудия по гражданским делам судьи и народные заседатели независимы и подчиняются только закону. Судьи и народные заседатели разрешают гражданские дела на основе закона, в соответствии с социалистическим правосознанием, в условиях, исключающих постороннее воздействие на судей.

Статья 10. Язык, на котором ведется судопроизводство

Судопроизводство ведется на языке союзной или автономной республики, или автономной области, а в случаях, предусмотренных конституциями союзных или автономных республик, — на языке национального округа или на языке большинства местного населения.

Лицам, не владеющим языком, на котором ведется судопроизводство, обеспечивается право делать заявления, давать объяснения и показания, выступать на суде и заявлять ходатайства на родном языке, а также пользоваться услугами переводчика в порядке, установленном законом.

Судебные документы, в соответствии с установленным законом порядком, вручаются лицам, участвующим в деле, в переводе на их родной язык или на другой язык, которым они владеют.

Статья 11. Гласность судебного разбирательства

Разбирательство дел во всех судах открытое, за исключением случаев, когда это противоречит интересам охраны государственной тайны.

Закрытое судебное разбирательство, кроме того, допускается по мотивированному определению суда в целях предотвращения разглашения сведений об интимных сторонах жизни участвующих в деле лиц.

Решения судов во всех случаях провозглашаются публично.

Статья 12. Разрешение дел на основании действующего законодательства

Суд обязан разрешать дела на основании законов Союза ССР, союзных и автономных республик, указов Президиума Верховного Совета СССР, Президиумов Верховных Советов союзных и автономных республик, постановлений высших органов государственного управления Союза ССР, союзных и автономных республик. Суд применяет также акты, изданные другими органами государственной власти и управления в пределах предоставленной им компетенции.

Суд в соответствии с законом применяет нормы иностранного права.

В случае отсутствия закона, регулирующего спорное отношение, суд применяет закон, регулирующий сходные отношения, а при отсутствии такого закона суд исходит из общих начал и смысла советского законодательства.

Статья 13. Надзор Верховного Суда СССР, Верховных судов союзных и автономных республик за судебной деятельностью

Надзор за судебной деятельностью судебных органов Союза ССР, а также судебных органов союзных республик в пределах, установленных законом, осуществляет Верховный Суд СССР.

Верховные суды союзных республик и Верховные суды автономных республик осуществляют надзор за судебной деятельностью судебных органов соответствующих республик.

Статья 14. Прокурорский надзор в гражданском судопроизводстве

Надзор за точным исполнением законов Союза ССР, союзных и автономных республик в гражданском судопроизводстве осуществляется Генеральным Прокурором СССР как непосредственно, так и через подчиненных ему прокуроров.

Прокурор обязан во всех стадиях гражданского судопроизводства своевременно принимать предусмотренные законом меры к устранению всяких нарушений закона, от кого бы эти нарушения ни исходили.

Свои полномочия в гражданском судопроизводстве прокурор осуществляет независимо от каких бы то ни было органов и должностных лиц, подчиняясь только закону и руководствуясь указаниями Генерального Прокурора СССР.

Статья 15. Обязательность решения, определения и постановления суда

Вступившие в законную силу решение, определение и постановление суда обязательны для всех государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций, должностных лиц и граждан и подлежат исполнению на всей территории СССР.

Обязательность решения, определения и постановления не лишает заинтересованных лиц возможности обратиться в суд за защитой прав и охраняемых законом интересов, спор о которых судом не был рассмотрен и разрешен.

Статья 16. Выяснение судом действительных обстоятельств дела, прав и обязанностей сторон

Суд обязан, не ограничиваясь представленными материалами и объяснениями, принимать все предусмотренные законом меры для всестороннего, полного и объективного выяснения действительных обстоятельств дела, прав и обязанностей сторон.

Суд должен разъяснять лицам, участвующим в деле, их права и обязанности, предупреждать о последствиях совершения или несовершения процессуальных действий и оказывать лицам, участвующим в деле, содействие в осуществлении их прав.

Статья 17. Доказательства

Доказательствами по гражданскому делу являются любые фактические данные, на основе которых в определенном законом порядке суд устанавливает наличие или отсутствие обстоятельств, обосновывающих требования и возражения сторон, и иные обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела.

Эти данные устанавливаются следующими средствами: объяснениями сторон и третьих лиц, показаниями свидетелей, письменными доказательствами, вещественными доказательствами и заключениями экспертов.

Обстоятельства дела, которые по закону должны быть подтверждены определенными средствами доказывания, не могут подтверждаться никакими другими средствами доказывания.

Статья 18. Обязанность доказывания и представления доказательств

Каждая сторона должна доказать те обстоятельства, на которые она ссылается как на основание своих требований и возражений.

Доказательства представляются сторонами и другими лицами, участвующими в деле. Если представленные доказательства недостаточны, суд предлагает сторонам и другим лицам, участвующим в деле, представить дополнительные доказательства или собирает их по своей инициативе.

Статья 19. Оценка доказательств

Суд оценивает доказательства по своему внутреннему убеждению, основанному на всестороннем, полном и объективном рассмотрении в судебном заседании всех обстоятельств дела в их совокупности, руководствуясь законом и социалистическим правосознанием.

Никакие доказательства не имеют для суда заранее установленной силы.

Статья 20. Судебные поручения

Суд, рассматривающий дело, в случае необходимости собирания доказательств в другом городе или районе, поручает соответствующему суду произвести определенные процессуальные действия.

Протоколы и все собранные при выполнении поручения материалы немедленно пересылаются в суд, рассматривающий дело.

Статья 21. Обязательность приговора для суда, рассматривающего гражданское дело

Вступивший в законную силу приговор суда по уголовному делу обязателен для суда, рассматривающего дело о гражданско-правовых последствиях действий лица, в отношении которого состоялся приговор суда, лишь по вопросам, имели ли место эти действия и совершены ли они данным лицом.

Статья 22. Отвод судьи, прокурора и других участников процесса

Судья, народный заседатель, прокурор, секретарь судебного заседания, эксперт и переводчик не могут участвовать в рассмотрении дела и подлежат отводу, если они лично, прямо или косвенно заинтересованы в исходе дела или имеются иные обстоятельства, вызывающие сомнение в их беспристрастности.

Статья 23. Судебные расходы

Судебные расходы состоят из государственной пошлины и издержек, связанных с рассмотрением дела.

От уплаты судебных расходов в доход государства освобождаются:

- 1) истцы — рабочие и служащие по искам о взыскании заработной платы и по другим требованиям, вытекающим из трудовых правоотношений, колхозники по искам к колхозам об оплате труда;
- 2) истцы по искам, вытекающим из авторского права, а также из права на открытие, изобретение и рационализаторское предложение;
- 3) истцы по искам о взыскании алиментов;
- 4) истцы по искам о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также смертью кормильца.

Законодательством Союза ССР и союзных республик могут быть предусмотрены другие случаи освобождения сторон от уплаты судебных расходов в доход государства.

Суд или судья, исходя из имущественного положения гражданина, вправе освободить его от уплаты судебных расходов в доход государства.

РАЗДЕЛ II

ЛИЦА, УЧАСТВУЮЩИЕ В ДЕЛЕ; ИХ ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ

Статья 24. Стороны, их права и обязанности

Сторонами в гражданском процессе — истцом или ответчиком могут быть граждане, а также государственные учреждения, предприятия, колхозы и иные кооперативные и общественные организации, пользующиеся правами юридического лица.

Стороны пользуются равными процессуальными правами. Стороны могут знакомиться с материалами дела, заявлять отводы, представлять доказательства, участвовать в исследовании доказательств, заявлять ходатайства, давать устные и письменные объяснения суду, представлять свои доводы и соображения, возражать против ходатайств,

доводов и соображений другой стороны, обжаловать решения и определения суда, требовать принудительного исполнения решения суда, присутствовать при действиях судебного исполнителя по исполнению решения, а также совершать другие процессуальные действия, предусмотренные законом.

Стороны обязаны добросовестно пользоваться принадлежащими им процессуальными правами.

Лица, участвующие в делах, возникающих из административно-правовых отношений, и в делах особого производства, пользуются правами и несут обязанности сторон за изъятиями, установленными законом.

Истец вправе изменить основание или предмет иска, увеличить или уменьшить размер исковых требований или отказаться от иска. Ответчик вправе признать иск. Стороны могут окончить дело мировым соглашением.

Суд не принимает отказа истца от иска, признания иска ответчиком и не утверждает мирового соглашения сторон, если эти действия противоречат закону или нарушают чьи-либо права и охраняемые законом интересы.

Статья 25. Участие в деле нескольких истцов или ответчиков

Иск может быть предъявлен совместно несколькими истцами или к нескольким ответчикам. Каждый из истцов или ответчиков по отношению к другой стороне выступает в процессе самостоятельно.

Статья 26. Замена ненадлежащей стороны

Суд, установив во время разбирательства дела, что иск предъявлен не тем лицом, которому принадлежит право требования, или не к тому лицу, которое должно отвечать по иску, может с согласия истца, не прекращая дела, допустить замену первоначального истца или ответчика надлежащим истцом или ответчиком.

Если истец не согласен на замену ответчика другим лицом, суд может привлечь это лицо в качестве второго ответчика.

Статья 27. Третьи лица

Третьи лица, заявляющие самостоятельные требования на предмет спора, могут вступить в дело до постановления судом решения. Они пользуются всеми правами и несут все обязанности истца.

Третьи лица, не заявляющие самостоятельных требований на предмет спора, могут вступить в дело на сторону истца или ответчика до постановления судом решения, если решение по делу может повлиять на их права или обязанности по отношению к одной из сторон. Они могут быть привлечены к участию в деле также по ходатайству сторон, прокурора или по инициативе суда. Третьи лица, не заявляющие самостоятельных требований, пользуются процессуальными правами и несут процессуальные обязанности стороны, кроме права на изменение основания и предмета иска, увеличение или уменьшение размера исковых требований, а также на отказ от иска, признание иска или заключение мирового соглашения.

Статья 28. Представительство в суде

Граждане могут вести свои дела в суде лично или через представителей. Дела недееспособных лиц ведут их законные представители.

Дела юридических лиц ведут в суде их органы или их представители.

Статья 29. Участие прокурора в процессе

Прокурор имеет право предъявить иск или вступить в дело в любой стадии процесса, если этого требует охрана государственных или общественных интересов или прав и охраняемых законом интересов граждан.

Участие прокурора в разбирательстве гражданского дела обязательно в случаях, когда это предусмотрено законом или когда необходимость участия прокурора в данном деле признана судом.

Прокурор, участвующий в деле, знакомится с материалами дела, заявляет отводы, представляет доказательства, участвует в исследовании доказательств, заявляет ходатайства, дает заключения по вопросам, возникающим во время разбирательства дела, и по существу дела в целом, а также совершает другие процессуальные действия, предусмотренные законом.

Статья 30. Участие в процессе органов государственного управления, профсоюзов, учреждений, предприятий, организаций и отдельных граждан, защищающих права других лиц

В случаях, предусмотренных законом, органы государственного управления, профсоюзы, государственные учреждения, предприятия, колхозы и иные кооперативные и общественные организации или отдельные граждане могут предъявить иск в защиту прав и охраняемых законом интересов других лиц.

Органы государственного управления в предусмотренных законом случаях могут быть привлечены судом к участию в процессе или вступить в процесс по своей инициативе для дачи заключения по делу в целях осуществления возложенных на них обязанностей и для защиты прав граждан и интересов государства.

Указанные в настоящей статье органы государственного управления, учреждения, предприятия, организации в лице своих представителей и отдельные граждане могут знакомиться с материалами дела, заявлять отводы, давать объяснения, представлять доказательства, участвовать в исследовании доказательств, заявлять ходатайства, а также совершать другие процессуальные действия, предусмотренные законом.

РАЗДЕЛ III

ПРОИЗВОДСТВО ДЕЛ В СУДЕ ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ

Статья 31. Принятие заявлений по гражданским делам

Судья единолично разрешает вопрос о принятии заявления по гражданскому делу.

Судья отказывает в принятии заявления:

1) если заявление не подлежит рассмотрению в судебных органах;
2) если истцом не соблюден установленный законом для данной категории дел порядок предварительного внесудебного разрешения спора;

3) если имеется вступившее в законную силу, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям решение суда или определение суда о принятии отказа истца от иска или об утверждении мирового соглашения сторон;

4) если в производстве суда имеется дело по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям;

5) если состоялось решение товарищеского суда, принятое в пределах его компетенции, по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям;

6) если между сторонами заключен договор о передаче данного спора на разрешение третейского суда;

7) если дело неподсудно данному суду;

8) если заявление подано недееспособным лицом;

9) если заявление от имени истца подано лицом, не имеющим полномочий на ведение дела.

Судья, отказывая в принятии заявления, выносит об этом мотивированное определение.

Отказ судьи в принятии заявления по основаниям, предусмотренным пунктами 2, 7, 8 и 9 настоящей статьи, не препятствует вторичному обращению в суд с заявлением по тому же делу, если будет устранено допущенное нарушение.

Статья 32. Обеспечение иска

Суд или судья по просьбе лиц, участвующих в деле, или по своей инициативе может принять меры к обеспечению иска. Обеспечение иска допускается во всяком положении дела, если непринятие мер обеспечения может затруднить или сделать невозможным исполнение решения суда.

Статья 33. Подготовка гражданских дел к судебному разбирательству

После принятия заявления судья производит подготовку дела к судебному разбирательству, целью которой является обеспечение своевременного и правильного разрешения дела.

Статья 34. Судебное разбирательство

Разбирательство гражданского дела происходит в судебном заседании с обязательным извещением лиц, участвующих в деле.

Суд заслушивает объяснения сторон и других лиц, участвующих в деле, исследует другие доказательства, а также совершает иные процессуальные действия.

После судебных прений и заключения прокурора суд удаляется в совещательную комнату для постановления решения.

Статья 35. Непосредственность, устность и непрерывность судебного разбирательства

Суд первой инстанции при рассмотрении дела обязан непосредственно исследовать доказательства по делу: заслушать объяснения лиц, участвующих в деле, показания свидетелей, заключения экспертов, ознакомиться с письменными доказательствами, осмотреть вещественные доказательства. Исключения из настоящего правила допускаются лишь в случаях, установленных законодательством союзных республик.

Разбирательство дела происходит устно и при неизменном составе судей. В случае замены одного из судей в процессе рассмотрения дела разбирательство дела должно быть произведено с самого начала.

Судебное заседание по каждому делу происходит непрерывно, кроме времени, назначенного для отдыха. До окончания рассмотрения начатого дела или до отложения его слушанием суд не вправе рассматривать другие дела.

Статья 36. Участие общественности в судебном разбирательстве

Представители общественных организаций и коллективов трудящихся, не являющихся стороной в деле, могут быть по определению суда допущены к участию в судебном разбирательстве для изложения суду мнения уполномочивших их организаций или коллективов по поводу рассматриваемого судом дела.

Права и обязанности представителей общественных организаций и коллективов трудящихся определяются законодательством союзных республик.

Статья 37. Решение суда

Решение суда должно быть законным и обоснованным.

Суд основывает решение лишь на тех доказательствах, которые были исследованы в судебном заседании. В решении во всяком случае должны быть указаны: обстоятельства дела, установленные судом; доказательства, на которых основаны выводы суда, и доводы, по которым суд отвергает те или иные доказательства; законы, которыми суд руководствовался; вывод суда об удовлетворении иска или об отказе в иске полностью или в части; срок и порядок обжалования решения.

В зависимости от выяснившихся обстоятельств дела суд может выйти за пределы заявленных истцом требований, если это необходимо для защиты прав и охраняемых законом интересов государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций или граждан.

Решение суда постановляется по большинству голосов, излагается в письменном виде и подписывается всеми судьями. Судья, оставшийся в меньшинстве, вправе изложить в письменном виде свое особое мнение, которое приобщается к делу.

Верховный Суд СССР выносит решение именем Союза Советских Социалистических Республик, а суды союзных республик — именем союзной республики.

Суд, постановивший решение по делу, может определить порядок его исполнения, предоставить отсрочку или рассрочку исполнения, разъяснить свое решение, не изменяя его содержания, а также вынести дополнительное решение по требованию, рассмотренному в судебном заседании, но не разрешенному судом.

Статья 38. Частные определения суда

Суд, обнаружив при рассмотрении гражданского дела нарушения законности или правил социалистического общежития отдельными должностными лицами или гражданами, либо существенные недостатки в работе государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций, выносит частное определение и направляет его соответствующим учреждениям, предприятиям, организациям, должностным лицам или коллективам трудящихся, которые обязаны сообщить суду о принятых ими мерах.

Если при рассмотрении гражданского дела суд обнаружит в действиях стороны или другого лица признаки преступления, он сообщает об этом прокурору либо возбуждает уголовное дело.

Статья 39. Вступление решения суда в законную силу

Решение суда вступает в законную силу по истечении срока на кассационное обжалование и опротестование, если оно не было обжаловано или опротестовано. В случае принесения кассационной жалобы или кассационного протеста решение, если оно не отменено, вступает в законную силу по рассмотрении дела вышестоящим судом.

Решения Верховного Суда СССР и Верховных судов союзных республик вступают в законную силу немедленно после их провозглашения.

По вступлении решения в законную силу стороны и другие лица, участвовавшие в деле, а также их правопреемники не могут вновь заявлять в суде те же иски, требования, на том же основании, а также оспаривать в другом процессе установленные судом факты и правоотношения.

Статья 40. Приостановление производства по делу

Суд обязан приостановить производство по делу в случаях:

1) смерти гражданина, если спорное правоотношение допускает правопреемство, или прекращения существования юридического лица, являвшихся стороной в деле;

2) утраты стороной дееспособности;

3) пребывания ответчика в действующей части Вооруженных Сил СССР или просьбы истца, находящегося в действующей части Вооруженных Сил СССР;

4) невозможности рассмотрения данного дела до разрешения другого дела, рассматриваемого в гражданском, уголовном или административном порядке.

Законодательством союзных республик могут быть установлены другие основания, по которым по просьбе лиц, участвующих в деле, или по своей инициативе суд может приостановить производство по делу.

Статья 41. Прекращение производства по делу

Суд прекращает производство по делу:

- 1) если дело не подлежит рассмотрению в судебных органах;
- 2) если истцом не соблюден установленный для данной категории дел порядок предварительного внесудебного разрешения спора и возможность применения этого порядка утрачена;
- 3) если имеется вступившее в законную силу, вынесенное по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям решение суда или определение суда о принятии отказа истца от иска или об утверждении мирового соглашения сторон;
- 4) если истец отказался от иска и отказ принят судом;
- 5) если стороны заключили мировое соглашение и оно утверждено судом;
- 6) если состоялось решение товарищеского суда, принятое в пределах его компетенции, по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям;
- 7) если между сторонами заключен договор о передаче данного спора на разрешение третейского суда;
- 8) если после смерти гражданина, являвшегося одной из сторон по делу, спорное правоотношение не допускает правопреемство.

В случае прекращения дела производством вторичное обращение в суд по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям не допускается.

Статья 42. Оставление иска без рассмотрения

Суд оставляет иск без рассмотрения:

- 1) если истцом не соблюден установленный для данной категории дел порядок предварительного внесудебного разрешения спора и возможность применения этого порядка не утрачена;
- 2) если иск предъявлен недееспособным лицом;
- 3) если заявление от имени истца подано лицом, не имеющим полномочий на ведение дела.

Законодательством союзных республик могут быть установлены и другие основания, по которым суд оставляет иск без рассмотрения.

После устранения условий, послуживших основанием для оставления иска без рассмотрения, истец вправе вновь предъявить тот же иск в общем порядке.

Статья 43. Передача дел из суда одной союзной республики в суд другой союзной республики

Передача дела из суда одной союзной республики в суд другой союзной республики производится на основании определения суда по истечении срока на обжалование или опротестование этого определения, а в случае подачи жалобы или принесения протеста — после вы-

несения определения об оставлении жалобы или протеста без удовлетворения.

В случае возникновения между судами различных союзных республик спора о месте рассмотрения дела вопрос решается Верховным Судом СССР.

РАЗДЕЛ IV

ПРОИЗВОДСТВО ДЕЛ В КАССАЦИОННОЙ И НАДЗОРНОЙ ИНСТАНЦИЯХ

Статья 44. Право кассационного обжалования и опротестования решения

Решения всех судов, кроме решений Верховного Суда СССР и Верховных судов союзных республик, могут быть в установленные законодательством союзных республик сроки обжалованы в кассационном порядке сторонами и другими лицами, участвующими в деле.

Прокурор приносит протест на незаконное или необоснованное решение суда, независимо от того, участвовал ли он в данном деле.

Сторонам и другим лицам, участвующим в деле, должны быть вручены копии жалоб или протестов, принесенных по их делу. Стороны и другие лица, участвующие в деле, извещаются о времени и месте рассмотрения дела в кассационной инстанции.

Порядок вручения копий жалоб и протестов и порядок извещения о времени и месте рассмотрения дела в кассационной инстанции устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 45. Рассмотрение дела в кассационном порядке

При рассмотрении дела в кассационном порядке суд по имеющимся в деле и дополнительно представленным сторонами и другими лицами, участвующими в деле, материалам проверяет законность и обоснованность решения суда первой инстанции как в обжалованной, так и в необжалованной части, а равно в отношении лиц, не подавших жалобы.

Суд не связан доводами кассационной жалобы или протеста и обязан проверить дело в полном объеме.

При рассмотрении дела в кассационном порядке прокурор дает заключение о законности и обоснованности решения.

Статья 46. Полномочия кассационной инстанции

Суд, рассмотрев дело в кассационном порядке, вправе своим определением:

- 1) оставить решение без изменения, а жалобу или протест — без удовлетворения;
- 2) отменить решение полностью или в части и направить дело на новое рассмотрение в суд первой инстанции;
- 3) отменить решение полностью или в части и прекратить производство по делу либо оставить иск без рассмотрения;

4) изменить решение или вынести новое решение, не передавая дела на новое рассмотрение, если по делу не требуется собирания или дополнительной проверки доказательств, обстоятельства дела установлены судом первой инстанции полно и правильно, но допущена ошибка в применении норм материального права.

Статья 47. Основания к отмене решения суда в кассационном порядке

Основаниями к отмене решения суда в кассационном порядке и передаче дела на новое рассмотрение в суд первой инстанции являются: неполное выяснение обстоятельств, имеющих значение для дела; недоказанность обстоятельств, имеющих значение для дела, которые суд считает установленными; несоответствие выводов суда, изложенных в решении, обстоятельствам дела; нарушение или неправильное применение норм материального права или норм процессуального права.

Решение суда подлежит отмене в кассационном порядке с прекращением производства по делу или оставлением иска без рассмотрения по основаниям, указанным в статьях 41 и 42 настоящих Основ.

Не может быть отменено правильное по существу решение суда по одним лишь формальным соображениям.

Статья 48. Обжалование и опротестование определений суда первой инстанции

Определения суда первой инстанции, кроме определений Верховного Суда СССР и Верховных судов союзных республик, могут быть обжалованы отдельно от решения суда сторонами и другими лицами, участвующими в деле, и опротестованы прокурором в суд второй инстанции в случаях, предусмотренных законом, а также в тех случаях, когда определение суда преграждает возможность дальнейшего движения дела.

Статья 49. Пересмотр в порядке судебного надзора вступивших в законную силу решений, определений и постановлений

Вступившие в законную силу решения, определения и постановления могут быть пересмотрены в порядке судебного надзора по протестам прокуроров, председателей судов и их заместителей, которым это право предоставлено законом.

Должностные лица, которым предоставлено право принесения протестов в порядке надзора, могут приостановить исполнение соответствующих решений, определений и постановлений до окончания производства в порядке надзора.

При рассмотрении дела в порядке надзора суд по имеющимся в деле и дополнительно представленным материалам проверяет законность и обоснованность решения, определения и постановления как в опротестованной, так и в неопротестованной части, а равно в отношении лиц, не указанных в протесте.

Суд не связан доводами протеста и обязан проверить дело в полном объеме.

В рассмотрении дела в порядке судебного надзора принимает участие прокурор, который поддерживает принесенный им или вышестоя-

щим прокурором протест или дает заключение по делу, рассматриваемому по протесту председателя суда или его заместителя.

Сторонам и другим лицам, участвующим в деле, направляются копии протеста, принесенного по их делу. В необходимых случаях стороны и другие лица, участвующие в деле, извещаются о времени и месте рассмотрения дела.

Порядок направления копий протестов и порядок извещения о времени и месте рассмотрения дела устанавливаются законодательством союзных республик.

Статья 50. Полномочия суда, рассматривающего дело в порядке надзора

Суд, рассмотрев дело в порядке надзора, своим определением или постановлением вправе:

1) оставить решение, определение или постановление без изменения, а протест — без удовлетворения;

2) отменить решение, определение или постановление полностью или в части и направить дело на новое рассмотрение в суд первой или кассационной инстанции;

3) отменить решение, определение или постановление полностью или в части и прекратить производство по делу либо оставить иск без рассмотрения;

4) оставить в силе одно из ранее вынесенных по делу решений, определений или постановлений;

5) изменить решение, определение или постановление или вынести новое решение, не передавая дела на новое рассмотрение, если по делу не требуется собирания или дополнительной проверки доказательств, обстоятельства дела установлены судом первой инстанции полно и правильно, но допущена ошибка в применении норм материального права.

Статья 51. Основания к отмене в порядке надзора решений, определений или постановлений суда

Основаниями к отмене в порядке надзора решений, определений или постановлений суда являются их необоснованность или существенные нарушения норм материального или процессуального права.

Решение, определение или постановление суда подлежат отмене в порядке надзора с прекращением производства по делу или оставлением иска без рассмотрения по основаниям, указанным в статьях 41 и 42 настоящих Основ.

Статья 52. Обязательность указаний вышестоящих судов

Указания суда, рассматривающего дело в кассационном порядке или в порядке судебного надзора, изложенные в определении или постановлении, обязательны для суда, вновь рассматривающего данное дело.

Суд, рассматривающий дело в кассационном порядке или в порядке судебного надзора, не вправе устанавливать или считать доказанными обстоятельства, которые не были установлены в решении или отвергнуты им, предрешать вопросы о достоверности или недо-

стоверности того или иного доказательства, о преимуществе одних доказательств перед другими, а также о том, какая должна быть применена норма материального права и какое решение должно быть вынесено при новом рассмотрении дела.

Равным образом суд при рассмотрении дела в порядке судебного надзора, отменяя кассационное определение, не вправе предрешать выводы, которые могут быть сделаны кассационной инстанцией при вторичном рассмотрении дела.

Статья 53. Пересмотр по вновь открывшимся обстоятельствам решений, определений и постановлений, вступивших в законную силу

Решения, определения и постановления, вступившие в законную силу, могут быть пересмотрены по вновь открывшимся обстоятельствам.

Основаниями для пересмотра решений, определений и постановлений по вновь открывшимся обстоятельствам являются:

- 1) существенные для дела обстоятельства, которые не были и не могли быть известны заявителю;
- 2) установленные вступившим в законную силу приговором суда заведомо ложные показания свидетеля, заведомо ложное заключение эксперта, заведомо неправильный перевод, подложность документов либо вещественных доказательств, повлекшие за собой постановление незаконного или необоснованного решения;
- 3) установленные вступившим в законную силу приговором суда преступные действия сторон, других лиц, участвующих в деле, либо их представителей или преступные деяния судей, совершенные при рассмотрении данного дела;
- 4) отмена решения, приговора, определения или постановления суда либо постановления иного органа, послужившего основанием к вынесению данного решения или определения.

Сроки и порядок пересмотра по вновь открывшимся обстоятельствам решений, определений и постановлений, вступивших в законную силу, устанавливаются законодательством союзных республик.

РАЗДЕЛ V

ИСПОЛНЕНИЕ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ

Статья 54. Исполнение судебных решений, вступивших в законную силу

Судебные решения приводятся в исполнение по вступлении их в законную силу, кроме случаев немедленного исполнения, которые устанавливаются законодательством союзных республик.

Принудительное исполнение судебных решений производится по истечении срока для добровольного исполнения судебного решения, предоставляемого должнику в соответствии с законодательством союзных республик.

Решение суда по делу, в котором хотя бы одной из сторон является гражданин, может быть предъявлено к принудительному исполнению в течение трех лет с момента вступления его в законную силу, а по всем остальным делам — в течение одного года.

По отдельным категориям дел законодательством Союза ССР и союзных республик могут быть установлены иные сроки для исполнения судебных решений.

Статья 55. Обязательность требований по исполнению судебных решений

Требования судебного исполнителя по исполнению судебных решений обязательны для всех государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций, должностных лиц и граждан на всей территории СССР.

Статья 56. Контроль за правильным и своевременным исполнением судебных решений

Контроль за правильным и своевременным исполнением судебных решений осуществляется судьей.

Стороны и другие лица, участвующие в деле, могут обжаловать действия судебного исполнителя. Порядок рассмотрения таких жалоб определяется законодательством союзных республик.

Статья 57. Обращение взыскания на имущество граждан, государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций

Взыскание с граждан обращается на личное имущество должника, а также на его долю в общей собственности, в совместной собственности супругов, а равно в имуществе колхозного двора или единоличного крестьянского хозяйства.

Взыскание возмещения за ущерб, причиненный преступлением, может быть обращено также на имущество, являющееся совместной собственностью супругов, и на имущество колхозного двора или единоличного крестьянского хозяйства, если приговором суда по уголовному делу установлено, что это имущество было приобретено на средства, добытые преступным путем.

Взыскание на вклады граждан в государственных трудовых сберегательных кассах и в Государственном банке СССР может быть обращено на основании приговора или решения суда, которым удовлетворен гражданский иск, возникший из уголовного дела, или решения суда по иску о взыскании алиментов (при отсутствии заработка или иного имущества, на которое можно обратить взыскание) либо о разделе вклада, являющегося совместным имуществом супругов.

Обращение взыскания на заработную плату или иной заработок, пенсию и стипендию должника производится в случае отсутствия у должника имущества или недостаточности этого имущества для полного взыскания.

Взыскание на имущество должника не обращается, если размер взыскания не превышает той доли месячной заработной платы или

иного заработка, пенсии или стипендии, на которую по закону может быть обращено взыскание.

На пособия по социальному страхованию, выплачиваемые при временной нетрудоспособности, а также на пособия, выплачиваемые кассами взаимопомощи колхозов, взыскание может быть обращено только по решению суда о взыскании алиментов и о возмещении вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья, а также смертью кормильца.

Взыскание с государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций обращается в первую очередь на денежные средства должника, находящиеся в кредитных учреждениях, по правилам, установленным законодательством Союза ССР.

Перечень видов имущества граждан, государственных учреждений, предприятий, колхозов и иных кооперативных и общественных организаций, доля заработной платы или иного заработка, пенсии, стипендии учащихся, на которые не может быть обращено взыскание, а также очередность удовлетворения требований о взыскании при недостаточности взысканных сумм устанавливаются законодательством Союза ССР и союзных республик.

Статья 58. Исполнение приговоров в части имущественных взысканий, мировых соглашений, утвержденных судом, и других решений и постановлений

Исполнение приговоров в части имущественных взысканий, судебных определений и постановлений, мировых соглашений, утвержденных судом, решений, третейских судов, решений морской и внешней торговой арбитражных комиссий, решений комиссий по трудовым спорам, постановлений по трудовым спорам, вынесенных фабричными, заводскими, местными комитетами профсоюзов, исполнительных надписей нотариальных контор, а также в предусмотренных законом случаях решений органов арбитража и других решений и постановлений производится в порядке, установленном для исполнения судебных решений.

РАЗДЕЛ VI

ГРАЖДАНСКИЕ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ПРАВА ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН И ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА. ИСКИ К ИНОСТРАННЫМ ГОСУДАРСТВАМ, СУДЕБНЫЕ ПОРУЧЕНИЯ И РЕШЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СУДОВ. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРЫ И СОГЛАШЕНИЯ

Статья 59. Гражданские процессуальные права иностранных граждан, иностранных предприятий и организаций

Иностранные граждане имеют право обращаться в суды СССР и пользуются гражданскими процессуальными правами наравне с советскими гражданами.

Иностранные предприятия и организации имеют право обращаться в суды СССР и пользуются гражданскими процессуальными правами для защиты своих интересов.

Советом Министров СССР могут быть установлены ответные ограничения в отношении граждан, предприятий и организаций тех государств, в которых допускаются специальные ограничения гражданских процессуальных прав советских граждан, предприятий или организаций.

Статья 60. Гражданские процессуальные права лиц без гражданства

Проживающие в СССР лица без гражданства имеют право обращаться в суд и пользуются гражданскими процессуальными правами наравне с советскими гражданами.

Статья 61. Иски к иностранным государствам. Дипломатический иммунитет

Предъявление иска к иностранному государству, обеспечение иска и обращение взыскания на имущество иностранного государства, находящееся в СССР, могут быть допущены лишь с согласия компетентных органов соответствующего государства.

Аккредитованные в СССР дипломатические представители иностранных государств и другие лица, указанные в соответствующих законах и международных соглашениях, подлежат юрисдикции советского суда по гражданским делам лишь в пределах, определяемых нормами международного права или соглашениями с соответствующими государствами.

В тех случаях, когда в иностранном государстве не обеспечивается советскому государству, его имуществу или представителям советского государства такая же судебная неприкосновенность, какая, согласно настоящей статье, обеспечивается иностранным государствам, их имуществу или представителям иностранных государств в СССР, Советом Министров СССР или иным уполномоченным органом может быть предписано в отношении этого государства, его имущества или представителя этого государства применение ответных мер.

Статья 62. Исполнение судебных поручений иностранных судов и обращение судов СССР с поручениями к иностранным судам

Суды СССР исполняют переданные им в установленном порядке поручения иностранных судов о производстве отдельных процессуальных действий (вручение повесток и других документов, допрос сторон и свидетелей, производство экспертизы и осмотра на месте и др.), за исключением случаев, когда:

1) исполнение поручения противоречило бы суверенитету СССР или угрожало бы безопасности СССР;

2) исполнение поручения не входит в компетенцию суда.

Исполнение поручений иностранных судов о производстве отдельных процессуальных действий производится на основе советского законодательства.

Суды СССР могут обращаться к иностранным судам с поручениями об исполнении отдельных процессуальных действий. Порядок сношений советских судов с иностранными судами определяется законодательством Союза ССР и союзных республик и международными соглашениями СССР и союзных республик.

Статья 63. Исполнение в СССР решений иностранных судов и арбитражей

Порядок исполнения в СССР решений иностранных судов и арбитражей определяется соответствующими соглашениями СССР с иностранными государствами или международными конвенциями, участником которых является СССР. Решение иностранного суда или арбитража может быть предъявлено к принудительному исполнению в СССР в течение трех лет с момента вступления решения в законную силу.

Статья 64. Международные договоры и соглашения

В тех случаях, когда международным договором или международным соглашением, в котором участвует СССР, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в настоящих Основах, применяются правила международного договора или международного соглашения.

То же положение применяется на территории союзной республики, если в международном договоре или международном соглашении, в котором участвует союзная республика, установлены иные правила, чем предусмотренные гражданским процессуальным законодательством союзной республики.

III

В Комиссиях законодательных предположений Совета Союза и Совета Национальностей

3 декабря 1961 года в Кремле под председательством тт. Полянского Д. С. и Расулова Д. состоялось совместное заседание Комиссий законодательных предположений Совета Союза и Совета Национальностей Верховного Совета СССР.

Комиссии рассмотрели проекты Основ гражданского законодательства и Основ гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик. Обсуждение проектов Основ, опубликованных в печати, показало, что эти законопроекты получили полную поддержку советской общественности. Комиссии одобрили проекты с дополнениями и изменениями, внесенными в ходе обсуждения, и постановили представить проекты Основ на рассмотрение Верховного Совета СССР.

Комиссии приняли решение о подготовке проекта Основ законодательства Союза ССР и союзных республик о браке и семье.

На заседании было заслушано сообщение Юридической комиссии при Совете Министров СССР о дальнейшей работе по кодификации законодательства Союза ССР, а также рассмотрены другие вопросы.

В работе комиссий приняли участие министры СССР, руководители центральных ведомств и учреждений, представители общественности, ученые.

В Комитете Парламентской группы СССР

8 декабря с. г. после окончания работы седьмой сессии Верховного Совета СССР в Большом Кремлевском дворце под председательством О. В. Куусинена состоялось расширенное заседание Комитета Парламентской группы СССР.

Комитет обсудил задачи Парламентской группы СССР в связи с решениями XXII съезда КПСС и принял соответствующее постановление.

Väljaandja: Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium.

7,75 trükipoognat. Tellimise nr. 11.

ENSV MN Asjadevalitsuse Trükikoda, Tallinn.

Издатель: Президиум Верховного Совета Эстонской ССР.

7,75 печ. листа. Заказ № 11.

Типография Управл. Делами СМ ЭССР, гор. Таллин

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

39029

Raamatupalat

62-1862